

**UCHWAŁA NR XXVII/255/2020
RADY MIEJSKIEJ W TUCHOWIE**

z dnia 30 grudnia 2020 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów
na lata 2020-2024**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 713, 1378), w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 282, 782, 1378), po uzyskaniu opinii Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Tuchowie uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się *Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020 – 2024*, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Tuchowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

mgr Stanisław Obrzut

Załącznik do uchwały Nr XXVII/255/2020
Rady Miejskiej w Tuchowie
z dnia 30 grudnia 2020 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY TUCHÓW na lata 2020 – 2024

*„RZECZPOSPOLITA POLSKA
STWARZA WARUNKI UPOWSZECHNIANIA I RÓWNEGO DOSTĘPU
DO DÓBR KULTURY, BĘDĄCEJ ŹRÓDŁEM
TOŻSAMOŚCI NARODU POLSKIEGO, JEGO TRWANIA I ROZWOJU”*

/ KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ /

Spis treści

1.	Wstęp	3
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
3.1	Wybór przepisów	4
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	19
4.1	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi - dokumenty o znaczeniu krajowym	19
4.1.1	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013	19
4.1.2	Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego	19
4.1.3	Rozwój Inicjatyw Lokalnych	20
4.1.4	Promesa Ministra Kultury	21
4.1.5	Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022	21
4.1.6	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	22
4.1.7	Strategia Rozwoju Kraju 2020	23
4.2	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.	24
4.2.1	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 – 2020	24
4.2.2	Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021	25
4.2.3	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030	27
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	28
5.1	Dokumenty programowe gminy	28
5.1.1	Strategia Rozwoju Gminy Tuchów na lata 2012- 2020	28
5.1.2	Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchów	29
5.1.3	Gminny Plan Rewitalizacji Miasta i Gminy Tuchów na lata 2016 - 2023	31
5.1.4	Strategia Ekoenergetyczna Gmina Tuchów	31
5.1.5	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchów	31
5.2	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	34
5.2.1	Zarys historii obszaru gminy	34
5.2.2	Krajobraz kulturowy	45
5.2.3	Kult cudownego obrazu Najświętszej Marii Panny jako element krajobrazu kulturowego	47
5.2.4	Obiekty zabytkowe nieruchome na terenie Gminy Tuchów	48
5.2.4.1	Obiekty objęte wpisem do rejestru zabytków	48
5.2.4.2	Obiekty znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków	54
5.2.5	Zabytki ruchome	76
5.2.6	Zabytki archeologiczne	82
5.2.7	Dziedzictwo niematerialne	90
5.3	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.	91
5.3.1	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony – zestawienie	92
5.4	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	93
5.5	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.	94
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	98
6.1	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego.	98
6.2	Ocena działań gminnych władz samorządowych.	99
6.3	Analiza SWOT	99
6.4	Podsumowanie analizy SWOT	100
7.	Założenia programowe	101
8.	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	104
9.	Zasady oceny realizacji programu	106
10.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	106

1. Wstęp

Przedmiotem opracowania „*Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020-2024*” jest ochrona dziedzictwa kulturowego w granicach administracyjnych Gminy Tuchów. Program jest dokumentem administracyjnym opracowanym w celu określenia podejmowanych działań, koniecznych do sprawowania odpowiedniej opieki nad zabytkami, w zależności od uwarunkowań, na terenie Gminy Tuchów, w okresie czterech lat od wejścia w życie.

Zaproponowane w programie działania są nastawione na poprawę stanu substancji zabytkowej, jej rewaloryzację oraz promowanie i upowszechnianie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Korzyściami płynącymi z zainicjowanych działań będą m.in. wzrost znaczenia lokalnych wartości, poczucie tożsamości i wspólnych korzeni oraz, harmonia między opieką nad zabytkami a innymi celami społeczno-gospodarczymi. Będzie to również podstawa współpracy między samorządem gminy a Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Program nie stanowi formy aktu prawa powszechnie wiążącego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną przygotowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020-2024, jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 282, z późn.zm.) Artykuł 87 ust. 1 zobowiązuje burmistrza do sporządzenia wyżej wymienionego programu. Gminny Program Opieki nad Zabytkami ma na celu (art. 87 ust. 2), w głównej mierze:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje Rada Miejska. Ogłaszany jest on w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym. Burmistrz zobowiązany jest co dwa lata przygotować sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, które następnie przedstawia Radzie Miejskiej.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Wszelkie zabytki znajdujące się na terenie państwa Polskiego zostały na mocy Konstytucji RP objęte ochroną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

Ochrona zabytków, ich trwałe zachowanie, zagospodarowanie i utrzymanie ma na celu nie tylko utrwalenie samej „substancji zabytkowej” a również wpisanie jej i doznań płynących z obcowania z nią w codzienność. Zasoby kulturowe mają bowiem nie tylko wymiar poznawczy kształtujący poczucie estetyki, tożsamości kulturowej i świadomości historycznej, ale także wymiar ekonomiczny - mogą stać się podstawą rozwoju przedsiębiorczości i turystyki. Jasne zasady przyświecające kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków dzięki którym najlepiej można wykorzystać wszelkie ich wartości określają tworzone od lat przepisy.

Aby efektywnie uwzględniać lokalne warunki społeczne i gospodarcze oraz aktualny stan zachowania zabytków, ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami szczególną rolę w opiece nad zabytkami przeznaczyła zapisom strategii rozwoju gmin, planom zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Art. 18). W związku z powyższym, niezależnie od ochrony będącej konsekwencją wpisu do rejestru zabytków, gmina decyduje poprzez odpowiednie zapisy o najkorzystniejszych, z punktu widzenia regionu, kierunkach opieki nad swym dziedzictwem mającym znaczenie lokalne i ponadlokalne.

3.1 Wybór przepisów

**KONSTYTUCJA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 2 kwietnia 1997 r.**

Art. 5.

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6.

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.
2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Art. 86.

1. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r.
o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
(t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 282, z późn.zm.)

Art. 3.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 6.

1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7.

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
- 5)

Art. 16.

1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.

1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:
- 1) hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.
2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131–134 ustawy

z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396, z późn. zm.)

Art. 18.

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłączonej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
2. W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
 - 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) parków kulturowych.
- 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
- 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:
 - 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.
2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Art. 89.

Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 293, z późn.zm.)

Art. 1.

2. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza:
 - 4) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

Art. 9.

1. W celu określenia polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zwanego dalej „studium”.

Art. 10.

1. W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:
 - 4) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
 - 4a) rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych;
2. W studium określa się w szczególności:
 - 4) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Art. 11.

Wójt, burmistrz albo prezydent miasta, po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzania studium, kolejno:

- 5) występuje o uzgodnienie projektu studium z zarządem województwa w zakresie jego zgodności z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa, z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz występuje o opinie dotyczące rozwiązań przyjętych w projekcie studium do:
 - c) właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 15.

1. Wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządza projekt planu miejscowego, zawierający część tekstową i graficzną, zgodnie z zapisami studium oraz z przepisami odrębnymi, odnoszącymi się do obszaru objętego planem, wraz z uzasadnieniem.
2. W planie miejscowym określa się obowiązkowo:
 - 3) zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu;
 - 3a) zasady kształtowania krajobrazu;
 - 3) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej;

Art. 17.

Wójt, burmistrz albo prezydent miasta po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzania planu miejscowego kolejno:

- 6) występuje o:
 - b) uzgodnienie projektu planu z:
 - właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 39.

3. W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym, oraz określa się w szczególności:
 - 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

Art. 47.

2. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, a w szczególności:
 - 2) wymagania z zakresu ochrony środowiska i zabytków, z uwzględnieniem obszarów podlegających ochronie;

Art. 51.

1. W sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:
 - 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim – wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;

- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym – wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych – wojewoda;

Art. 53.

4. Decyzje, o których mowa w art. 51 ust. 1, wydaje się po uzgodnieniu z:

- 2) wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków;

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1333, z późn.zm.)

Art. 2.

2. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności:

- 3) o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Art. 5.

1. Obiekt budowlany jako całość oraz jego poszczególne części, wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając:

- 7) ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską;

Art. 9.

1. W przypadkach szczególnie uzasadnionych dopuszcza się odstępstwo od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7. Odstępstwo nie może powodować zagrożenia życia ludzi lub bezpieczeństwa mienia, a w stosunku do obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego – ograniczenia dostępności dla potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, oraz nie może powodować pogorszenia warunków zdrowotno-sanitarnych i użytkowych, a także stanu środowiska, po spełnieniu określonych warunków zamiennych.

2. Zgody na odstępstwo, po uzyskaniu upoważnienia ministra, który ustanowił przepisy techniczno-budowlane, udziela albo odmawia udzielenia, w drodze postanowienia, organ administracji architektoniczno-budowlanej, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę albo decyzji o zmianie pozwolenia na budowę.

3. Wniosek do ministra, o którym mowa w ust. 2, w sprawie upoważnienia do udzielenia zgody na odstępstwo organ administracji architektoniczno-budowlanej składa przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę albo decyzji o zmianie pozwolenia na budowę. Wniosek zawiera:

- 1) charakterystykę obiektu oraz, w miarę potrzeby, projekt zagospodarowania działki lub terenu, a jeżeli odstępstwo mogłoby mieć wpływ na środowisko lub nieruchomości

- sąsiednie – również projekty zagospodarowania tych nieruchomości, z uwzględnieniem istniejącej i projektowanej zabudowy;
- 2) opinię organu wnioskującego wraz ze szczegółowym uzasadnieniem o konieczności wprowadzenia odstępstwa;
 - 3) propozycje rozwiązań zamiennych;
 - 4) w przypadku obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską – pozytywną opinię wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie wnioskowanego odstępstwa;

Art. 29.

3. Nie wymaga decyzji o pozwoleniu na budowę, natomiast wymaga zgłoszenia, o którym mowa w art. 30, wykonywanie robót budowlanych polegających na:
 - 1) przebudowie:
 - a) przegród zewnętrznych oraz elementów konstrukcyjnych budynków mieszkalnych jednorodzinnych, o ile nie prowadzi ona do zwiększenia obszaru oddziaływania obiektu poza działkę, na której budynek jest usytuowany,
 - b) obiektów, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 3, 9, 11–13 oraz 30,
 - c) sieci gazowych oraz sieci elektroenergetycznych innych niż wymienione w ust. 1 pkt 2 lit. a i e,
 - d) dróg, torów i urządzeń kolejowych,
 - e) polegającej na dociepleniu budynków o wysokości powyżej 12 m i nie wyższych niż 25 m,
 - f) instalacji odnawialnych źródeł energii o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 1 MW wykorzystujących hydroenergię do wytwarzania energii elektrycznej w rozumieniu ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2020 r. poz. 261, 284, 568, 695 i 1086);
 - 2) remoncie:
 - a) budowli, których budowa wymaga uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę,
 - b) budynków, których budowa wymaga uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę – w zakresie przegród zewnętrznych albo elementów konstrukcyjnych;
 - 3) instalowaniu:
 - c) tablic i urządzeń reklamowych, z wyjątkiem reklam świetlnych i podświetlanych usytuowanych poza obszarem zabudowanym w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym,
6. Decyzji o pozwoleniu na budowę wymagają przedsięwzięcia, które wymagają przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko, oraz przedsięwzięcia wymagające przeprowadzenia oceny oddziaływania na obszar Natura 2000, zgodnie z art. 59 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, z wyłączeniem przedsięwzięć, o których mowa w ust. 1 pkt 17–19.

Art. 30.

1b. Zgłoszenia budowy lub wykonywania innych robót budowlanych dokonuje się organowi administracji architektoniczno-budowlanej.

5. Zgłoszenia należy dokonać przed terminem zamierzonego rozpoczęcia robót budowlanych. Organ administracji architektoniczno-budowlanej, w terminie 21 dni od dnia doręczenia zgłoszenia, może, w drodze decyzji, wnieść sprzeciw. Do wykonywania robót budowlanych można przystąpić, jeżeli organ administracji architektoniczno-budowlanej nie wniósł sprzeciwu w tym terminie.

7. Organ administracji architektoniczno-budowlanej może nałożyć, w drodze decyzji, o której mowa w ust. 5, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy lub spowodować:

- 2) pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków;

Art. 31.

1. Pozwolenia nie wymaga rozbiórka:

- 1) budynków i budowli – niewpisanych do rejestru zabytków oraz nieobjętych ochroną konserwatorską – o wysokości poniżej 8 m, jeżeli ich odległość od granicy działki jest nie mniejsza niż połowa wysokości;
- 2) obiektów i urządzeń budowlanych, na budowę których nie jest wymagane pozwolenie na budowę, jeżeli nie podlegają ochronie jako zabytki.

2. Rozbiórka obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 1 pkt 1, wymaga uprzedniego zgłoszenia organowi administracji architektoniczno-budowlanej, w którym należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania tych robót. Przepisy art. 30 ust. 5, 5aa, 5c, 5d i 6a oraz art. 33 ust. 4 pkt 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 39.

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Art. 67.

1. Jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków.
3. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzję, o której mowa w ust. 1, organ nadzoru budowlanego wydaje po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

Art. 71.

2. Zmiana sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części wymaga zgłoszenia organowi administracji architektoniczno-budowlanej. W zgłoszeniu należy określić dotychczasowy i zamierzony sposób użytkowania obiektu budowlanego lub jego części. (...)
3. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia organ administracji architektoniczno-budowlanej nakłada na zgłaszającego, w drodze postanowienia, obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia, wnosi sprzeciw w drodze decyzji.
4. Zgłoszenia, o którym mowa w ust. 2, należy dokonać przed dokonaniem zmiany sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części. Zmiana sposobu użytkowania może nastąpić, jeżeli w terminie 30 dni, od dnia doręczenia zgłoszenia, organ administracji architektoniczno-budowlanej, nie wniesie sprzeciwu w drodze decyzji i nie później niż po upływie 2 lat od doręczenia zgłoszenia.
- 4b. Do sprzeciwu, o którym mowa w ust. 4, przepis art. 30 ust. 6a stosuje się.
- 4c. Organ administracji architektoniczno-budowlanej może z urzędu przed upływem terminu, o którym mowa w ust. 4, wydać zaświadczenie o braku podstaw do wniesienia sprzeciwu. Wydanie zaświadczenia wyłącza możliwość wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w ust. 4, oraz uprawnia inwestora do zmiany sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części.
5. Właściwy organ wnosi sprzeciw, jeżeli zamierzona zmiana sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części:
 - 3) może spowodować niedopuszczalne:
 - b) pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.

Prawo ochrony środowiska

(t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1219, z późn.zm.)

Art. 96.

Sejmik województwa może, w drodze uchwały, w celu zapobieżenia negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi lub na środowisko, wprowadzić ograniczenia lub zakazy w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

Art. 101.

Ochrona powierzchni ziemi polega na:

- 2) zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi:
 - f) zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego;

Art. 238.

Przeгляд ekologiczny instalacji, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, powinien zawierać:

- 1) opis obejmujący:
 - e) istniejące w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji zabytki chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

Art. 400a.

1. Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje:
 - 26) działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. . Minister właściwy do spraw klimatu może określić, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki udzielania pomocy publicznej na cele z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków pozostających w dyspozycji Narodowego Funduszu oraz wojewódzkich funduszy, uwzględniając konieczność zapewnienia przejrzystości udzielania tej pomocy oraz zapewnienia zgodności udzielanej pomocy z warunkami jej dopuszczalności.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 55, z późn.zm.)

Art. 5.

Użyte w ustawie określenia oznaczają :

- 21) tereny zieleni – tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym;

Art. 81.

Teren położony poza obrębem miast i wsi o zwartej zabudowie, pokryty drzewostanem i nieobjęty ochroną na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rada gminy może uznać za park gminny, jeżeli stanowi własność gminy, a jeżeli stanowi własność innego podmiotu – za zgodą właściciela.

Art. 83.

1. Usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia wydanego na wniosek:
 - 1) posiadacza nieruchomości – za zgodą właściciela tej nieruchomości;

- 2) właściciela urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145 i 1495), zwanej dalej „Kodeksem cywilnym” – jeżeli drzewo lub krzew zagrażają funkcjonowaniu tych urządzeń.

1a. (uchylony)

2. Zgoda właściciela nieruchomości, o której mowa w ust. 1 pkt 1, nie jest wymagana w przypadku wniosku złożonego przez:

- 1) Spółdzielnię mieszkaniową;
- 2) wspólnotę mieszkaniową, w której właściciele lokali powierzyli zarząd nieruchomością wspólną zarządowi, zgodnie z ustawą z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (Dz. U. z 2019 r. poz. 737, 1309 i 1469);
- 3) zarządcę nieruchomości będącej własnością Skarbu Państwa.

3. Zgoda właściciela nieruchomości, o której mowa w ust. 1 pkt 1, nie jest wymagana także w przypadku wniosku złożonego przez użytkownika wieczystego lub posiadacza nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym, niebędących podmiotem, o którym mowa w ust. 2.

Art. 85.

1. Opłatę za usunięcie drzewa ustala się mnożąc liczbę cm obwodu pnia drzewa mierzonego na wysokości 130 cm i stawkę opłaty.

4b. Minister właściwy do spraw środowiska określa, w drodze rozporządzenia, wysokość stawek opłat, o których mowa w ust. 1 i 3, różnicując je ze względu na:

- 4) rodzaj lub gatunek drzew lub krzewów;
- 5) obwód pnia drzewa lub powierzchnię krzewu albo krzewów rosnących w skupisku.

5. Stawki opłat za usuwanie drzew nie mogą przekraczać 500 zł.

6. Stawki opłat za usuwanie krzewów nie mogą przekraczać 200 zł.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1990)

Art. 6.

Celami publicznymi w rozumieniu ustawy są:

- 5) opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

Art. 13.

4. Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 29.

2. Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 45.

2a. W przypadku nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu można nałożyć, w miarę potrzeby, na jednostkę organizacyjną obowiązek odbudowy lub remontu położonych na tej nieruchomości zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w decyzji.

Art. 67.

1. Cenę nieruchomości ustala się na podstawie jej wartości.

Art. 68.

3. Ustaloną, zgodnie z art. 67, cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50%. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Art. 72.

1. Opłaty z tytułu użytkowania wieczystego ustala się według stawki procentowej od ceny nieruchomości gruntowej określonej zgodnie z art. 67.
2. Stawka procentowa pierwszej opłaty z tytułu użytkowania wieczystego wynosi od 15 % do 25 % ceny nieruchomości gruntowej.
3. Wysokość stawek procentowych opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego jest uzależniona od określonego w umowie celu, na jaki nieruchomość gruntowa została oddana, i wynosi:
 - 5) za pozostałe nieruchomości gruntowe – 3 % ceny.

Art. 73.

4. Ustalone, zgodnie z art. 72 ust. 2 i 3 pkt 5, opłaty z tytułu użytkowania wieczystego obniża się o 50%, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Art. 96.

1. Podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział.
- 1a. W odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.
2. W przypadku gdy o podziale nieruchomości orzeka sąd, nie wydaje się decyzji, o której mowa w ust. 1, i pozwolenia, o którym mowa w ust. 1a. Jeżeli podział nieruchomości jest uzależniony od ustaleń planu miejscowego, a w razie braku planu – od warunków określonych w art. 94 ust. 1 i 2, sąd zasięga opinii wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków także opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do opinii tych nie stosuje się art. 93 ust. 5.

Art. 109.

1. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży:
 - 4) nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości;

**Ustawa z dnia 25 października 1991 r.
o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
(t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 194, z późn.zm.)**

Art. 1.

1. Działalność kulturalna w rozumieniu niniejszej ustawy polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury.
2. Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych, a także opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspierać finansowo, w ramach mecenatu państwa, realizację planowanych na dany rok zadań związanych z polityką kulturalną państwa, prowadzonych przez instytucje kultury i inne podmioty nie należące do sektora finansów publicznych.
4. Mecenat, o którym mowa w ust. 2 i 3, sprawują także organy jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ich właściwości.

Art. 7b.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, inni ministrowie i kierownicy urzędów centralnych w odniesieniu do podległych im ośrodków i instytucji kultury, a także jednostki samorządu terytorialnego, mogą przyznawać stypendia osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury oraz opieką nad zabytkami.
2. Stypendium, o którym mowa w ust. 1, polega na przyznaniu środków finansowych osobom realizującym określone przedsięwzięcia w zakresie twórczości artystycznej, opieki nad zabytkami lub upowszechniania kultury.

Art. 14a.

1. Tworzy się wykaz obiektów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, w których prowadzona jest, jako podstawowa, działalność kulturalna lub które dla takiej działalności zostały wybudowane i nie mogą być przeznaczone do prowadzenia wyłącznie innej działalności podstawowej. Do wykazu wpisuje się obiekty stanowiące obiekty budowlane w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186, z późn. zm.)
2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, wykaz obiektów, o którym mowa w ust. 1, oraz tryb zgłaszania obiektów w celu wpisania ich do wykazu, uwzględniając wartości historyczne lub zabytkowe tych obiektów, a także ich pierwotne przeznaczenie na cele kulturalne.

Art. 40.

Przepisy ustawy nie naruszają przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1696), ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) oraz ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2019 r. poz. 917 i 1726) w zakresie prowadzenia działalności kulturalnej w formach określonych w tych ustawach.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r.
o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
(t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1057, z późn.zm.)

Art. 3.

1. Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie.

Art. 4.

1. Sfera zadań publicznych, o której mowa w art. 3 ust. 1, obejmuje zadania w zakresie:
- 4) podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
 - 16) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020 – 2024 współgra z założeniami programowymi województwa małopolskiego oraz z dokumentami krajowymi.

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi - dokumenty o znaczeniu krajowym

4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013

Strategię przyjęto 21 września 2004 r. przez Radę Ministrów wspólnie z **Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020**, składa się na rządowy dokument kreujący ramy dla mecenatu państwa w dziedzinie kultury, a w szczególności dla współcześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach gospodarki rynkowej i będącej w konwergencji z interesami Polski i Unii Europejskiej.

Opracowaniu Strategii przyświecało przekonanie, że w kulturze nadeszła pora na zarządzanie strategiczne bazujące na długookresowej koncepcji rozwoju. Tym samym odchodzić będziemy od zarządzania operacyjnego. W oparciu o doświadczenia krajowe i europejskie zakres Strategii został podporządkowany przede wszystkim regionom postrzeganym jako w najwyższym stopniu skutecznym miejscom oddziaływania wprowadzanych polityk i programów. Opierając się na rzetelnej analizie przyjęto priorytety pozwalające na realizację nadrzędnego celu którym jest dążenie do zrównoważonego rozwoju kulturalnego poszczególnych regionów. Są nimi m.in.:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację infrastruktury kultury,
- wzrost efektywności zarządzania kulturą.

4.1.2 Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego

Głównym instrumentem służącym zaimplementowaniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w zakresie materialnego dziedzictwa kulturowego jest **Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego**. Powyższy program jest zgodny z krajowym programem opieki nad zabytkami oraz z ustawą z dn. 20.04.2004r. o Narodowym Planie Rozwoju i powstał w oparciu o tezę uznającą sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Program wykonywany jest w oparciu o dwa priorytety podległe odpowiednio Departamentowi Ochrony Zabytków i Departamentowi Dziedzictwa Narodowego;

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe intencją którego jest poprawa stanu zabytków, ich rewitalizacja i adaptacja oraz zintensyfikowanie możliwości dostępu do nich mieszkańców i turystów, a także inwestorów.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

W obrębie priorytetu 1 zaproponowano następujące działania;

- Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.
- Wszechstronna rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

W obrębie priorytetu 2 zaproponowano następujące działania;

- Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Ogólnie rzecz ujmując celem Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest **poprawa stanu i dostępności zabytków** poprzez:

- rewaloryzację zabytków, w tym obiektów poprzemysłowych i wojskowych i ich adaptację na cele społeczne, kulturalne i turystyczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- tworzenie korzystnych warunków, mających zachęcić przedsiębiorców i osoby fizyczne do inwestowania w zabytki.
- tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- zwiększenie atrakcyjności regionu na europejskim rynku turystyki kulturowej,
- budowanie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków,
- podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- umocnienie tożsamości narodowej,
- zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę i kradzieżami,
- zabezpieczenie zabytków, archiwaliów i muzealiów przed następstwami klęsk żywiołowych,
- konstruowanie i rozbudowa sieci informatycznych w celu promocji potencjału kulturowego.

4.1.3 Rozwój Inicjatyw Lokalnych

Innym instrumentem służącym poprawie stanu rzeczy w zakresie materialnego dziedzictwa kulturowego jest Program Operacyjny Rozwój Inicjatyw Lokalnych. Celem programu jest pobudzanie inicjatyw lokalnych oraz stwarzanie warunków do rozwoju twórczości. W ramach programu wspierane są wszystkie niskobudżetowe zadania (tj. takie, w których maksymalna wnioskowana dotacja z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wynosi maksymalnie 25 000 PLN). Wnioskodawcy uprawnieni do podjęcia dotacji to; państwowe i samorządowe instytucje kultury i instytucje filmowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe dla których prowadzenie działalności kulturalnej jest podstawowym celem statutowym, przedsiębiorcy działający w sferze kultury (pomoc *de minimis*).

Głównym kryterium decydującym o przyznaniu dotacji jest wartość merytoryczna rozumiana jako zbieżność działań z diagnozą potrzeb, celowość realizacji zadania, wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, krzewienie lokalnych zwyczajów i tradycji, walory artystyczne zadania, oryginalność i nowatorstwo proponowanych rozwiązań, otwarta formuła, umożliwiająca aktywny i kreatywny udział społeczności w zadaniu. Program szczegółowo określa wymagania formalne składanych wniosków.

4.1.4 Promesa Ministra Kultury

Program Operacyjny Promesa Ministra Kultury zakładający spotęgowanie skuteczności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury jest również istotny z punktu widzenia opieki na zabytkami i dziedzictwem kulturowym. Minister kultury dofinansowuje wybrane projekty kulturalne w tym związane z ochroną i zachowaniem zabytków oraz modernizacją infrastruktury kulturalnej. W ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego dofinansowaniu podlegają działania polegające na rozwoju turystyki i kultury. W ramach Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich działaniami dofinansowanymi będą; Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego. Uprawnionymi wnioskodawcami są m.in. Jednostki samorządu terytorialnego, samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe. Kryteria wyboru projektów określone Programem to przede wszystkim: zgodność z celami programu oraz Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 oraz Narodowymi Programami Rozwoju Kultury; kompleksowość, innowacyjność oraz zasadność realizacji projektu; ważność projektu z punktu widzenia polityki kulturalnej państwa; trwałość projektu; wpływ projektu na wzrost atrakcyjności regionu dla mieszkańców, turystów i inwestorów; wysokość deklarowanego udziału własnego w kosztach realizacji zadania. Wszelkie szczegóły określa Program operacyjny „Promesa Ministra Kultury”.

4.1.5 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022

Niniejszy program został uchwalony Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022, a

także na podstawie art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1696).

Celem programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochr Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Ponadto w ramach celu głównego wyznaczone zostały 3 cele szczegółowe, do których przypisano konkretne kierunki działań oraz zadania. Są to:

Cel szczegółowy 1: optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, kierunki działania:

- Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:
 - Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
 - Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
 - Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
 - Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
- Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:
 - Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
 - Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
 - Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
 - Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, kierunki działania:

- Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami. Zadanie: Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy)
- Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Zadanie: Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, kierunki działania:

- Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:
 - Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
 - Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami. Zadanie: Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla

osób z niepełnosprawnościami. 2 Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4.1.6 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Najważniejszy krajowy dokument dotyczący zagospodarowania przestrzennego stanowi przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011r. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**. W dokumencie określono cele polityki przestrzennej oraz zalecane działania dotyczące Dziedzictwa Kulturowego Polski, są to między innymi;

1) zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego przy aktywnym udziale społeczności lokalnych,

2) zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska,

3) rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych i związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych,

4) rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji,

5) ochrona i wykorzystanie dla celów rozwojowych potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego warunkiem rozwoju obszarów wiejskich oraz zyskaniu dodatkowych źródeł dochodu poza rolnictwem

6) osiągnięcie specjalizacji dzięki wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego, zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, szansą dla rozwoju wielu obszarów wiejskich,

7) poprawa stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochrona dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawa transportu publicznego, itp. powinny zapewniać kompleksowe lokalne programy rewitalizacji,

8) określenie w oparciu o jednolitą metodologię równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury materialnej w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony na podstawie list obiektów i obszarów oraz prowadzenia monitoringu zachowania zasobów.

4.1.7 Strategia Rozwoju Kraju 2020

W **Strategii rozwoju Kraju 2020** podkreślono, że potencjał kulturowy przekłada się na warunki życia i trwały dobrostan obywateli oraz zrównoważony rozwój kraju. Wśród celów strategii w Obszarze Strategicznym I: Sprawne i efektywne państwo, należy wyróżnić Cel I.1 Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, w którym priorytetowym kierunkiem interwencji publicznej jest zapewnienie ładu przestrzennego. W jego ramach przewiduje się obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących m.in. tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów dziedzictwa kulturowego, a także ustanowienie system regulacji i decyzji, ochronę krajobrazu kulturowego.

Ponadto w ramach Obszaru Strategicznego Spójność Społeczna i Terytorialna wyznaczony został Cel III.3 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, w jego ramach przewiduje się wzmocnienie ośrodków wojewódzkich, w tym wspieranie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, a także wpływa na budowanie silnej pozycji konkurencyjnej ośrodków miejskich. Zakłada się, że założenia celów Obszaru Strategicznego III pośrednio mogą przyczynić się do walorów i ochrony krajobrazu kulturowego.

4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 – 2020

Uchwalona (uchwała nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego) dnia 26 września 2011 r. **Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 – 2020** postuluje zmianę sposobu myślenia o kulturze i dziedzictwie regionalnym.

Unikalny charakter zasobów zabytkowych oraz bogactwo krajobrazu kulturowego powinno się rozpatrywać w kontekście strategii gospodarczego rozwoju regionu. Odmienny od dotychczasowego sposób postrzegania powyższych potencjałów prowadzić ma do przypisania im roli istotnych czynników rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Ma więc, dziedzictwo przyczyniać się do zwiększania regionalnego dochodu. Przede wszystkim w sferach usług, a także, w mniejszym stopniu, produkcji. Wyżej wymienione dziedziny ściśle powiązane w tym przypadku z turystyką powodować by miały wzrost zatrudnienia i tym samym spadek bezrobocia. Dziedzictwo regionalne w odniesieniu do niepowtarzalnego potencjału kultury, historii i tożsamości regionalnej (wraz z walorami przyrodniczymi) w myśl strategii winno być traktowane jako podstawowy element warunkujący rozwój (głównie działalności opartej na przemysłach czasu wolnego).

Obszar „Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego” ujęty w strategii nastawiony jest na wykorzystanie dziedzictwa kulturowego. Wyznaczono cel strategiczny: *Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury*. Wśród wskazanych dla tego celu kierunków polityki rozwoju znajduje się ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej.

Strategia postępowania dla tego kierunku oparta jest na przeobrażeniu pasywnej i biernej ochrony polegającej głównie na działaniach konserwatorskich w efektywne i racjonalne zarządzanie kulturą i zasobami dziedzictwa kulturowego. Uznano tym samym za niezbędne podejmowanie przedsięwzięć, których nadrzędnym celem będzie nie tylko kompleksowa ochrona i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego, ale też wytwarzanie impulsów do dalszego rozwoju. Rozumiane w ten sposób działania stanowią podstawę nowoczesnego modelu zarządzania kulturą. W celu uzyskania optymalnych wyników konieczne jest wprowadzenie mechanizmów włączających dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy przy zachowaniu priorytetowej roli dziedzictwa regionalnego. Ponadto należałoby dążyć, do nadania zabytkom nowych funkcji dzięki określeniu i rozpropagowaniu nowoczesnego modelu użytkowania zabytków. Model ten łączyć ma ich ochronę

ze zwiększaniem doń dostępności a tym samym tworzyć sprzyjające warunki dla różnych sektorów gospodarki.

Działania służące opiece nad regionalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym oraz ochronie i kształtowaniu krajobrazu to:

- 1) kształtowanie zrównoważonego krajobrazu kulturowego,
- 2) poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków oraz przeciwdziałanie procesowi ich degradacji,
- 3) ochrona i kształtowanie zabudowy historycznej miast i miasteczek,
- 4) ochrona tradycyjnej zabudowy regionalnej i układów ruralistycznych,
- 5) powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia,
- 6) kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
- 7) zachowanie i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego, w tym przywrócenie rzeczywistej wartości zniszczonym obiektom oraz ponowne określenie dla poszczególnych obiektów ich wartości zabytkowych, wskazanych do bezwzględnej ochrony,
- 8) utrzymanie wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej szczególnie poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej,
- 9) funkcjonalne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym, w tym rozwój partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego,
- 10) badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- 11) poprawa funkcjonowania instytucji opieki nad zabytkami,
- 12) wdrożenie mechanizmów włączających wartości dziedzictwa w obieg gospodarczy,
- 13) zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu,
- 14) stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym,
- 15) zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego.

4.2.2 Wojewódzki Programu Opieki nad Zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021

Główny cel sformułowania **Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021** (uchwała Nr VI/49/19 SWM z dnia 25 lutego 2019 r Sejmiku Województwa Małopolskiego) stanowi jeden cel strategiczny:

Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan Dwa cele operacyjne: Skuteczna ochrona zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu. Wspólnotowa odpowiedzialność i efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową. W ramach wyznaczonych celów określono 5 priorytetów oraz 29 kierunków działań, które stanowią wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi. Wspierając realizację działań wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami, wyznaczono konkretne przedsięwzięcia o randze ponadlokalnej wynikające z przyjętych priorytetów i określone w oparciu o analizę strategiczną ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, wytyczne dokumentów planistycznych i rekomendacje służb ochrony zabytków.

Dziedzictwo kulturowe Małopolski jest dziedzictwem powszechnie uznawanym i rozpoznawanym, a jednocześnie stanowi mocny wyraz regionalnej tożsamości. Celem sprawowanej w tym obszarze

polityki, także tej realizowanej przez samorząd województwa, jest stymulowanie działań na rzecz kreatywnego i umiejętnego wykorzystania potencjału gospodarczego dziedzictwa i krajobrazu kulturowego regionu. Wyzwaniem jest budowanie świadomych relacji z dziedzictwem kulturowym i odpowiedzialność za powierzony nam ogrom i bogactwo zasobów dziedzictwa, które może być także uznawane za zbiór możliwości i potencjał kształtujący tożsamość, postawy ludzkie i obywatelskie oraz świadome bycie w świecie.

Misja Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021 realizowana będzie poprzez cel strategiczny: Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan oraz 2 cele operacyjne:

- Skuteczna ochrona zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu,
- Wspólnotowa odpowiedzialność i efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową.

W ramach wyznaczonych celów określono 5 priorytetów oraz 29 kierunków działań (wraz z propozycjami wybranych przedsięwzięć), które stanowią wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi.

Cel I będzie realizowany przy zachowaniu 2 priorytetów i kierunków działań:

- Zachowanie optymalnej jakości krajobrazu kulturowego i funkcjonalne wykorzystywanie miejsc i obiektów dziedzictwa:
 - Stosowanie i egzekwowanie wytycznych konserwatorskich oraz zapewnianie zintegrowanej, kompleksowej konserwacji zabytków,
 - Spełnianie zasady ochrony zabytków in situ wraz z otoczeniem zabytku,
 - Rozpoznawanie stanu zachowania, badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów oraz przemian regionalnego dziedzictwa kulturowego,
 - Poprawa stanu zachowania najcenniejszych i najbardziej zdegradowanych obiektów i obszarów zabytkowych,
 - Kształtowanie krajobrazu i rewitalizacja miejscowości i obszarów,
 - Konsekwentne i systematyczne wprowadzanie regulacji określonych ustawą krajobrazową,
 - Utrzymywanie tradycyjnego charakteru wsi.
- Zachowanie historycznej i wielokulturowości regionu, tradycji i tożsamości regionalnej i lokalnej:
 - Wzmocnienie ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym opartym na wielokulturowości regionu,
 - Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła i tworzenie rynku produktów tradycyjnych i regionalnych,
 - Kreowanie placówek muzealnych jako ogniw lokalnej tożsamości, edukacji i regionalnej turystyki kulturowej,
 - Wprowadzanie adekwatnej oferty edukacyjnej o wartościach i różnorodności dziedzictwa kulturowego Małopolski,
 - Promowanie dobrych praktyk z zakresu użytkowania obiektów zabytkowych i kształtowania przestrzeni na obszarach cennych krajobrazowo.

Cel II związany będzie z 3 poniższymi priorytetami:

- Aktywność społeczna i emocjonalne zaangażowanie w opiekę nad regionalną przestrzenią kulturową:

- Inicjowanie i wspieranie inicjatyw oraz aktywności środowisk czerpiących z walorów dziedzictwa kulturowego i twórczo je interpretujących,
- Uwzględnianie potrzeb edukacji o dziedzictwie lokalnym i regionalnym w programach nauczania i w konkurencyjnej ofercie czasu wolnego dla wszystkich grup wiekowych,
- Aktywne zarządzanie miejscami z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, pomnikami historii i szlakami kulturowymi w wymiarze świadomości międzynarodowej i lokalnej,
- Budowanie silnej identyfikacji Małopolan z regionalnym dziedzictwem kulturowym,
- Systemowa i projektowa współpraca podmiotów zaangażowanych w ochronę i opiekę nad dziedzictwem kulturowym:
 - Stymulowanie rozwoju projektowania urbanistycznego, chroniącego i wzbogacającego przestrzeń kulturową i dziedzictwo.
 - Trwała i programowa współpraca administracji publicznej ze środowiskami naukowymi obejmująca kształcenie kadr i definiowanie metod ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym.
 - Harmonijne łączenie walorów zabytków z ich współczesnymi funkcjami.
 - Rozwijanie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej oraz integracji regionalnej budowanej w oparciu o ideę sieci obszarów, miejsc i instytucji.
- Perspektywiczne wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w edukacji, turystyce, gospodarce wiedzy.
 - Unowocześnienie instytucji opieki nad zbiorami i zabytkami.
 - Edukowanie do odbioru dziedzictwa kulturowego, jego interpretacji i reinterpretacji.
 - Sprzyjanie rozwojowi oferty przemysłów czasu wolnego opartych na wartościach krajobrazu kulturowego oraz miejscowych tradycjach i autentyzmie lokalnego dziedzictwa kulturowego.
 - Prowadzenie aktywnego marketingu i systemowej promocji walorów i aspektów regionalnego dziedzictwa kulturowego.
 - Prowadzenie aktywnej polityki rynku pracy – tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym i wspieranie tradycyjnych form działalności gospodarczej.
 - Optymalizacja procesów cyfryzacji zasobów dziedzictwa materialnego i niematerialnego i ich udostępnianie wraz z definiowaniem treści edukacyjnych i promocyjnych.
 - Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej i rekreacyjnej wraz z rozwojem infrastruktury turystycznej.
 - Ochrona przed utratą unikatowości i walorów krajobrazu, będącego głównym nośnikiem konkurencyjności i atrakcyjności regionu.

4.2.3 Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030

Strategię chwalono uchwałą r XIV.137.2019 Rady Powiatu Tarnowskiego z dnia 20 listopada 2019 roku. Wśród obszarów kluczowych strategii należy wyróżnić Obszar kluczowy III: Dostępność

do usług publicznych wysokiej jakości, w ramach którego przewiduje się realizację celu strategicznego: zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych. Powyższy cel będzie realizowany poprzez m.in. cel szczegółowy: realizację spójnej, atrakcyjnej i dostępnej oferty spędzają czasu wolnego, który przewiduje realizację:

- Spójnej oferty spędzania czasu wolnego na terenie powiatu oraz rozwijanie współpracy powiatu, gmin i miasta Tarnowa w zakresie tworzenia kalendarza imprez,
- Aktywnej promocja walorów turystycznych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych powiatu,
- Rozwijanie współpracy powiatu, gmin i miasta Tarnowa w zakresie tworzenia kalendarza imprez,
- Realizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami.

Ponadto strategia uznaje za silną stronę powiatu atrakcje turystyczne takie jak:

- Cmentarze wojenne z I wojny światowej – szlak Cmentarzy Wojennych oraz powstający Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej;
- zabytki na Szlaku Architektury Drewnianej;
- rozwinięta sieć szlaków turystycznych w południowej części powiatu;
- tradycje mieszkańców (kultura ludowa);
- szlak św. Jakuba - szlak kulturowy o skali ogólnoeuropejskiej;
- ścieżki rowerowe;
- ścieżki rowerowe; mnogość szlaków rowerowych, punktów widokowych;
- Duży potencjał pielgrzymkowy powiatu - Bazylika Mniejsza w Tuchowie, Kościół Św. Jakuba – Tryptyk z Tuchowa;

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Dokumenty programowe gminy

5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Tuchów na lata 2012- 2020

Strategia Rozwoju Gminy Tuchów na lata 2012- 2020 to jeden z najważniejszych dokumentów przygotowywanych przez samorząd gminny. Określa on priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonego na obszarze jednostki. Dokument stanowi także odpowiedź na ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o strategię, jak również skuteczną próbę dostosowania się do standardów europejskich. Skonstruowana jest w zgodzie z innymi dokumentami zarówno na poziomie krajowym jak i wojewódzkim, powiatowym czy gminnym.

Dokument otwiera nowy sposób myślenia o rozwoju subregionu dążąc do przedsiębiorczego odkrywania i uruchamiania nie w pełni wykorzystywanych dotychczas potencjałów i szans rozwojowych.

W prowadzonej na cele Strategii analizie SWOT dostrzeżono silne strony w postaci zróżnicowanej oferty kulturalnej ze szczególnym uwzględnieniem roli Domu Kultury, oraz bogactwa obiektów zabytkowych.

W III obszarze kluczowym- Rozwój Kapitału Społecznego- w ramach zwiększenia dostępu do usług publicznych wysokiej jakości celem operacyjnym nr III 1.6. jest Zapewnienie wysokiej jakości oferty kulturalnej na terenie gminy. W ramach powyższego celu zaproponowano następujące działania :

III.1.6.1: Budowa Kulturowej Przestrzeni Tuchowa 2020.

III.1.6.2: Rozbudowa sieci współpracy kulturowej w Gminie Tuchów połączonej z promocją, sportem, edukacją i rozrywką.

III.1.6.3: Opracowanie i coroczna aktualizacja powiatowego kalendarza imprez kulturalno-rozrywkowych

III.1.6.4: Realizacja działalności kulturalnej – m.in. organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych, projekcji filmowych, wystaw, udzielanie informacji, promocja gminy, gromadzenie eksponatów i muzealiów i inne

III.1.6.5: Kreowanie nowych wydarzeń kulturalnych o zasięgu regionalnym i ogólnopolskim, odbywających się na terenie gminy

III.1.6.6: Promowanie i wspieranie lokalnych animatorów kultury, zespołów oraz lokalnych artystów i twórców

III.1.6.7: Rozwój czytelnictwa i informacji

III.1.6.8: Informatyzacja Biblioteki Publicznej w Tuchowie – multimedia i nowoczesna komunikacja.

W trakcie prac nad Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami stwierdzono, że działania zaproponowane w Strategii do zrealizowania w sferze kultury w dużej mierze będą się pokrywać z postulatami GPOnZ.

5.1.2 Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchów

Plan rozwoju lokalnego gminy Tuchów z 2004 roku jest dokumentem odzwierciedlającym dążenia samorządu do zrealizowania przedsięwzięć służących podniesieniu jakości życia mieszkańców Gminy Tuchów poprzez m.in. określenie reguł gospodarowania środkami finansowymi oraz ustalenie najważniejszych potrzeb inwestycyjnych i rozwojowych gminy z dostosowaniem ich do standardów i norm Unii Europejskiej.

Plan Rozwoju Lokalnego podkreśla rolę Turystyki jako jednej z najbardziej rozwijających się dziedzin gospodarki. Produkt turystyczny Gminy Tuchów nosi nazwę "Wrota Pogórza", „Wrota”, odsłaniają przede wszystkim tajemnice walorów naturalnych oraz walory dziedzictwa kulturowego. Projekt realizowany jest w systemie 10 gmin zintegrowanych programem "Pogórze Odkrywanie Tajemnicy".

W projekcie ujęto istotną rolę turystyki pieszej i rowerowej. Warto zaznaczyć, że na większości szlaków i tras znajdują się obiekty zabytkowe.

Zauważono że w gminie odczuwa się niedosyt punktów gastronomicznych co z punktu widzenia rozwoju turystyki jest sporym mankamentem. Niekorzystnym zjawiskiem dla turystyki miasta Tuchowa jest również duży ruch tranzytowy przebiegający przez ściśle centrum.

W dokumencie wymieniono Instytucje odpowiedzialne za animację kultury - Dom Kultury i bibliotekę. Realizują one szereg projektów mających między innymi dbać o kultywację regionalnych tradycji oraz wzbudzać zainteresowanie materialnym dziedzictwem kulturowym.

Niezwykle pozytywny jest fakt, że jednym z głównych założeń Planu Rozwoju Lokalnego jest „konieczność zachowania dla przyszłych pokoleń walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego”. Z powyższego założenia wynikają kolejne- również współgrające z opieką nad dziedzictwem kulturowym. Przyjęto że kierunki przekształceń zabudowy przede wszystkim powinny harmonizować z tradycyjnymi zespołami zabudowy; zarówno co do formy jak i gabarytów.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchów przyjmuje spójne założenia w celu poprawy stanu środowiska kulturowego. Projekt przewiduje realizację poszczególnych zadań w oparciu o

wyznaczenie czterech stref ochrony (strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej, częściowej ochrony konserwatorskiej, strefa ochrony krajobrazu, ochrona jednostkowa obiektu).

I - Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej:

- dotyczy obiektów wpisanych do rejestru zabytków i innych o najwyższych walorach zabytkowych, przewidywanych docelowo do wpisu do rejestru zabytków, lub objęcia inną formą ochrony (np. rezerwat lub park kulturowy). Strefa może dotyczyć pojedynczych obiektów architektury, małej architektury, parków, cmentarzy lub układów i zespołów zabudowy, obszarów krajobrazu kulturowego i naturalno-kulturowego oraz bezpośredniego otoczenia i obszarów ekspozycji widokowej wymienionych obiektów.

W strefie tej zasadą postępowania powinno być :

1. utrzymanie stanu istniejącego oraz konserwacja i rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych
2. wyprzedzające uzgadnianie wszelkich prac remontowych i form zagospodarowania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
3. wykluczenie wprowadzania inwestycji kubaturowych oraz podporządkowanie wszelkich form zagospodarowania potrzebie ochrony zabytku, w tym również ochronie widoku na zabytek
4. w przypadku potrzeby rekompozycji zespołu (likwidacji, odtworzenia lub dopełnienia któregoś z elementów) niezbędne jest poprzedzenie działań opracowaniem studium historycznego z wytycznymi konserwatorskimi lub studium historyczno-krajobrazowego.

II - Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej:

- dotyczy zespołów osadniczych, kompozycji krajobrazowych, cennych krajobrazów kulturowych, układów zabudowy o charakterze mieszanym, w których mimo przewagi współczesnego zainwestowania czytelne są historyczne układy kompozycyjne i walory kulturowe.

- W strefie tej zasadą postępowania powinno być :

1. utrzymanie historycznego układu zabudowy, sieci drożnej, kontynuacja historycznych reguł przy podziale działek, zachowanie skali i intensywności zabudowy
2. nowe inwestycje kubaturowe pod względem lokalizacji, gabarytów i form architektonicznych powinny stanowi dopełnienie kompozycji, lub podlegać zasadzie kontynuacji podporządkowanej ochronie istniejących walorów
3. w szczególnych wypadkach zagospodarowanie danego obszaru wymaga opracowania kompleksowego studium krajobrazowego
4. umieszczenie reklam i tablic informacyjnych (po za wymaganymi przez względy bezpieczeństwa i przepisy szczegółowe np. o ruchu drogowym) powinno podlegać każdorazowemu uzgodnieniu formy przez Służbę Konserwatorską. Wykluczone jest wprowadzanie reklam wielkogabarytowych (np. typu billboard)
5. działania projektowe i inwestycyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

III - Strefa ochrony krajobrazu:

- dotyczy obszarów szczególnie cennych pod względem krajobrazowym oraz osi widokowych, panoram i obszarów ekspozycji poszczególnych obiektów bądź zespołów dóbr kultury

- W strefie tej zasadą postępowania powinno być :

1. ograniczenie zainwestowania terenu w sposób umożliwiający utrzymanie stanu zachowania obszarów wartościowych przyrodniczo i krajobrazowo, lub uczytelnienie ekspozycji widokowej wskazanych obiektów
2. uzgadnianie działań inwestycyjnych z Służbą Ochrony Zabytków, lub w przypadku dominacji walorów przyrodniczych z Służbami Ochrony Środowiska.

IV - Ochrona jednostkowa obiektu:

- dotyczy obiektów budownictwa i małej architektury o znaczeniu lokalnym.
- Ochrona jednostkowa powinna zapewnić :
 1. zachowanie obiektu w dobrym stanie technicznym, bez zmian zagrażających zatarciem cech indywidualnych lub stylowych
 2. utrzymanie ekspozycji obiektu w bezpośrednim otoczeniu
 3. uzgadnianie działań dotyczących obiektu z Służbą Ochrony Zabytków.

Powyższy, przedstawiony w Planie Rozwoju Lokalnego, system ochrony środowiska kulturowego czytelnie określa zasady jakimi konsekwentnie powinny kierować się władze Gminy.

5.1.3 Gminny Program Rewitalizacji Gminy Tuchów na lata 2016 – 2023

Nadrzędnym celem programu rewitalizacji Gminy Tuchów w ramach podejmowanych działań – w perspektywie kilku najbliższych lat – jest poprawa jakości życia mieszkańców gminy Tuchów, powstrzymanie degradacji obszarów znajdujących się w gorszym położeniu oraz przywrócenie miejscom wskazanym przez lokalną społeczność jako obszar wymagający rewitalizacji ich pierwotnych – ważnych z punktu widzenia lokalnego rozwoju – funkcji.

Z perspektywy ochrony dóbr kultury najważniejszy jest III cel strategiczny wraz z trzema celami operacyjnymi: *Wzmocnienie poczucia lokalnej tożsamości poprzez wykorzystanie dziedzictwa kulturowego obszaru* ;

3.1. Rewitalizacja zabytkowych obiektów na obszarze rewitalizacji.

Wiodące kierunki interwencji:

- modernizacja zabytkowych obiektów w centrum Tuchowa (budynki: „Sokoła”, ratusz);
- program estetyzacji budynków na obszarach rewitalizacji;
- wdrożenie zasad parku kulturowego w centrum Tuchowa;
- kompleksowy program renowacji i ożywienia przydrożnych kapliczek.

3.2. Ożywienie kulturalne obszaru objętego kryzysem

Wiodące kierunki interwencji:

- rozbudowa i poszerzenie oferty placówek kultury (m.in. rozbudowa biblioteki w Tuchowie,
- rozbudowa Domu Kultury w Tuchowie, budowa altany kulturalnooświatowej w Piotrkowicach);
- promowanie wartości kultury ludowej (m.in. budowa chat Pogórzańskich na obszarach zdegradowanych);
- rozwijanie oferty zajęć kultury ludowej;
- angażowanie lokalnej społeczności w tworzenie oferty kulturalnej w tym m.in.

3.3. Rozwijanie turystyki pielgrzymkowej i historycznej

Wiodące kierunki interwencji:

- rewitalizacja klasztoru oo. Redemptorystów w Tuchowie wraz z ożywieniem i zagospodarowaniem terenu wokół bazyliki;
- rewaloryzacja cmentarzy wojennych.

5.1.4 Strategia Ekoenergetyczna Gmina Tuchów

Główne założenie Strategii nie są powiązane z zagadnieniami opieki nad zabytkami. Warto jednak wspomnieć że, w dokumencie podkreślono iż modernizacja infrastruktury systemów zaopatrzenia mieszkańców gminy w czynniki energetyczne powinna uwzględnić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego i kierunki rozwoju gminy. Założyć więc można że wszelkie inwestycje nie zagrażą zabytkom nieruchomym ani też stanowiskom archeologicznym, a także nie wpłyną negatywnie na krajobraz i układy urbanistyczne.

5.1.5 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchów

Gmina Tuchów posiada aktualnie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich miejscowości. Dokumenty sporządzono ze szczególną dbałością o ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego. Zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, najpełniej zostały zdefiniowane w zapisach części tekstowej planu miejscowego dla miasta Tuchowa, które ustalają różne formy ochrony konserwatorskiej.

1. Strefa ścisłej ochrony krajobrazu z zabudową – A.

Obejmuje najbardziej wartościowe elementy zespołu urbanistycznego miasta zgodnie z rysunkiem planu. Wszystkie elementy mieszczące się w granicach tej strefy: zabudowa, elementy krajobrazu naturalnego, układ komunikacyjny podlegają ścisłej ochronie. Na terenach położonych w granicach ww. stref ochrony konserwatorskiej "A", oznaczonych na rysunku planu obowiązują zasady wynikające z przepisów odrębnych odnoszących się do ochrony zabytków oraz niniejsze ustalenia:

- 1) nakaz przywracania zabytków nieruchomych do jak najlepszego stanu; dopuszcza się utrzymanie dotychczasowych funkcji obiektów zabytkowych, dopuszcza się adaptację dla nowych celów z zachowaniem formy obiektu zabytkowego wyłącznie na warunkach właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- 2) nakaz dostosowania nowej zabudowy zharmonizowanej z historyczną kompozycją przestrzenną w zakresie lokalizacji, skali i bryły obiektów oraz stosowania zasady nawiązania współczesnych form architektonicznych do lokalnej tradycji budowlanej,
- 3) nakaz ochrony elementów małej architektury związanych z kompozycją zespołów i obiektów zabytkowych (ogrodzenia, słupki graniczne, kapliczki, itp.),
- 4) nakaz zachowania i rekonstrukcji historycznych przestrzeni publicznych w tym nawierzchni ulic i linii zabudowy,
- 5) nakaz ochrony i rewaloryzacji istniejącej zieleni zabytkowej,
- 6) zakaz niszczenia, usuwania i zmiany elementów naturalnych, w tym rzeźby terenu, sieci wodnej, zieleni śródpolnej,
- 7) strefę A podzielono, gdzie dodatkowo dla:
 - a) strefy A 1-I – ustala się uporządkowanie zieleni i poprawienie estetyki otoczenia,
 - b) strefy A 1-II - nakazuje się utrzymanie w istniejącej formie i konserwację istniejących tu obiektów,
 - c) strefy A 1-III - nakazuje się utrzymanie elementów sieci ulicznej, skali i kompozycji,
 - d) strefy A 1-IV - nakazuje się utrzymanie istniejącej zabudowy objętej ewidencją,
 - e) strefy A 1-V - nakazuje się utrzymanie wszystkich elementów zabudowy, sieci ulicznej, skali i kompozycji,

f) strefa A 2.

2. Strefa ścisłej ochrony krajobrazu bez zabudowy - AK.

1) Obejmuje najbardziej wartościowe elementy krajobrazu niezurbanizowanego tj. pola z rysunkiem ukształtowanej historycznie kompozycji rozłogów, enklawy krajobrazu naturalnego, obszary zielone stanowiące tło dla zabudowy, zgodnie z rysunkiem planu.

2) Wszystkie te elementy mieszczące się w granicach jej podlegają ochronie i wymagają zachowania w istniejącej formie.

3) Dopuszcza się punktowe wprowadzenie nowej zabudowy, w obrębie istniejących już działek budowlanych.

4) Nakazuje się utrzymanie regionalnego wyrazu architektonicznego osadnictwa.

5) Nakazuje się zachowanie powiązań widokowych, panoram, sylwet i dominant wartościowych obiektów i zespołów z krajobrazem.

6) Nakazuje się podniesienie wartości rozwiązań budowlanych i konserwatorskich.

3. Strefa częściowej ochrony krajobrazu z zabudową - B.

1) Obejmuje wartościowe elementy urbanistyczne.

2) Dopuszcza się dalszy rozwój zabudowy obiektami nie naruszającymi istniejącej skali i kompozycji.

3) Teren cmentarza wymaga bezwzględного utrzymania i podjęcia działań rewaloryzacyjnych.

4) Nakazuje się utrzymanie regionalnego charakteru osadnictwa.

5) Nakazuje się zachowanie powiązań widokowych, panoram, sylwet.

6) Zakazuje się wprowadzania dominant widokowych.

4. Ochrona jednostkowa.

1) Obejmuje kapliczki i krzyże przydrożne.

2) Ustala się utrzymanie obiektów w dobrym stanie technicznym, bez zmian zagrażających zatarciem cech indywidualnych lub stylowych.

3) Ustala się utrzymanie ekspozycji obiektu.

5. **Dopuszcza się na terenie miasta Tuchowa utworzenie Rezerwatu Kulturowego** (ekspozycja rzeki Biała, propagowanie kultu maryjnego), zgodnie z opracowaniem V Programu Rządowego „Ochrona i konserwacja zabytkowego krajobrazu kulturowego”, z wprowadzeniem stref: ochrony rezerwatowej ścisłej, ochrony częściowej czynnej, ochrony krajobrazowej w celu ochrony dóbr kultury. Wszelkie działania planistyczne powinny być podporządkowane ochronie konserwatorskiej. Dla rezerwatu kulturowego ustala się:

1) Indywidualną ochronę obiektów i zespołów wpisanych do rejestru i ewidencji zabytków wraz z ochroną krajobrazu.

2) Indywidualną ochronę warunków przyrodniczych, widokowych, funkcjonalnych w obrębie przedpola widokowego cennych obiektów i zespołów zabytkowych.

3) Utrzymanie historycznych powiązań w kontekście terytorialnym.

4) Ochronę krajobrazu wartościowych układów urbanistycznych (osadniczych) oraz form architektonicznych w tym tradycyjnego rozłogu pól.

5) Ustala się zakaz wprowadzania nowych dominant.

6. Odnosnie obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków obowiązują następujące zasady i wymagania ochrony:

1) ochrona pełna istniejącej substancji zabytkowej w szczególności obiektów kubaturowych, obiektów małej architektury układu komunikacyjnego i zieleni,

2) remonty i przebudowy istniejących współczesnych obiektów należy przystosować do zasadniczych cech i form architektonicznych obiektów zabytkowych.

3) tereny wchodzące w granice obszarów wpisanych do rejestru zabytków podlegają pełnej ochronie konserwatorskiej.

7. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków architektury i budownictwa:

- Obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków objęte są ochroną i wymagają prowadzenia działań zmierzających do ich zachowania, jeżeli stan techniczny nie pozwala na utrzymanie obiektu powinny być wymienione z zachowaniem proporcji, skali i charakteru.

8. Stanowiska archeologiczne.

- 1) Zgodnie z przepisami odrębnymi oznaczono na rysunku planu stanowiska archeologiczne.
- 2) Od stanowisk archeologicznych ustala się strefę ochronną wokół stanowiska o promieniu 15 m.
- 3) W przypadku inwestycji w strefie ochrony stanowiska archeologicznego ustala się obowiązek wykonywania badań archeologicznych wyprzedzających.
- 4) W obrębie stanowisk oraz w ustalonej strefie ochronnej wyklucza się przekształcanie bądź użytkowanie stanowisk archeologicznych, które mogłyby powodować degradację ich wartości naukowej i kulturowej; do tych działań należą w szczególności prace wybierzyskowe i niwelacyjne.

Zachodzi konieczność uaktualnienia dokumentów planistycznych dla poszczególnych miejscowości, w oparciu o przygotowaną Gminną Ewidencję Zabytków. Załączniki graficzne powinny zawierać obiekty wprowadzone do GEZ. Równocześnie usunąć należy obiekty już nieistniejące. Postuluje się systematyczne uaktualnianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie weryfikacji terenowej i oznaczanie obiektów poddanych rozbiórce. Procedura ta pozwoli określić strefy w których obiekty zabytkowe ulegają najszybszej degradacji i podjąć odpowiednie kroki w celu ich ochrony.

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Zgodnie z zaleceniami NID rozdział obejmuje zwięzłą charakterystykę dziedzictwa kulturowego na tle zarysu historii gminy. Nie jest to monografia historyczna ani opracowanie etnograficzne.

5.2.1 Zarys historii obszaru gminy

Buchcice

Wieś w Gminie Tuchów, leżąca na północny zachód od Tuchowa, w latach 1935-1967 nosiła nazwę Mieszna Szlachecka.¹ Mieszna została założona przez klasztor tyniecki w XIV wieku, funkcjonowała wtedy tylko jedna nazwa tej miejscowości. Jan Długosz (II poł. XV w.) wśród wsi przynależnych do tuchowskiej parafii wymienia Buchcice i jedną wieś o nazwie Mieszna zaznaczając, że połowa jej należy do opactwa tynieckiego, zaś druga połowa jest własnością Nanajki Wielopolskiego, herbu Sarykoń. Folwark i sołectwo w Miesznej świadczyły dziesięciny na rzecz kościoła parafialnego w Tuchowie. Później (prawdopodobnie na początku XVI wieku) została ona podzielona na dwie części, które - w zależności od właścicieli - otrzymały nazwy: Opacka i

1

Ks. A.G. Dyl, *Dwuimiennie Siolo*, Tekst o historii miejscowości na stronie internetowej parafii w Buchcicach, str. 1

Szlachecka.² Meszna Szlachecka od XIX wieku nazywana jest już Buchcicami pisana czasem „Bukcice”. Urzędowo zatwierdzone nazwy przysiółków to: Chmielnik, Dół, Góra, Granice, Kamionka, Folwark, Głębuszka, Żabna.

Pierwsze wzmianki historyczne o Buchcicach pochodzą z 1228 r. kiedy to Leszek Czarny w Krakowie uwolnił wsie klasztorne spod jurysdykcji urzędników świeckich i oddał władzy opata, sprawującego sądy poprzez wójtów lub sołtysów wsi.³ Kolejna informacja pochodzi z 1536 roku i dotyczy właścicieli pierwszych folwarków. Folwark z dworem w Buchcicach należał wtedy do Zygmunta Wielogłowskiego. Oprócz tego w Buchcicach – według rejestrów poborowych powiatu pilzneńskiego - były jeszcze folwarki z dworami Jana Tworzyjana i Mikołaja Wysza. Istnienie na terenie obecnych Buchcic trzech folwarków jeszcze na początku XIX wieku potwierdzają zapisy metrykalne. Funkcjonowały one pod numerami 12, 26 i 27. Wszystkie niestety uległy już rozkładowi. Właścicielami dworu w Buchcicach jeszcze w latach osiemdziesiątych XIX wieku byli Dębicy. W *Acta foundationis ecclesiae et prioratus ad thaumaturga Tuchoviensem* znajduje się zapis: "J. W. Honoryna Dębicka, żona zacnego Ludwika Dębickiego, właściciela Buchcic, pani bogobojna, ofiarowała kościołowi NMP 10.X.1886 roku bardzo gustowny ornat z czerwonego atlasu, który to własnymi rękami zrobiła" – z prośbą "iżby jej syn kiedyś w ornacie Bogu służył... Państwo bardzo zacne, przejęte uczuciami katolickimi i patriotyzmem prawdziwie polskim, dom ich gościnny, tam kapłan mile bywa widziany".⁴ Reliktem zachowanym do naszych czasów i pamiątką tego okresu jest stojąca w pobliżu niegdysiejszego ziemiańskiego dworu kapliczka przydrożna i figura Matki Boskiej. Ufundowana została ona na przełomie XIX/XX wieku przez właścicielkę Buchcic hrabinę Celinę Dębicką na pamiątkę rabacji chłopskiej w 1846 roku. Towarzyszą jej trzy kilkusetletnie dęby które w XIX wieku były zapewne głównymi elementami założonego wówczas dworskiego parku.

Burzyn

To niewielka wieś sąsiadująca od południowego wschodu z Tuchowem. Nazwa miejscowości prawdopodobnie pochodzi od nazwiska pierwszego jej właściciela Mikołaja Burzy. W roku 1307 Władysław Łokietek, bezpośrednio po utraconej dzielnicy Małopolski z Krakowem nadać miał ją dwóm szlachcicom: Mikołajowi Burzy i Wawrzyńcowi Kielanowskiemu, którzy byli fundatorami kościoła i parafii w sąsiednich Ryglicach.⁵ Pierwszy w pełni wiarygodny dokument, potwierdzający istnienie tej wsi, pochodzi z 1340 lub 1341 r. Jest to akt lokacji sąsiadujących z Burzynem Siedlisk, dokonanej przez opata tynieckiego Bogusława. Burzyn przez kilka stuleci pozostawał w rękach Burzyńskich i spokrewnionych z nimi rodów Kielanowskich i Szczepanowskich. W końcu XVIII wieku majątek ziemski w Burzynie należał do Andrzeja Chrzastowskiego i Zofii Karoliny z Zielińskich Chrzastowskiej. W 1807 roku nastąpiło rozgraniczenie dóbr Burzyn i Kielanowice pomiędzy Aleksandrem Chrzastowskim a Salomeą Szczepanowską. W 1811 roku majątek w Burzynie wraz z

² ibidem, str. 1

³ ibidem, str. 2

⁴ ibidem, str. 6

⁵ *Krajobrazy i zabytki ziemi tuchowskiej w akwarelach i opisach Andrzeja B. Krupińskiego*, Tuchów 2011, str. 20.

Zabielem i połową Szczepanowic objął syn Aleksandra Ludwik Burzyński. W 1858 roku należał do Julii z Różyckich Chrzastowskiej oraz Romana Chrzastowskiego. Z fundacji Chrzastowskich wzniesiony został wtedy obecny budynek dworu który powstał na miejscu poprzedniej zabudowy. W 1934 r. powstały trzydzieści lat wcześniej na emigracji Filarecki Związek Elsów przystąpił do tworzenia na parcelach odkupionych od Marianny Stylińskiej wzorcowej osady Elsowo. Założenia ideowe związku oparte były na opublikowanym w 1901 roku szwajcarskim Morges „Programie Sprawy Wychowania Narodowego” stworzonym przez członków Wielkiej Emigracji zakładającym organizowanie ognisk filareckich, mających działać na rzecz wyzwolenia narodowego poprzez odrodzenie moralne i oświatę Polaków, propagowanie wstrzeźliwości i przekonania o wyższości ducha nad ciałem oraz wiary w nieśmiertelność duszy, zgodnie z tym, co głoszono już przed trzema tysiącami lat w attyckiej świątyni Eleusis.⁶ Niestety wybuch II wojny światowej w 1939 roku przerwał działalność związku i zniszczył całkowicie osadę. W 1945 roku Filarecki Związek Elsów został zdelegalizowany. W 1960 roku budynki przekazano Żeńskiemu Zakonnemu Zgromadzeniu Sióstr Sług Jezusa z Tarnowa które prowadzi tam ośrodek wakacyjny dla niepełnosprawnej młodzieży.

Dąbrówka Tuchowska

Niewielka wieś licząca ok 1000 mieszkańców położona na południe od Tuchowa. Założona prawdopodobnie w 1362 roku na prawie magdeburskim przez Jana syna Marka. Stało się to po tym, jak kupił on od przeora benedyktynów tynieckich sołectwo w odnoszącym się do owej transakcji dokumencie Brozmninagora (Góra Brozmiana), leżącej między Tuchowem a Siedliskami i zobowiązując się założyć na jej terenie wieś klasztorną, mającą nazywać się Dąbrówką.⁷ W sto lat późniejszym dokumencie zarejestrowano obecność we wsi karczmy i młyna.

Jodłówka Tuchowska

Największa wieś w Gminie Tuchów. Około 10 km na południe od Tuchowa, leży w dolinie rzeki Rostówki po południowej stronie pasma Brzanki. Jodłówka założona została na prawie niemieckim około 1436 roku i należała do dóbr królewskich. Sołectwo z nadania królewskiego przez długi czas należało do rodu Stadnickich, Siemieńskich, Szczepanowskich i Dzwonkowskich. To właśnie Leonowi Dzwonkowskiemu wieś zawdzięcza utworzenie kapelanii na prawach parafii (1840 r.) a następnie samodzielnej parafii obecnego kościoła i cmentarza parafialnego.⁸

Ówczesni właściciele zobowiązali się do wybudowania murowanego kościoła w środkowej części wsi. Ksiądz proboszcz Scholc zamieszkał w Jodłówce w 1842 roku w miejscowym dworze. W jego pobliżu postawiono prowizoryczną kaplicę p. w. św. Michała Archanioła, w której odbywały się nabożeństwa.

⁶ Ibidem, str. 21.

⁷ Ibidem, str. 22;

⁸ Ibidem, str. 23;

W miejscu budowy kaplicy stała również XVI wieczna latarnia, która wg tradycji zapalana nocą wskazywała drogę kupcom podążającym z Węgier do Polski. Po erygowaniu parafii do latarni przybudowano małą kapliczkę a następnie rozbudowano ją o drewnianą kaplicę. Latarnia pełniła funkcję wieżyczki kaplicy. Po rozbiórce kaplicy około 1871 roku na słupie latarni umieszczono drewnianą figurę Chrystusa Frasobliwego. Po wykonanych pracach remontowych latarni w latach 1991-1992 umieszczono jej kamienną kopię wykonaną przez miejscowego kamieniarza.

W roku 1871 powstał i został poświęcony drewniany kościół św. Michała. W 1878 roku parafię przejął proboszcz Aloizy Świątnicki, który wybudował kamienną dzwonnice wolnostojącą i sprawił do niej największy dzwon środkowy. Został on potem skonfiskowany przez Austriaków w czasie I wojny światowej. Następnym proboszczem był ks. Wojciech Nowak, który zabiegał by właściciel wsi wyposażył kościół w niezbędne urządzenia. W 1899 roku probostwo objął ksiądz Władysław Amelikowski. Poprawił stan techniczny budowli odwadniając teren na którym stał kościół, aby osuszyć fundamenty a w rezultacie również je wymienił. Po wymianie pokrycia dachu okazało się, że cały budynek należy wzmocnić nowymi belkami. Kiedy uporał się z tymi problemami przystąpił do przebudowy budynków plebańskich i organistówki. W kościele wybudował dwa ołtarze boczne o murowanych podstawach, ułożył posadzkę kamienną i zlecił wykonanie polichromii. W latach 1899 – 1903 postawiono ogrodzenie z ciosanego kamienia oraz 4 kaplice. Budową ogrodzenia kierował Jan Wańtuch – tutejszy kamieniarz.

W roku 1900 zakupione zostały dla kościoła stacje drogi krzyżowej. W roku 1905 namalowany został obraz do ołtarz głównego przedstawiający św. Michała Archanioła. Wykonał go lwowski malarz Julian Kruczkowski.

Karwodrza

Wieś położona w kierunku północnym od Tuchowa. Jan Długosz w statystycznym opisie beneficjów w Małopolsce wymienia Karwodrzę jako wioskę szlachecką, należącą do parafii piotrkowickiej. Karwodrza jako wieś szlachecka powstała prawdopodobnie pod koniec XIV, ale została zarejestrowana dopiero w 1445 r. W 1470 r. Jan z Baranowa oddał Mikołajowi Nanajce herbu Starykoń kilka wsi wśród nich m. in. Karwodrzę. W 1536 r. Karwodrza należała do Zygmunta Wielogłowskiego, a w 1782 r. – do Pawła Niemyjskiego. W 1854 r. cały majątek po Niemyjskich kupili pochodzący z Węgier Karol Berke wraz z rodziną zamieszkał w drewnianym modrzewiowym dworze.

Z inicjatywy Karola Jana Berke powstała stadnina koni, winnice, sad morelowy, hodowla jedwabników, a także wodociąg. W 1885 roku zbudował jednopiętrowy, murowany dwór, potem także młyn, tartak i cegielnię, z której cegły posłużyły mu do wzniesienia wszystkich budynków gospodarczych i dworskiej kaplicy, a także nowego kościoła parafialnego w Piotrkowicach, którego był współfundatorem. W Karwodrzy Berke prowadził wzorowe gospodarstwo rolne. Udzielał się także społecznie, pełniąc funkcję zastępcy prezesa Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Dziedzic ten zmarł w Tarnowie w 1891 r., pochowany został w grobowcu rodzinnym na cmentarzu w Piotrkowicach. W 1892 roku majątek jego przejął syn, Eustachy Zbigniew Berke. W rękach rodziny

dwór pozostawał do 1945 roku potem został przejęty przez Skarb Państwa. W chwili obecnej budynek dworu po remoncie adaptacyjnym użytkowany jest przez Państwowy Dom Pomocy Społecznej w Karwodrzy.

Lubaszowa

Najmniejsza wieś należąca do Gminy Tuchów, położona po prawej stronie rzeki Białej na południowy wschód od Tuchowa. Stefan Mateszew datuje początki Lubaszowej na przełom XI i XII wieku.⁹ Pierwsze wzmianki historyczne pochodzą z XIII wiecznego falsyfikatu datowanego na 1105 rok. W owym dokumencie wystawionym między majem 1123 a styczniem 1125 roku wymieniona jest wieś Lubaszowa wraz z Tuchowem i innymi okolicznymi wioskami. Dokument wystawiony przez kardynała Idziego legata papieskiego na Węgry i Polskę zatwierdza przekazanie tych posiadłości benedyktynom tynieckim przez Królową Judytę na ich własność. Do posiadłości benedyktynów tynieckich należały miejscowości: Tuchów, Garbek, Burzyn, Mieszna Opacka, Buchcice, Dąbrówka Tuchowska, Lubaszowa, Siedliska. Wioski te wchodziły w skład parafii tuchowskiej która powstała przed rokiem 1321.¹⁰ W 1451 roku opat tyniecki wydzierżawił dożywotnio wsie Lubaszową i Siedliska rodzinie Śreniawitów. Ostatni z rodu Śreniawitów Piotr zmarł w 1636 roku i został pochowany w kaplicy rodzinnej znajdującej się pod kościołem św. Jakuba który spłonął w 1789 roku. Podczas jego odbudowy krypta została zasypana i nie wiadomo dokładnie gdzie znajdują się szczątki zmarłych rodu Śreniawitów.

Kolejnym dożywotnim posesorem Lubaszowej i Siedlisk został łowczy łukowski Jan Szaniawski. Jednak w 1704 zrzekł się on dóbr na rzecz konwentu tynieckiego. W roku 1707 obydwie wsie zostały inkorporowane do kościoła NMP w Tuchowie szybko jednak opaci wydzierżawili je osobom postronnym. Częste zmiany dzierżawców doprowadziły ziemie do upadku gospodarczego. 14 kwietnia 1787 roku cesarz Józef II skonfiskował dobra kościelne i zakonne tworząc z nich fundusz z którego wypłacał proboszczom pensje. Rozwiązał opactwo tynieckie i jego filie w Tuchowie. Cesarz odstąpił od niektórych obciążeń ale na ich miejsce wprowadził nowe, bardziej uciążliwe. 19 lutego 1846 roku doszło do słynnej rabacji chłopskiej. Chłopi z Burzyna wraz z sąsiednimi wsiami: Bistuszą, Kielanowicami Dąbrówką Tuchowską oraz Lubaszową uderzyli na dwór w Burzynie. Właściciela dworu którym był Aleksander Różycki oraz jego rodzinę pobili oraz odwieźli do starosty tarnowskiego. W Galicji stopniowo rozwijała się oświata. Na obszarze gminy powstają w tym okresie pierwsze szkoły:

- w Tuchowie w 1789 r. - szkoła trywialna, a w 1873 – 4 klasowa;
- w Burzynie w 1856 roku;
- w Piotrkowicach i Zabłudzy w 1857 roku;
- w Siedliskach w 1887 roku;

⁹ S. Mateszew, F. Sikora, *Osadnictwo i stosunki własnościowe w regionie tarnowskim* [w:] F. Kiryk, Z. Ruta, *Tarnów, Dzieje miasta i regionu*, t. 1, Tarnów 1981 r.

¹⁰ E. Mikos, *Lubaszowa zarys dziejów wsi i szkoły*, Tuchów 2003, s. 7

- w Buchcicach i Mesznie Opackiej w 1888 r.

W 1931 roku narodził się pomysł budowy domu wypoczynkowego ojców Redemptorystów. 24 grudnia 1930 r. Maria Duszanka i jej siostrzenica Maria Zbylutówna zapisały klasztorowi OO. Redemptorystów w Tuchowie 3,5 morgi lasu pod budowę letniej willi.¹¹ Poświęcenie budynku nastąpiło 16 sierpnia 1931 r. W wakacje 1932 odpoczywali tam już klerycy, przez pozostałe miesiące w roku dom stał pusty. 28 grudnia 1953 r. willa spłonęła. 24 czerwca 1956 roku poświęcono nowy budynek który funkcjonuje jako samodzielny klasztor.

Łowczów

Niewielka wieś położona około 5 km na zachód od Tuchowa. Początki osad Łowczów i Łowczówek należy wiązać z okresem średniowiecza, wtedy to tereny te zamieszkiwali łowcy książęcy polujący w okolicznych lasach.

Tezę tą zdaje się potwierdzać dzierżawczy charakter nazw:

- Łowczów Duży – osada większa zarządzana przez urzędnika dworskiego, zobowiązana do dostarczania na dwór mięsa i skór złowionej zwierzyny.
- Łowczów Mały – osada mniejsza, należąca do urzędnika dworskiego – łowczego-zarządzającego dobrami książęcymi.

W 1470 roku Jan z Baranowa herbu Grzymała w zamian za 1600 grzywien oddał Mikołajowi Nanajce z Wielogłówna herbu Strykoń wsie: Piotrkowice, Zabłędza, Karwodrza, Meszna i Łowczów 2 łany w Buchcicach i młyn w Piotrkowicach. W tym samym roku zaszły również zmiany w sieci parafialnej w regionie. Z parafii tuchowskiej została wydzielona odrębna jednostka w Piotrkowicach i należą do niej wsie szlacheckie Piotrkowice, Łowczów, Zabłędza i Karwodrza.

W tym samym czasie w Łowczowie niedaleko obecnego mostu rzeki Białej stał drewniany kościół p. w. św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty, niestety w latach 20 XVIII wieku runął w czasie wichury i już nie został odbudowany. W tym okresie również powstała w Piotrkowicach szkoła do której uczęszczały dzieci z Łowczowa.

Wiek XVIII był dla Łowczowa ciężkim okresem, wieś została obciążona nadmiernymi świadczeniami na rzecz dworu: rosła liczba dni pańszczyzny, wprowadzono nowe podatki i inne dodatkowe zobowiązania chłopów wobec szlachty. W czasie I traktatu rozbiorowego (w maju 1772 roku) Austriacy zajęli Tuchów i okolice między innymi Łowczów. Kilkakrotnie prowadzono próby odzyskania niepodległości. Nastąpiły ataki na dwory. W Gminie Tuchów najstrzejsze zajścia miały miejsce w Karwodrzy, gdzie zamordowano 8 osób i w Burzynie zginęło 5 osób. Zryw patriotyczny jak i rabacja chłopska upadły, nie przynosząc ani wolności narodowi ani ulżenia chłopom. Następstwem powstania były ogromne straty, głód i choroby. Dopiero lata 80. XIX wieku przyniosły powolny postęp miejscowości. W latach 1873-76 wybudowano i oddano do użytku linię kolejową Tarnów-Leluchów, przebiegała ona również przez Łowczów.

¹¹ Liber beneficiorum 1893-1950, str. 29.

Tuchów i okolice od września 1914 roku były terenem działań wojennych. 09.IX Austriacy wycofali się z Tuchowa paląc mosty na Białej w Burzynie, Lubaszowej i Łowczowie. Front przeszedł przez tutejsze okolice by powrócić po przegranej przez Rosjan bitwie pod Limanową. Zatrzymał się na pasie wzgórz ciągnących się od Lubinki przez Rychwałd, Łowczówek, Łowczów do Buchcic. 22.XII nastąpiły walki na wzgórzach nad Łowczówkiem i Meszną Szlachecką, 23.XII pod Łowczowem. Bitwa pod Łowczówkiem i Łowczowem przeszła do historii. Po wycofaniu się Austriaków Tuchów oraz okolice w tym Łowczów przeszły w ręce Rosjan. Do kolejnych walk doszło w 1915 roku w wyniku których Rosjan wyparto. Rok 1918 przyniósł koniec wojny, we wsi panowała nędza, głód i drożyzna.

7.IX.1939 roku Tuchów i okolice zajęli Niemcy. Łowczów stanowił bazę wyżywieniową dla wojska i wkrótce zakazano domowego uboju zwierząt. Zaczął panować głód i szerzyły się choroby. Teren Łowczowa był w czasie wojny miejscem działań ruchu oporu. Wojna i okupacja przyniosły zniszczenia gospodarcze, wielu mieszkańców wsi wywieziono na przymusowe roboty do Rzeszy.

1.IX 1945 roku otwarto pierwszą szkołę. 25.IV.1952 roku powołano jednostkę Ochotniczej Straży Pożarnej.

Meszna Opacka

Pierwszym źródłem pisanim w którym wymieniona zostaje Meszna Opacka jest tzw. „Przywilej Idziego” biskupa tuskulańskiego, legata papieża Kaliksta II na Węgry i Polskę wystawiony w okresie między 1123 a 1125 rokiem dla klasztoru benedyktynów w Tyńcu. W dokumencie tym legat Idzi zatwierdził darowizny dokonane na rzecz benedyktynów przez królową Judytę, drugą żonę księcia Władysława Hermana. Darowizna obejmowała między innymi Tuchów z dziedzicami: Medwedem, Rsechem, Mychem, i Wojanem.¹² Więcej informacji dotyczących wsi znajduje się w Liber beneficiorum Jana Długosza z lat 1440-1480. W dokumencie Długosz pisze iż Meszna Opacka należy do parafii Tuchów i jest własnością klasztoru tyńskiego. We wsi jest sołtys, chłopci łanowi i kmiecie uiszczający dziesięcinę na rzecz klasztoru tyńskiego i kościoła parafialnego w Tuchowie.

Z dokumentu pochodzącego z 1354 roku posiadamy informacje iż połowa wsi Meszna została wymieniona jako własność klasztoru tyńskiego, druga połowa jako własność Wielopolskiego. Pierwotnie istniała jedna wieś o nazwie Meszna, potem jedną część nazwano Opacką (należącą do klasztoru tyńskiego) drugą Szlachecką. Kolejnym dokumentem dotyczącym wsi jest zapis pochodzący z 1406 roku znajdujący się w najstarszej księdze Sądu Najwyższego. Został wymieniony w niej sołtys wsi Meszna Włostek. Dalsza historia miejscowości nie jest przedstawiana w źródłach pisanych.

Z kroniki szkolnej założonej w 1935 roku przez nauczyciela szkoły w Mesznej pochodzą informacje o powstaniu szkoły w 1917 r. początkowo prowizorycznej jednoizbowej. W połowie października 1951 roku otwarto nowy budynek szkoły początkowo 4 -klasowy. Jednym z najważniejszych wydarzeń historii współczesnej wsi było wybudowanie i poświęcenie kościoła p. w.

¹² G. Stanisławczyk, *Kamienie milowe*, t. II, Tuchów 2003 r. str. 209.

Karoliny Kózki. Do prac budowlanych przystąpiono jesienią 1987 roku, natomiast poświęcenie kaplicy odbyło się 22.08.1993 roku.

Piotrkowice¹³

Piotrkowice to nie zbyt duża wieś granicząca od północy z Tuchowem. Miejscowość powstała w XIV wieku wg Słownika geograficznego Królestwa Polskiego wieś wtedy składała się z 10 wólek i osad między innymi były: Błonie, Bogata, Granice, Podkościele, Stawiska, Wapiennica, Zalesie i Zawoda. O jej początkach wiemy że wsią parafialną stały się między 1459 a 1470 rokiem wraz z sąsiednimi wsiami: Łowczowem, Karwodrzą, Zabłudzą, należały wtedy do Grzymalicy Jana z Baranowa. W roku 1536 wieś należała do Zygmunta Wielogłowskiego, była tam karczma, młyn, dwór oraz folwark. W 1581 Piotrkowice wraz z Łowczowem należały do Jana Trzecieckiego, posiadały 20 osad, 7 zagród, 12 komorników, 4 biednych i 2 rzemieślników. Następnie wieś dziedziczyły rodziny: Dębińscy, Stadniccy, Alemanowie i Stawscy. W latach 80 XIX w. miejscowość była własnością Franciszka Nowińskiego. W XIX wieku właścicielką Piotrkowic była hrabina Celina Dębicka, której okazały drewniany dwór stał powyżej kościoła parafialnego. W latach 1842-1845 uczestniczyła w konspiracyjnym ruchu niepodległościowym i w przygotowaniach do powstania w regionie tarnowskim przeciw władzom austriackim, za co aresztowana ponad rok spędziła w lwowskim więzieniu.

Pierwsza parafia oraz szkoła w Piotrkowicach powstały prawdopodobnie około roku 1470. Nieduży drewniany kościółek stał poniżej obecnego. Najstarsze dokumenty parafii dotyczą początków XVII wieku. Z dokumentów sądowych wynika że w 1560 roku plebanem był Stanisław Górski. Pierwszym proboszczem był ks. Maciej Glozins, parafia obejmowała wtedy wsie: Karwodrzę, Zabłudzę i Łowczów. Obecny kościół p. w. św. Michała Archanioła został zbudowany w latach 1905 – 1907 z fundacji Konstancji z Zamojskich Sanguszkowej, Stefanii Jabłonowskiej, oraz Karola i Marii Berke.

Siedliska

Siedliska są jedną z najstarszych miejscowości w regionie, leżą na lewym brzegu rzeki Białej przy drodze z Tuchowa i Ciężkowic. Miejscowość została wymieniona w dokumencie księcia Leszka Czarnego z 1288 roku, wystawionym przez benedyktynów tyńskich jako ich posiadłość. Pierwszym historycznym właścicielem Siedlisk był Staśko syn Marka ze wsi Skarby. Otrzymał ją w udziale wraz z sołectwem Lubaszowa w XIV w. W XV wieku nastąpił podział ziem na dobra kościelne i szlacheckie i stan taki trwał aż do XIX w. W XVI wieku wieś należała do Stanisława i Andrzeja Szreniawów.

W 1695 konwent tyński przekazał w dożywocie sołectwa Siedliska i Lubaszowa Szaniawskim. Jan Kazimierz Szaniawski i Teresa z Rapackich byli darczyńcami zarówno klasztoru w Tuchowie jak i w swojej wsi w której wystawili kaplicę. W 1704 roku Szaniawscy zrzekli się dóbr w Siedliskach i

¹³ Materiały ze zbiorów WUOZ w Krakowie delegatura w Tarnowie

Lubaszowej na rzecz konwentu tynieckiego w skutek czego wsie zostały wydzierżawione Kucharskim.¹⁴

Pod koniec XIX w. część Siedlisk która należała do opactwa tynieckiego przejmuje fundusz religijny, druga część szlachecka jest własnością Władysława Zawadzkiego.

Jeszcze w XIX wieku właścicielami wsi stają się Rozwadowscy. Feliks Rozwadowski zakupił dobra Tuchów od rządu austriackiego po kasacji zakonu benedyktynów z Tyńca.

Poza tym zakupił majątek w Siedliskach i Brzozową w najbliższym sąsiedztwie Tuchowa po odejściu zakonu ojców Jezuitów. Po jego śmierci majątki przejęli dwaj jego synowie- Bronisław i Władysław. Bronisław objął wszystkie dobra natomiast Władysław po ukończeniu szkoły sztabu generalnego w Wiedniu zajął stanowisko w sztabie generalnym. Po drugiej wojnie światowej dobra przeszły na skarb państwa i z nich utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne w Siedliskach. Pozostałe części były rozparcelowane w ramach uwłaszczenia chłopów, ostatecznie folwarki zniknęły pod koniec XIX wieku.

Trzemesna¹⁵

Zwana do niedawna Trzemeśnią jest niewielką wsią położoną w północnej części Gminy Tuchów. Prawdopodobnie tak samo jak miasto Tuchów wieś powstała w I połowie XIV wieku za sprawą komesa Spicimira z rodu Leliwitów wojewody i kasztelana krakowskiego.¹⁶

Pierwszy raz w dokumentach historycznych została wymieniona w 1441 roku zatem prawdopodobnie została założona gdzieś na początku XV wieku.¹⁷ Po śmierci wojewody krakowskiego jego spadkobiercy zyskali do podziału znaczny majątek. Wdowa po zmarłym otrzymała dożywotnio klucz rzuchowski i 7 podtarnowskich wiosek w tym Trzemesną. W 1448 doszło do podziału majątku i Trzemesna została własnością jednego z najstynniejszych postaci z rodu Tarnowskich – Jana hetmana wielkiego koronnego. Śmierć ostatniego z Tarnowskich Jana Krzysztofa w 1567 roku rozpoczęła okres częstej zmiany właścicieli. Stabilizację przynoszą dopiero lata 1723-41 kiedy to właścicielką Trzemesnej zostaje Maria Anna z Lubomirskich księżna Sanguszko. Historia miejscowości w tym czasie nie różniła się niczym od innych miejscowości. Nastąpiło dalsze rozdrobnienie gospodarstw i ubożenie ludności, przybyło zagrodników i komorników. Powstały na terenie Trzemesnej folwark miał powierzchnię ok 53 morgów (30 ha) pola uprawnego, 16 morgów lasu, pastwiska, staw, oraz karczmę dzierżawioną przez Żyda o nieznanym nazwisku.

¹⁴ O. S. Gruszka, *Siedliska Tuchowskie „między dawnymi i młodszymi laty”* Tuchów 2002 r. str. 35

¹⁵ Materiały ze zbiorów WUOZ w Krakowie delegatura w Tarnowie

¹⁶ *Krajobrazy i zabytki ziemi tuchowskiej w akwarelach i opisach Andrzeja B. Krupińskiego*, Tuchów 2011 r. str. 33

¹⁷ K. Kurczab, *Kamienie milowe*, t. II, Tuchów 2003 r. str. 269

Tuchów

Prawdopodobnie początkowo był osadą wojskową Bolesława Chrobrego, a jej rola polegała na pełnieniu „stróży” na gródku oraz na hodowli bydła dla drużyny książęcej.

Pierwsza wzmianka historyczna w odniesieniu do Tuchowa pojawia się w tak zwanym „Przywileju Idziego” z 1105 roku. W dokumencie tym Tuchów wymieniony został pod nazwą „Tuków” prawdopodobnie od staropolskiego „tuk” tuczyć. Dokument ten został wystawiony w Krakowie przez kardynała Egidiusza, biskupa tuskulańskiego i obejmuje spis wszystkich posiadłości klasztoru tynieckiego.¹⁸ Legat papieski Idzi zatwierdza w imieniu Stolicy Papieskiej wszystkie posiadłości przywileje i nadania dokonane uprzednio na rzecz klasztoru tynieckiego przez króla Bolesława Wielkiego i królową Judytę. Ówczesny Tuchów wraz z przyległościami był tzw. królewszczyzną, stanowił wiano żony króla. Judyta Salijska druga żona Władysława Hermana jako właścicielka Tuchowa darowała go na własność opactwu tynieckiemu.¹⁹ W dokumencie Idziego znajdziemy również nazwiska pierwszych właścicieli Tuchowa byli nimi: Medwed, Rzech, Mych i Wojan.

Drugą wzmiankę historyczną znajdujemy w bulli Grzegorza IX. W bulli tej Stolica Apostolska przyjmuje pod opiekę wszystkie posiadłości klasztoru tynieckiego. W roku 1288 Leszek Czarny wydał w Krakowie klasztorowi przywilej w którym przyznał opatowi tynieckiemu prawo lokowania miast na prawie niemieckim oraz uwolnił wsie klasztorne spod jurysdykcji opata, sprawującego sądy poprzez wójtów lub sołtysów wsi. Kary nakładane przez sąd były odtąd przekazywane opatowi. W swoim dokumencie Leszek Czarny wymienia również nowe posiadłości w okolicach Tuchowa: Siedliska, Gromnik, Golanka, Ciężkowice, Siemiechów i Pilzno.

Około 1315 roku w związku z odkryciem i eksploatacją soli ze wzgórza położonego w rejonie obecnych ulic: Daszyńskiego, Zielonej i Stromej Soli, na prośbę opata tynieckiego Bogusława, Tuchów uzyskał prawa miejskie 2 listopada 1340 roku, z nadania Kazimierza Wielkiego, z podniesieniem do rzędu miast łącznie z nadaniem prawa magdeburskiego i przywileju wtorkowych jarmarków.

Ustanowienie wtorku jako dnia targowego z 1340 roku utrzymało się aż po dzień dzisiejszy. Otrzymał Tuchów również herb: dwa skrzyżowane klucze z mieczem pośrodku, mitrą i literami: C.T.O.S.B., co oznacza *Civitas Tuchoviensis Ordinis Sankti Benedicti*, (Miasto Tuchów Zakonu Świętego Benedykta). W wieku XVIII wzbogacono herb o jaszczurki po obu stronach tarczy. Od 1945 roku funkcjonuje obecny- współczesny herb Tuchowa.

W 1461 roku staraniem proboszcza Odon Kontentowicza wybudowano nowy drewniany kościół a przy kościele szkołę parafialną. W 1494 r. w czasie pożaru kościół spłonął wraz z całą miejską zabudową. W XV w. na przeciwległym brzegu Białej zbudowano drugi kościół, do którego sprowadzono około 1620 roku namalowany przez Mistrza Ołtarza z Bodzentyna obraz Matki Bożej z inicjatywy ówczesnego proboszcza tuchowskiego o. Andrzeja Goleckiego, który polecił umieścić w

¹⁸ J. Kozioł, *Kamienie milowe*, t. I, Tuchów 2005 r. str. 16

¹⁹ *Ibidem*, str. 16

jego głównym ołtarzu określony jako łaskami słynący obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem „Tuchowskiej” – uznany w 1642 r. przez komisję biskupią jako cudowny. Proboszcz tuchowski S. Pielsz w 1640 r. rozpoczął budowę murowanej świątyni, a zainicjował ją Stanisław Pieniążek – wojewoda sieradzki. Po nim prace kontynuował Jerzy Gryf-Leśniowski. Głównym fundatorem był Adam Gliński – chorąży sandomierski, który zakończył budowę świątyni. Kilkanaście lat później podczaszy braćławski Remigian Grocholski oraz Jan Szaniawski, dożywotni dzierżawca Lubaszowej i Siedlisk ufundowali dwie stojące do dziś po obu stronach nawy kaplice: św. Barbary i Antoniego.

XVII wiek był dla mieszkańców Tuchowa i okolicznych wsi czasem zastoju. Przyczyną były wojny szwedzkie i węgierskie, bunt kozacki na Ukrainie, liczne klęski oraz rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej i związane z tym powiększanie ciężarów feudalnych.

Wiek XVII to rozwój miasta. W Tuchowie rozwinięte było rękodzielnictwo: młynarstwo, szewstwo, piekarstwo, rzeźnictwo, sukiennictwo, warzelnictwo piwa, krawiectwo, bednarstwo. Nad Białą usytuowane były młyny, tartak i folusz. Funkcjonował szpital o 12 miejscach, łaźnia i cegielnia. Miasto posiadało wodociąg dostarczający wodę ze źródeł pobliskich wzgórz.²⁰

Miasto rozwijało się na lewym brzegu rzeki Białej. W 1341 roku wytyczono Rynek i w takim kształcie można go oglądać obecnie. Na jego środku w 1579 roku wzniesiono Ratusz miejski, początkowo drewniany. Z rogów rynku wychodzą ulice prowadzące do sąsiednich miejscowości: Węgierska, Pilzneńska, Dworska, Kościelna. Na wschód od rynku stał dwór opacki. Miasto było otoczone palisadą.

I połowa XIX wieku to czas walk narodowowyzwoleńczych. W Tuchowie Celina Dębicka w latach 1842–1846 była uczestniczką ruchu niepodległościowego i brała udział w przygotowaniach do powstania skierowanego przeciwko zaborczym władzom austriackim. W dniach rzezi galicyjskiej 1846 roku w okolicznych dworach podburzeni przez zaborców chłopci dokonali krwawych napadów, np. na Floriana i Juliana Niemyskich w Karwodrzy.

W 1855 roku wybudowano most na Białej, zorganizowano pocztę, zbudowano nowy ratusz (1873-74), w 1876 roku oddano do użytku linię kolejową Tarnów-Leluchów. Hrabia Rozwadowski około 1875 roku postawił dwór, założono straż pożarną (1883), powstał oddział Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (1898), staraniem hrabiny Ludwiki Rozwadowskiej wybudowano także ochronkę (1891).

W okresie I wojny światowej w okolicach Tuchowa toczono ciężkie walki. Z tego czasu pozostało kilkanaście cmentarzy w okolicy miasta, np. z 20-21 XII 1914 r. i z 3-5 V 1915 r.

Rosjanie zajęli Tuchów na kilka miesięcy (od 11 listopada 1914 do 5 maja 1915 roku). W bitwie pod Łowczówkiem, położonym niedaleko, w gminie Pleśna, brała udział I Brygada Legionów którą dowodził tu generał Kazimierz Sosnkowski. W wyniku toczonych w okolicy bitew miasto poniosło wiele strat.

W czasie II wojny światowej, Tuchów stał się ośrodkiem AK i tajnego nauczania w ramach

²⁰ J. Kozioł, *Tuchów i okolice*, Tuchów 2003 r. str. 25

szkoly ogólnokształcącej. Organizatorem był prof. dr Jan Sajdak, który w styczniu 1945 r., po wyzwoleniu miasta spod okupacji hitlerowskiej, wspólnie z mgr Janem Florkowskim założył Miejskie Gimnazjum i Liceum w Tuchowie, które od 1949 r. funkcjonowało jako Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego.

Zabłędza²¹

Według Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich wieś Zabłędza powstała z końcem XIV lub XV wieku, należała do parafii rzymsko-katolickiej w Piotrkowicach. Wiemy, iż w 1450 była własnością Grzymality Jana z Baranowa, który 20 lat później wraz z Piotrkowicami oddał wieś Mikołajowi Nanajce z Wielogów herbu Stryków.

W 1581 roku właścicielem samej już tylko Zabłędzy był Piotr Broniowski. Był on pierwszym z dziedziców Zabłędzy który osiedlił się w niej na stałe w zbudowanym przez siebie dworze. Przy dworze założył zbór ariański, którego mistrzem został mieszkający wraz z nimi Szymon Aquila, pochodzący ze starego rodu Orliczów. W 1671 roku wyrokiem Trybunału w Lublinie Broniowski został skazany na banicję i konfiskatę majątku. Szymon Aquila uciekł przed wyrokiem prawdopodobnie do Gdańska. Piotr Broniowski w 1672 powrócił do Kościoła katolickiego.

5.2.2 Krajobraz kulturowy

W rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;”.

Miasto i Gmina Tuchów leży w powiecie tarnowskim w województwie małopolskim. Zajmuje powierzchnię około 10 000 ha. Położone są na terenie Pogórza Cieżkowicko-Rożnowskiego. Miasto Tuchów leży około 100 km od Krakowa i 80 km od granicy polsko-słowackiej. Znajduje się na wysokości około 220 m n.p.m.

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym J. Kondrackiego obszar Gminy Tuchów należy do prowincji Karpat i Podkarpacia, a w jej ramach do podprowincji 513 - Zewnętrzne Karpaty Zachodnie.

Teren odznacza się wysokimi wartościami przyrodniczo-krajobrazowymi. Został objęty prawną ochroną poprzez utworzenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki. Pozostały teren aż po Próg Karpat został objęty Obszarem Chronionego Krajobrazu Pogórza Cieżkowickiego. W granicach Parku znajduje się najwyższa część Pogórza Cieżkowickiego, rozciągnięta pomiędzy dolinami Białej i Wisłoki. W części województwa małopolskiego leży on na terenie czterech gmin: Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski i Tuchów. Park Krajobrazowy Pasma Brzanki obejmuje sołectwa Burzyn i Lubaszowa. W obszarze chronionego krajobrazu znajdują się: Siedliska, Dąbrówka Tuchowska, Tuchów.

Walory krajobrazowo przyrodnicze Gminy Tuchów to przede wszystkim urozmaicona rzeźba terenu, wierzchowiny i garby, przecinane dolinami potoków, wądołami i jarami. Lasy jodłowe pasma Suchej Góry, zalesione wzgórza Pasma Brzanki, ukształtowanie terenów rolnych z charakterystyczną mozaiką pól, łąk i zadrzewień oraz lasów jodłowo – bukowych.

²¹ Materiały ze zbiorów WUOZ w Krakowie delegatura w Tarnowie

Na terenie gminy istnieją doskonałe miejsca widokowe zapewniające szczególne warunki ekspozycji krajobrazu.

Miejsko- wiejska Gmina Tuchów jest w przewadze gminą rolniczą w której użytki rolne stanowią ponad połowę (67,57%) wszystkich ziem w gminie. Miało to - i ma nadal - znaczący wpływ na kształt krajobrazu kulturowego. Zurbanizowane zostały tylko obszary; miejski - Tuchowa oraz „centra” większych wsi. W wyjątkowe walory przyrodnicze, wkomponowane zostały wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie. Wszystkie one kształtują świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. Przetrwwały budynki mieszkalne, murowane, drewniane i drewniano-murowane, wzniesione na przestrzeni XIX i XX wieku. Liczna zabudowa drewniana - znana z przekazów - uległa zniszczeniu. Należy zaznaczyć, iż zachowana historyczna zabudowa w dużej mierze znajduje się w niezbyt dobrym stanie technicznym. Należy również zauważyć, że w sąsiedniej Gminie Ryglice zachowało się więcej klasycznych wiejskich zagród drewnianych. W Gminie Tuchów w większości przypadków w towarzystwie zabytkowych stodół czy obór funkcjonują nowe murowane domy. Jeśli zaś mieszkańcy użytkują domy zabytkowe zabudowania gospodarcze często są znacznie przebudowane i tracą swe walory. Często też stają się zbędne i przeznaczają się do rozbiórki. W każdym z powyższych przypadków ma to negatywny wpływ na krajobraz kulturowy.

W krajobrazie kulturowym Gminy Tuchów na pierwszy plan wysuwają się obok architektury sakralnej zespoły dworsko-parkowe oraz cmentarze wojskowe z okresu I Wojny Światowej. O ile cmentarze są w przewadze zadbane i mogłyby stanowić turystyczną wizytówkę gminy o tyle dworom trzeba poświęcić jeszcze wiele uwagi i środków.

Sfera związana z religijnością zasługuje na szczególną uwagę. Gminę charakteryzuje dbałość zarówno o masywne bryły kościołów jak i małą architekturę kapliczek. Tuchowski klasztor i kościoły przyciągają zarówno pielgrzymów jak i turystów. Zapewne spora część z nich docenia walory malowniczo wpisujących się w krajobraz kapliczek czy kościołów górujących nad niższą zabudową. Obcowaniu z wyjątkowym krajobrazem kulturowym Gminy Tuchów sprzyja istnienie szlaków turystycznych; pieszych, rowerowych i konnych.

Szlaki turystyki pieszej:

- **Szlak niebieski:** 8,5 km - 2 godz. Bogate krajobrazowo przejście z okolic Trzemeskiej Góry poprzez kompleks Tuchowskiego Lasu do centrum Tuchowa. Przy szlaku cmentarze wojskowe nr 163 i 164 z I wojny światowej oraz klasztor i sanktuarium o.o. Redemptorystów. Słona Góra (403 m) - Piotrkowice (280 m) - Łowczów (250 m).
- **Szlak niebieski:** 4,0 km - 1 godz. Najkrótszy wariant zejścia w dolinę Białej spod szczytu Słonej Góry. Malownicza polana stokowa Słonej Góry ze wspaniałą panoramą Pasma Brzanki. W Piotrkowicach neogotycki kościół Św. Michała Archanioła. W pobliskim Łowczówku cmentarz nr 171 z I wojny światowej - miejsce spoczynku polskich legionistów poległych w grudniu 1914 r. Tuchów (225 m) - Kielanowice (240 m) - Bistuszowa Podlesie (380 m) - Brzanka (536 m).
- **Szlak niebieski:** 8,6 km - 2.15 godz. Atrakcyjna widokowo wycieczka z doliny Białej na wybitny szczyt Brzanki, wiodąca przez tereny Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki. W Bistuszowej Podlesiu ośrodek jazdy konnej. Na wschód od szczytu schronisko turystyki kwalifikowanej - bacówka (obecnie ogólnodostępny obiekt prywatny). Okolice podszczytowe o wybitnych walorach krajobrazowych.

- **Szlak niebieski:** 4,5 km - 1.45 godz. Trasa łącząca obszary Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki i Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego. Miejsca walk partyzanckich – 1 batalion 16 pp AK "Barbara". Z wododziałowego grzbiету pomiędzy dolinami Rostówki i Rzepianki roztaczają się wspaniałe panoramy Beskidu Niskiego.
- **Szlak żółty:** 10,6 km - 3.15 godz. Urozmaicone terenowo podejście z doliny Białej na Brzanę. Malownicza Polana Morgi. Na stoku Morgów (453 m) klasztor o.o. Redemptorystów. Rozległe panoramy podszczytowe na Beskid Niski, Beskid Wyspowy i Pogórze Rożnowskie. Lubaszowa (235 m) - Polana Morgi (453 m)
- **Szlak czarny:** 3,5 km - 0.50 godz. Widokowy spacer do klasztoru o.o. Redemptorystów nieopodal szczytu Morgów (453 m). Obok klasztoru i kościoła, źródło i alpinarium. Przy szlaku prywatna Izba Pamięci (p. St. Derusa) batalionu AK "Barbara".

Trasy rowerowe:

- "Legionistów" kolor zielony, długość: 20 km.

Tuchów Rynek - Łowczów - Buchcice - Łowczówek - Zagórze - Mieszna Opacka - Tuchów.

Trasa o małym stopniu trudności w większości prowadzi drogami asfaltowymi o małym natężeniu ruchu. Trasa o relaksowo-refleksyjnym charakterze, z punktami widokowymi i licznymi cmentarzami z I wojny światowej.

Na trasie: 6 cmentarzy z I wojny światowej, cmentarz Legionistów miejsce bitwy pod Łowczówkiem 22 - 25 XII 1914 roku. Pomniki przyrody. Ośrodek jazdy konnej, przydrożne kapliczki, punkt gastronomiczny.

- **Trasa rowerowa nr 2 "Klasztorna"** kolor niebieski, długość: 16 km.

Tuchów Klasztor o. Redemptorystów - Wołowa - Bistuszowa - Burzyn - Kielanowice - Klasztor.

Trasa o małym natężeniu ruchu, w większości prowadzi drogami gruntowymi, na trasie liczne odcinki widokowe. Trasa o średnim stopniu trudności.

Na trasie: zabytkowy kompleks klasztorny, Sanktuarium Maryjne, muzea: etnograficzne, sanktuaryjne, misyjne, ruchoma szopka, a także cmentarz z I wojny światowej, Ośrodek rehabilitacji hippicznej, zabytkowy dworek. Fragmentami trasa prowadzi szlakiem pieszym 650-lecia Tuchowa.

- **Trasa rowerowa nr 3 "Krajobrazowa - pasma Brzanki"**, kolor czerwony, długość: 27 km.

Tuchów Rynek - Burzyn - Jodłówka Tuchowska - Lubaszowa - Siedliska - Burzyn.

Trasa prowadzi drogami asfaltowymi i gruntowymi o małym natężeniu ruchu i dużym pofałdowaniu terenu. Trasa o dużych walorach widokowych i dużym stopniu trudności z możliwością skracania trasy, łagodnymi zjazdami. W większości prowadzi zalesionymi obszarami parku krajobrazowego (najwyższy szczyt widokowy 534 m n.p.m.)

Na trasie: Unikatowa aleja lipowa w Burzynie, gospodarstwa agroturystyczne, starodrzewie kompleksów leśnych, teren obfitujący w grzyby. Bacówka punkt gastronomiczny, latarnia lądowa (kapliczka słupowa), punkty widokowe.

Aby zapobiec negatywnym zmianom krajobrazu kulturowego, należy podjąć działania zachowujące i przywracające naturalną roślinność i architekturę regionalną. W celu ochrony walorów kulturowych zaleca się systematycznie i stopniowo nadawać istniejącym budynkom charakter regionalny. Zmiana pokryć dachowych, kolorystyki ścian, wprowadzanie regionalnych elementów i dekoracji mimo iż jest kosztowne daje znakomite efekty. Warunki zabudowy już na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego powinny być ustalane tak, aby uniknąć wznoszenia form dysharmonijnych z otoczeniem oraz aby nowo powstające budynki lokowane były zgodnie z historycznymi i regionalnymi układami przestrzennymi.

5.2.3 Kult cudownego obrazu Najświętszej Marii Panny jako element krajobrazu kulturowego

W szczególności w przypadku miejsc kultu dziedzictwo niematerialne a więc wierzenia i zwyczaje współistnieje z dziedzictwem materialnym - przedmiotami kultu i budowlami sakralnymi. Te elementy wywierają wpływ na kształt krajobrazu kulturowego oraz tożsamość mieszkańców. Na przestrzeni wieków w Tuchowie powstawał, rozwijał się i utrzymywał kult obrazu NMP mający bezpośredni wpływ na rozwój regionu.

Według tradycji benedyktyńskiej pierwszy kościół w Tuchowie został wybudowany przed rokiem 1079. Kościół Matki Bożej Wniebowziętej miał być poświęcony przez św. Stanisława Szczepanowskiego, biskupa i męczennika. Gmach kościoła wzniesiono na wzgórzu zwanym „Lipie” po prawej stronie rzeki Białej. W 1458 roku parafie przeniesiono do nowo wybudowanego kościoła św. Jakuba. Kościół Najświętszej Marii Panny został opuszczony i zaniedbany.

Od 1597 roku zaczął rozwijać się kult Matki Bożej w tuchowskim Obrazie związany z nadzwyczajnymi zjawiskami. Stopniowo wzrastała ilość pielgrzymów. Wraz ze wzrostem rangi miejsca w którym znajdował się cudowny obraz a co za tym idzie wzrostem liczby pątników zaszła konieczność budowy nowego kościoła. W latach 1665-1682 wzniesiono murowany kościół sanktuarijny konsekrowany pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny i św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Konsekracji dokonał w dniu 8 września 1687 roku biskup krakowski Michał Oborski. W 1789 roku w wielkim pożarze miasta spłonął kościół pw. św. Jakuba. Do czasu budowy w tym miejscu nowej świątyni (konsekrowanej w 1797 roku) obowiązki kościoła parafialnego przejął benedyktyński kościół Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny. Benedyktyni opiekowali się sanktuarium, jak i kościołem parafialnym, aż do początku XIX wieku. Po wydaniu w 1787 roku przez cesarza dekretu likwidującego posiadłości opactwa tynieckiego udało się im po interwencji doprowadzić do zmiany decyzji i pozostali w Tuchowie do 1816 roku. Następnie świątynią zajmowali się i księża diecezjalni, a od 1893 roku redemptoryści. W tym samym roku na miejscu starych, pobenedyktynskich zabudowań klasztornych wzniesiono obecny klasztor. W 1912 roku na środku dziedzińca, z myślą o liturgii odpustowej, wybudowano drewnianą kaplicę i ambonę. W latach 1922-1925 pomiędzy kościołem a klasztorem wybudowano wieżę-. W 1980 roku drewniana kaplica została zastąpiona nową. Pod kaplicą znajduje się sala teatralna. Przy klasztorze od 1975 roku znajduje się Muzeum Misyjne Redemptoryistów. Od 1994 funkcjonuje Muzeum Sanktuarijne, gromadzące eksponaty związane z kultem Matki Bożej Tuchowskiej i tuchowskim sanktuarium.

Wprawiony w ołtarz główny obraz Matki Bożej znajduje się w kościele Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny od połowy XVI wieku. Jest to dzieło reprezentujące styl , malowane tłustą na lipowej desce o wymiarach 58 x 44 cm. Na obrazie przedstawiona jest Matka Boża, trzymająca w lewej ręce Dzieciątko, zaś w prawej kwiat róży. Jezus opiera prawą rękę na niebieskiej kuli z krzyżem,

znajdującej się w środku obrazu, lewą wyciąga w geście błogostawieństwa. Zarówno głowa Marii, jak i Jezusa, otoczona jest złotym . Tło obrazu tworzą motywy postaci.

Pierwsze wzmianki o łaskach i cudach dokonanych za pośrednictwem obrazu pochodzą z 1597 roku. W latach 1641-1642 zdarzenia te badała specjalna komisja, powołana przez biskupa krakowskiego. Badania zostały potwierdzone przez ówczesnego ordynariusza, bpa Tomasz Oborskiego, pismem z dnia 27 VI 1642 r. Obraz Matki Bożej Tuchowskiej został uznany za cudowny. Obraz został uroczystie ukoronowany, za zgodą , 2 października 1904 roku przez biskupa tarnowskiego .

Obecnie Sanktuarium Matki Bożej Tuchowskiej w Tuchowie jest najliczniej uczęszczanym przez pielgrzymów Sanktuarium Małopolski i jednym z najbardziej znanych w Polsce. Pielgrzymi przybywają do Tuchowa przez cały rok, jednak największy ich przyrwy przypada na okres Wielkiego Odpustu Tuchowskiego, odbywającego się od 1 do 8 lipca.

5.2.4 Obiekty zabytkowe nieruchome na terenie Gminy Tuchów

5.2.4.1 Obiekty objęte wpisem do rejestru zabytków

Do rejestru zabytków nieruchomych z terenu Gminy Tuchów wpisano najcenniejsze zabytki. Są to w szczególności obiekty sakralne, cmentarze wojenne oraz założenia dworsko-parkowe.

Burzyn

Zespół dworsko-parkowy

(nr rejestru: A-1320/M z dnia 05.02.2013 r.)

Dawny zespół podworski położony jest w środkowej części wsi, usytuowany jest na rozległej prostokątnej działce ogrodzonej metalowym ogrodzeniem. Frontem skierowany jest na południe. Za budynkiem znajduje się boisko szkolne, po stronie zachodniej za ogrodzeniem pozostałości dawnego folwarku ze zniszczonym dziś budynkiem gospodarczym. Dwór wzniesiony z fundacji Chrzęstkowskich, pochodzi z przełomu XIX/XX wieku. Murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany, parterowy, podpiwniczony. Wzniesiony na planie prostokąta, dwutraktowy z czterokolumnowym portykiem wgłębnym w fasadzie od strony południowej. Przy elewacji zachodniej znajduje się niewielki ganek odsłaniający wejście boczne. Dach budynku czterospadowy o więźbie drewnianej, kryty dachówką.

Dąbrówka Tuchowska

Cmentarz wojenny nr 157 z kapliczką p. w. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej i drzewostanem (nr rejestru: A-401 z dnia 27.08.1997 r.)

Kapliczka wzniesiona została w początku XIX wieku z fundacji Jana i Agnieszki Albinów. Kapliczka o cechach późnobarokowych, murowana z kamienia, otynkowana. Wzniesiona na planie prostokąta z półkolistym zamknięciem od strony północno- zachodniej. Nakryta dachem dwuspadowym, pobitym blachą. W roku 1916 przy kapliczce założono mały cmentarz wojenny. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. W trzech grobach zbiorowych i 12 pojedynczych pochowano tu 10 żołnierzy austrowęgierskich i 15 żołnierzy rosyjskich.

Jodłówka Tuchowska

Kościół parafialny p. w. św. Michała Archanioła

(nr rejestru: A-281 z dnia 24.06.1986 r.)

Kościół parafialny p. w . św. Michała z 1871 roku usytuowany jest w środkowej części wsi. Położony jest na wzniesieniu po południowej stronie drogi biegnącej z Lubaszowej przez Jodłówkę do Ołpin. Kościół ogrodzony jest murowanym ogrodzeniem, od strony południowej w obręb muru wpisana jest murowana dzwonnica z 1878 roku. Kościół drewniany bez wyraźnych cech stylowych. Wzniesiony w konstrukcji mieszanej zrębowej i szkieletowej. Jednonawowy, z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Kościół nakryty dachami siodłowymi, pokrytymi blachą.

K a r w o d r z a

Zespół dworsko-parkowy z kaplicą

(nr rejestru: A-134 z dnia 15.12.2003 r.)

Zespół dworsko-parkowy usytuowany jest w południowo-zachodniej części wsi po zachodniej stronie głównej drogi wiejskiej prowadzącej od południa od szosy Tarnów - Tuchów. Założenie usytuowane jest na stoku łagodnie opadającym w kierunku wschodnim. Od wschodu do budynku dworu prowadzi alejka dojazdowa obsadzona starodrzewiem. Po stronie zachodniej dworu oraz północnej rozciąga się dawny park dworski. W parku po stronie zachodniej w granicach założenia znajduje się neogotycka kaplica ufundowana w 1889 roku przez właściciela założenia dworskiego. Dwór eklektyczny o historyzującym wystroju elewacji. Murowany z cegły, tynkowany. Zbudowany na planie prostokąta, jednopiętrowy, podpiwniczony. Rozplanowanie wewnątrz dwutraktowe z korytarzem działowym, pięćoosiowe, powtórzone na wszystkich kondygnacjach.

L u b a s z o w a

Cmentarz wojenny nr 151

(nr rejestru: A-402 z dnia 11.09.1997 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. W 36 grobach pojedynczych pochowano tu pięciu żołnierzy austrowęgierskich, 30 żołnierzy rosyjskich oraz jednego żołnierza niemieckiego.

P i o t r k o w i c e

Kościół parafialny p. w św. Michała Archanioła

(nr rejestru: A-282 z dnia 26.06.1986 r.)

Kościół parafialny p. w. św. Michała z 1907 roku usytuowany jest w środkowej części wsi. Obecna świątynia wzniesiona została z fundacji Konstancji z Zamojskich Sanguszkowej, Stefanii Jabłonowskiej oraz Karola i Marii Berków, dziedziców sąsiadującej z Piotrowicami Karwodrzy. Projekt architektoniczny opracował Jan Zubrzycki jeden z najwybitniejszych architektów polskich końca XIX początku XX wieku. Kościół zbudowany na planie krzyża łacińskiego. Neogotycki murowany z cegły z użyciem kamienia. Trójnawowy z transeptem i kaplicami po stronie północnej prezbiterium oraz południowej nawy bocznej. Prezbiterium węższe od strony korpusu, zamknięte trójbocznie. Od zachodu do korpusu przybudowana zakrystia. Wieża trójkondygnacyjna, zwieńczona ostrosłupowym hełmem.

Cmentarz wojenny nr 176

(nr rejestru: A-1405/M z dnia 16.07.2014 r.)

Cmentarz znajduje się przy drodze z Piotrkowic do Pleśnej. Założony jest na planie regularnego sześcioboku z bramą wejściową od południa na jej osi ustawiony jest metalowy krzyż postawiony na betonowym cokole. Mogiły sytuowane rzędowo na osi poprzecznej i symetrycznie po bokach krzyża. Oznaczone są nagrobkami w formie prostych metalowych krzyży na betonowych podestach. Na cmentarzu jest pochowanych 16 żołnierzy w 16 grobach pojedynczych poległych 5-7 maja 1915 roku obywateli austrowęgierskich. Nazwiska wszystkich pochowanych są znane.

Siedliska

Cmentarz wojenny nr 152

(nr rejestru: A-410 z dnia 06.01.1998 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. Położony jest przy drodze prowadzącej z Siedlisk do Dąbrówki Tuchowskiej. Założony został wokół kapliczki z 1887 r. W siedmiu grobach pojedynczych pochowano tu dwóch żołnierzy austrowęgierskich i pięciu żołnierzy rosyjskich.

Cmentarz wojenny nr 153

(nr rejestru: A-409 z dnia 06.01.1998 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. Nagrobki zostały wykonane w formie drewnianych stel zwieńczonych małym krzyżem. W 10 grobach pojedynczych pochowano tu pięciu żołnierzy austrowęgierskich i pięciu żołnierzy rosyjskich.

Cmentarz wojenny nr 156

(nr rejestru: A-1338/M z dnia 10.04.2013 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. Element centralny stanowi rzeźba mężczyzny trzymającego wieniec z dębowych liści. W jednym grobie zbiorowym i 20 pojedynczych pochowano tu 10 żołnierzy austrowęgierskich i 15 żołnierzy rosyjskich.

Tuchów

Klasztor OO. Redemptorystów i wieża przy kościele

(nr rejestru: 1502/M z 11.07.2018 r.)

Założenie klasztorne położone jest na wzniesieniu na prawym brzegu rzeki Białej, znajduje się po wschodniej stronie drogi Tarnów –Tuchów. Zabudowania klasztoru wznoszone były w różnych okresach czasowych. W skład klasztoru wchodzi poszczególne skrzydła obiektu wzniesione w latach 1893-1993. Skrzydło północne powstało z rozbudowy budynku istniejącego przed 1893 rokiem. Rozplanowanie wewnątrz trójosiowe, trójtraktowe z korytarzem w osi środkowej. Skrzydło wzniesione z cegły z użyciem kamienia. Jest ono podpiwniczone, dwupiętrowe z poddaszem użytkowym. Skrzydło zachodnie wzniesione po 1925 roku na miejscu dawnych krużganków założonych po likwidacji drewnianych istniejących w pobliżu kościoła. Skrzydło jest dwuczęściowe z szerszym ryzalitem od strony zachodniej. Skrzydło dwupiętrowe, podpiwniczone, z poddaszem użytkowym. Skrzydło środkowe zbudowane w 1898 roku. Murowane z cegły, tynkowane, dwupiętrowe, podpiwniczone. Rozplanowanie wewnątrz analogiczne do skrzydła północnego, stanowiącego przedłużenie założenia w kierunku północnym. Skrzydło południowe rozbudowane w

latach 1930 – tych, ukończone w latach powojennych. Murowane z cegły, tynkowane. Wzniesione na planie prostokąta, trójosiowe, trójtraktowe z korytarzem w osi środkowej. Skrzydło dwupiętrowe, podpiwniczone. Skrzydło wschodnie zbudowane w latach 1990 – tych. Zbudowane na planie prostokąta, od wschodu flankowane dwoma wieżami na planie pięcioboków. Skrzydło dwupiętrowe, podpiwniczone. W latach 1922-1925 pomiędzy kościołem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny a klasztorem wybudowano wieżę- o wysokości 48 metrów, nakrytą hełmem z latarnią.

Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Starszego Apostoła

(nr rejestru: A-188 z dnia 25.04.1970 r.)

Kościół został zbudowany w latach 1791–1794, na miejscu dwóch wcześniejszych świątyń o tym samym wezwaniu, pierwszej, drewnianej z 1458 roku i kolejnej, murowanej, pochodzącej z I. połowy XVII wieku. Kościół parafialny p. w. św. Jakuba Starszego Apostoła usytuowany jest około 100 m od płyty Rynku w kierunku północnym, przy ulicy Kościuszki. Kościół orientowany, leży w obrębie murowanego ogrodzenia, z bramami wejściowymi od południa, północy i zachodu. W obręb ogrodzenia wbudowane są kapliczki procesyjne zbudowane z kamienia. Kościół późnobarokowy, z wystrojem rokokowym, murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Trójnawowy, bazylikowy z prezbiterium szerokości równej nawie głównej, zamkniętym półkoliście. Po stronie północnej oraz południowej prezbiterium nowsze przybudówki. Od zachodu w korpus budowli wtopiona wieża wzniesiona na planie kwadratu. Wieża dwukondygnacyjna zwieńczona hełmem baniastym ze zdwojonymi ślepyimi latarniami.

Kościół klasztorny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny

(nr rejestru: A-189 z dnia 25.04.1970 r.)

Kościół p. w. Nawiedzenia NMP usytuowany jest w północno-wschodniej części Tuchowa, poza granicami historycznego miasta na tzw. Przedmieściu Górnym. Kościół wchodzi w skład rozbudowanego zespołu klasztorного OO. Redemptorystów. Jest to pierwsza, drewniana świątynia powstała w miejscu obecnego kompleksu kościelno-klasztornego, na wzgórzu na prawym brzegu rzeki Białej, prawdopodobnie pod koniec XI wieku za sprawą benedyktynów z opactwa tynieckiego. Benedyktyńska tradycja głosi, że był on konsekrowany przez św. Stanisława oraz, że w XV wieku odbyła się tutaj prymicja św. Jana Kantego. Z kościołem tym związana była pierwsza tuchowska parafia, powstała prawdopodobnie w XII wieku. Po wybudowaniu w mieście nowego kościoła p. w. św. Jakuba, w 1460 roku benedyktyni przenieśli tam parafię. Budynek kościoła pierwotnie późnorenesansowy, został przekształcony i rozbudowany w początkach XVIII w. w stylu barokowym. Zbudowany z cegły i kamienia, tynkowany, jednonawowy z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Po bokach prezbiterium od południa zakrystia z nadbudowanym skarbcem na piętrze, od północy kaplica. Po bokach znajdują się nawy od południa i od północy. Kościół nakryty dachami siodłowymi.

Układ urbanistyczny (centrum miasta Tuchowa)

(nr rejestru A-149 z dnia 07.03.1978 r.)

Średniowieczny układ urbanistyczny centrum którego stanowił czworoboczny Rynek, z niego wychodziły ulice posiadające zazwyczaj nazwę miejscowości bądź też kraju do którego prowadziły. Były to ulice: Węgierska (obecnie Mickiewicza), Pilzneńska (obecnie Daszyńskiego), Kościelna - prowadząca do kościoła św. Jakuba (obecnie Kościuszki) oraz Dworska (obecnie I Maja). W XVI wieku

wg zapisów historycznych w środku rynku stał drewniany ratusz, do ratusza przylegał drugi budynek w którym mieściło się więzienie.

Budynek „Sokół”, ul. Chopina

(nr rejestru: A-245 z dnia 15.09.1983 r.)

Budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” usytuowany jest w południowej części centrum miasta, przy ul. Chopina 5. Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w Tuchowie ukonstytuowało się 6 lutego 1896 roku. Pomysł zbudowania własnej siedziby zrodził się niedługo później - w 1903r. Uroczyste poświęcenie budynku nastąpiło 2 czerwca 1911 r. W „sokole” organizowano wieczorki poetyckie. Tutaj odbywały się zabawy i spotkania taneczne. W roku 1912 powstała drużyna strzelecka. Budynek eklektyczny, z detalem architektonicznym neoromańskim i neogotyckim. Budowla murowana z cegły z użyciem kamienia. Wzniesiona na złożonym wielobocznym planie, parterowa z dużą salą widowiskową w części środkowej. Budynek nakryty dachami dwuspadowymi i pulpitowymi.

Ratusz miejski

(nr rejestru: A-249 z dnia 06.05.1985 r.)

Ratusz miejski w Tuchowie usytuowany jest w środkowej części płyty rynku. Elewacją frontową zwrócony jest w kierunku wschodnim, skąd biegnie do niego zadrzewiona alejka obsadzona krzewami klombów. Obecny budynek ratusza, murowany wzniesiony został w latach 1873-74 z częściowym wykorzystaniem starszych fundamentów. Inicjatorem jego budowy był ówczesny burmistrz Tuchowa Franciszek Frydman, autorem projektu tarnowski architekt Franciszek Hackbeil. Budynek wzniesiony w stylu klasycystycznym. Murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Wzniesiony na planie prostokąta z dwom skrzydłami przy elewacji zachodniej. Budynek jednopiętrowy, podpiwniczony w części. Nakryty dachami dwuspadowymi o więźbie krokwiowo - płotwiowej, drewnianej pobitej blachą.

Willa, ul. Jana III Sobieskiego 20

(nr rejestru: A-1259/M z dnia 23.09.2011 r.)

Budynek został wzniesiony około 1905 r. z inicjatywy rodziny Bazylewiczów. Projekt architektoniczny budynku opracował w 1904 roku budowniczy Adolf Boratyński. Bazylewiczowie zamieszkiwali willę do pierwszych lat po I wojnie światowej, a następnie wyjechali w Poznańskie. Nowymi właścicielami była rodzina Kamykowskich z Tuchowa. Od nich w początku lat 20 zakupił budynek Franciszek Głuszkiewicz, z ich inicjatywy przeprowadzony został remont nieruchomości. Po II wojnie światowej budynek odziedziczyła córka Franciszka Głuszkiewicza, Zdzisława Głuszkiewicz - Kras. Budynek jest obecnie współwłasnością rodziny Krasów. Willa o skromnych cechach secesyjnych z elementami architektury uzdrowskiej tzw. tyrolskiej. Budynek typowy dla architektury małomiasteczkowej w początkach XX wieku. Murowany z cegły z użyciem kamienia i drewna. Tynkowany bez szczególnego detalu architektonicznego. Wzniesiony na planie prostokąta, dwutraktowy, częściowo podpiwniczony. Nakryty dachem dwuspadowym, naczółkowym krytym blachą.

Kaplica grobowa Rozwadowskich na cmentarzu parafialnym

(nr rejestru: A-1336/M z dnia 12.02.2013 r.)

Kaplica wzniesiona około 1900 roku z fundacji Ludwika hr z Zamojskich Rozwadowskiej. Projekt architektoniczny opracowany przez Adolfa Juliusza Stapfa. Kaplica neogotycka, murowana z cegły z użyciem kamienia. Jednonawowa z małą przybudówką mieszczącą krypty grobowe i pomieszczenie zakrystyjne. Prezbiterium zamknięte trójbocznie. Kaplica nakryta dachem siodłowym, pokrytym dachówką.

Cmentarz wojenny nr 158 - Garbek, ul. Leśna

(nr rejestru: A-1406/M z dnia 28.08.2014 r.)

Położony na płaskim terenie przy drodze Tuchów – Rychwałd na skraju Księżego Lasu, przy ul. Leśnej. Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej, zaprojektowany przez Heinricha Scholza w latach 1916 – 1917. Pochowani są tutaj żołnierze austrowęgierscy i rosyjscy, a także żołnierze Legionów Polskich, którzy polegli w bitwie pod Łowczówkiem w grudniu 1914 r. W skład cmentarza wchodzi 27 grobów pojedynczych i 3 zbiorowe. Spoczywa w nich 8 polskich legionistów, 20 żołnierzy austrowęgierskich, a także 10 walczących po stronie rosyjskiej. Ogrodzony drewnianym płotem, elementem centralnym jest duży drewniany krzyż z rzeźbą Chrystusa ukrzyżowanego, nakryty daszkiem.

Cmentarz wojenny nr 160 – na cmentarzu parafialnym

(nr rejestru: A-1340/M z dnia 12.06.2013 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza jako wojskowa kwatera na nowym cmentarzu parafialnym. Pochowano na nim 103 żołnierzy austrowęgierskich, 1 niemiecki i 60 rosyjskich w 63 grobach pojedynczych i 15 zbiorowych.

Cmentarz parafialny dawny, z kwaterą wojenną nr 161

(nr rejestru: A-130/M z dnia 22.01.2008 r.)

Cmentarz parafialny położony w centrum miejscowości między torami kolejowymi a ul. Widok. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1852 roku. Cmentarz założony na planie kwadratu bez wyraźnych podziałów wewnętrznych. Nagrobki usytuowane bez wyraźnej koncepcji. Wydzielona kwatera z I wojny światowej. Zaprojektowana przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza. Pochowano na niej 8 żołnierzy austrowęgierskich i 86 rosyjskich w 44 grobach pojedynczych i 9 zbiorowych.

Cmentarz wojenny nr 163 – przy ul. Partyzantów

(nr rejestru: A-39/M z dnia 13.01.2006 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza jako cmentarz samodzielny. Pochowano na nim 137 żołnierzy austrowęgierskich i 97 rosyjskich w 106 grobach pojedynczych i 22 zbiorowych. Cmentarz założony na planie prostokąta ze ściętymi narożnikami z podłużną osią symetrii. Układ mogił symetryczny, rzędowy.

Cmentarz wojenny nr 164 - przy ul. Wołowej

(nr rejestru: A-55/M z dnia 09.05.2006 r.)

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza. Pochowano na nim 199 żołnierzy austrowęgierskich

i 105 rosyjskich w 211 grobach pojedynczych i 27 zbiorowych. Cmentarz założony na planie odwróconego trapezu. W centrum usytuowany krucyfiks, układ mogił nieregularny.

Zabłędza

Cmentarz wojenny nr 174

(nr rejestru: A-403 z dnia 02.09.1997 r.)

Cmentarz z I wojny światowej. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. Zajmuje powierzchnię 134 m². W jednym grobie masowym i 12 pojedynczych pochowano tu 35 żołnierzy rosyjskich. Cmentarz założony na planie sześcioboku regularnego z bramą w murze południowym i obeliskiem z krzyżem. Groby usytuowane z wzdłuż muru.

5.2.4.2 Obiekty znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja obejmuje zabytki znajdujące się na terenie Gminy Tuchów. Zawiera obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego oraz obiekty znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze), a także stanowiska archeologiczne z terenu gminy. Ewidencja ta jest podstawą do sporządzenia „*Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020-2024*”.

W ramach prac nad niniejszym programem przeprowadzono weryfikację oraz wykonano dokumentację fotograficzną obiektów znajdujących się w ewidencji. Stwierdzono znaczne ubytki w zasobie zabudowań. W tabeli poniżej zestawione zostały obiekty znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Tuchów, przyjętej Zarządzeniem nr 258/2014 Burmistrza Tuchowa z dnia 2 października 2014 roku w sprawie: Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Tuchów, zmienionym Zarządzeniem nr 339/2020 Burmistrza Tuchowa z dnia 29 grudnia 2020 roku w sprawie: wyłączenia i włączenia obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Tuchów.

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
1.	Buchcice	dom	24	453/1	1894 r.	Dom drewniany, pokryty dachówką.	dobry	49.898415171256744, 21.015239159787846
2.	Buchcice	kapliczka		418	po 1846 r.	Kapliczka p.w. Najświętszej Mari Panny Niepokalanie Poczętej.	dobry	49.90581425903624, 21.01741852712732
3.	Buchcice	kapliczka		234/5	I połowa XX w.	Odnowiona.	dobry	49.90497639108526, 20.99733357945091
4.	Buchcice	park podworski		412/1	XIX w.	Pozostałości parku dworskiego. Zieleń zaniedbana, brak wyznaczonych ciągów komunikacyjnych.	zły	49.90650544924716, 21.015599372005806
5.	Buchcice	cmentarz wojenny nr 169		327/2	1916-1918 r.	Cmentarz zadbane, uporządkowany.	dobry	49.91077793051464, 21.006642597009776
6.	Burzyn	dom	12A	212	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.875023754948685, 21.064372653641225
7.	Burzyn	dom	16	221/3	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.87439478384892, 21.06659087209814
8.	Burzyn	dom	27	229/4	I połowa XX w.	Dom drewniany. Szkoła podstawowa nr 2	Średni	49.87270661639343, 21.07024249705482
9.	Burzyn	dom	30	540/4	I połowa XX w.	Dom drewniany. Przebudowany.	dobry	49.87084073428652, 21.058122756633303
10.	Burzyn	dom	110	679/6	I połowa XX w.	Dom drewniany. Dachówka wymieniona na blachę	dobry	49.85679260008517, 21.068369004078505
11.	Burzyn	dom	119	225	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.873693452461666, 21.067989925411595
12.	Burzyn	obora	119	225	I połowa XX w.	Zadbana	dobry	49.87393852094231, 21.067963328769057
13.	Burzyn	stodoła	119	225	I połowa XX w.	Stodoła drewniana.	dobry	49.87388906228619, 21.068191417139907
14.	Burzyn	dom	140	186	1931 r.	Budynek drewniany filareckiego związku elsów.	Średni	49.87495691514132, 21.07087661343193
15.	Burzyn	dom	146	228/2	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.87302376301553, 21.0696790162367

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
16.	Burzyn	dom	158	551/1	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zachowała się 1/3 budynku, jego lewa część, która jest użytkowana w formie składziku. Obiekt został w to miejsce wcześniej przeniesiony z innej lokalizacji wg informacji od właścicieli.	zły	49.86799023077437, 21.064219350613993
17.	Burzyn	dom	168	245/1	I połowa XX w.	Dom drewniany.	zły	49.871950625647905, 21.07299993950576
18.	Burzyn	dwór z aleją parkową	1A	269	pocz. XX w.	Budynek dworski. Zadbany, odnowiony. Wymieniona dachówka oraz stolarka okienna, na nawiązującą do istniejącej, brązowe elementy budynku (okna, drzwi) zastąpione elementami w odcieniach bieli, zmiana koloru kolumn na kolumny w odcieniach bieli.	dobry	49.87261239047367, 21.0600514220889
19.	Burzyn	Zespół dworski	1A	269, 270/5, 270/2	pocz. XX w.	Budynek dworski Zadbany, odnowiony Budynek gospodarczy zniszczony i nieużytkowany Dom znajdujący się w granicach zespołu użytkowany w średnim stanie Wymieniona dachówka oraz stolarka okienna, na nawiązującą do istniejącej, brązowe elementy budynku (okna, drzwi) zastąpione elementami w odcieniach bieli, zmiana koloru kolumn na kolumny w odcieniach bieli. Była karta dla obiektu, nie było go w wykazie	dobry	49.87261239047367, 21.0600514220889
20.	Burzyn	kaplica	134	187/2	1934-1937 r.	Kaplica p.w. św. Józefa, powstała na terenie osady filareckiego związku Elsów.	dobry	49.87481054100265, 21.07125113426073

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
21.	Burzyn	kapliczka		258/3	1912 r.	Kapliczka z figurą NMP i wizerunkiem Serca Jezusa. Na kapliczce widnieje oznaczenie pomnika przyrody. Wg informacji z geoportalu GDOŚ – nie jest nim.	dobry	49.86932791751948, 21.077732408385042
22.	Burzyn	figura		694/16	1865 r.	Kamienna kapliczka słupowa, gzymsowana. Figurki NMP Niepokalanie Poczętej, św. Józefa.	średni	49.85711930652272, 21.06950853339242
23.	Burzyn	krzyż		196	1987 r.	Krzyż drewniany na terenie osady Elsowo.	średni	49.873989842651504, 21.07502930501601
24.	Burzyn	krzyż		667	1953 r.	Krzyż drewniany, na nim kapliczka z figurą Jezusa Frasobliwego. Kapliczka otoczona lipami.	dobry	49.86410226677209, 21.067702438379342
25.	Burzyn	Cmentarz parafialny		168, 169			Dobry	49.8757064182911, 21.069964594384544
26.	Dąbrówka Tuchowska	dom	34	228/2	I połowa XX w.	Dom drewniany. Wymienione 1 okno na współczesne	dobry	49.876320371805505, 21.046834776980926
27.	Dąbrówka Tuchowska	stodoła	34	228/2	I połowa XX w.	Stodoła drewniana. Przebudowana.	dobry	49.876246135531794, 21.046485111677576
28.	Dąbrówka Tuchowska	dom	69	299/1	początek XX w.	Przebudowany.	dobry	49.8732633234051, 21.04320781197068
29.	Dąbrówka Tuchowska	dom	100	91/2	II połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.87734864292739, 21.04785631682536
30.	Dąbrówka Tuchowska	cmentarz wojenny nr 157		296	1915-1918	Cmentarz uporządkowany. W centrum cmentarza znajduje się kapliczka p.w. NMP Niepokalanie Poczętej, cmentarz ogrodzony. Wyremontowany.	dobry	49.872681628810426, 21.044880776859273
31.	Dąbrówka Tuchowska	dzwonnica		271/2	1878 r.	Zadbana	dobry	49.87443555692889, 21.04596354843607
32.	Dąbrówka Tuchowska	kapliczka		91/2	II połowa XIX w.	Kapliczka z figurą Serce Jezusa. Nakryta metalowym daszkiem. Kapliczka zarasta krzewami	dobry	49.87746721218391, 21.04806575864615
33.	Dąbrówka Tuchowska	kapliczka		296	I połowa XIX w.	Kapliczka p.w. NMP Niepokalanie Poczętej. Odnowiona.	dobry	49.87271192270335, 21.04476841835793
34.	Dąbrówka Tuchowska	krzyż		355/3	I połowa XX w.	Krzyż drewniany, z ludowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa.	dobry	49.86835258823039, 21.036334750476808
35.	Jodłówka Tuchowska	dom	80	966/4	I połowa XX w.	Dom drewniany	dobry	49.829898153850586, 21.07918880197471

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
36.	Jodłówka Tuchowska	dom	93	1013	I połowa XX w.	Dom drewniany	dobry	49.8258907910891, 21.084907759873882
37.	Jodłówka Tuchowska	dom	189	1591	1927 r.	Dom drewniany	średni	49.824992552813114, 21.090716913678065
38.	Jodłówka Tuchowska	stodoła	187	1610/1	I połowa XX w.	Stodoła drewniana Część desek wymieniona.	zły	49.82313996889662, 21.09574328705264
39.	Jodłówka Tuchowska	stodoła	189	1591	1930 r.	Stodoła drewniana.	średni	49.824766396751755, 21.09133763584156
40.	Jodłówka Tuchowska	dom	375	67	I połowa XX w.	Dom drewniany	dobry	49.8389658132688, 21.041891055447866
41.	Jodłówka Tuchowska	cmentarz epidemiczny		1604	II połowa XIX w.	Cmentarz epidemiczny- choleryczny. Na planie prostokąta. Zaniedbany, Zachowane pozostałości 3 kamiennych nagrobków	zły	49.82081170032416, 21.09133733555951
42.	Jodłówka Tuchowska	cmentarz epidemiczny	194	1664	I połowa XX w.	Cmentarz epidemiczny- choleryczny. Na planie półkola bez podziałów wewnętrznych. Nagrobki głównie na obrzeżu cmentarza. Teren zadbane, uporządkowany. Posiada 9 kamiennych nagrobków.	średni	49.82084917173694, 21.092891057768743
43.	Jodłówka Tuchowska	cmentarz parafialny		1067/3	II połowa XIX w.	Cmentarz uporządkowany. Wyznaczone ciągi komunikacyjne. Zieleń zadbane.	dobry	49.83085490091318, 21.07573743144078
44.	Jodłówka Tuchowska	dwór	187	1610/1	połowa XIX w.	Dwór na planie prostokąta. Przebudowany. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Ganek oszalowany deskami.	zły	49.823304476161155, 21.095253402637905
45.	Jodłówka Tuchowska	dzwonnica	275	1067/1	1878 r.	Dzwonnica przy kościele parafialnym p.w. Michała Archanioła. Odmalowana.	dobry	49.82999187999024, 21.072204611644565
46.	Jodłówka Tuchowska	figura przydrożna św. Józefa	Obok nr 92	1011/3	1920 r.	Figura przydrożna św. Józefa z Dzieciątkiem	dobry	49.82632983851873, 21.083372723951626
47.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		196	1913 r.	Kapliczka p.w. Matki Boskiej Śnieżnej	dobry	49.83456195449569, 21.069280952911438
48.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka	Obok nr 195a	1644	1892 r.	Kapliczka p.w. Matki Boskiej z Dzieciątkiem	dobry	49.82175632932581, 21.0959528310725
49.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		69	1905 r.	Kapliczka słupowa	dobry	49.83899913413207, 21.0422858192688

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
50.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		235	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa. Odnowiona. Przemalowana na biało-niebiesko.	dobry	49.83387835562501, 21.07129829163436
51.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		1135	1914 r.	Kapliczka słupowa.	dobry	49.83334308327409, 21.05488952134153
52.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka	Obok nr 93	1014/5	I połowa XX w.	z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej	dobry	49.825663207560424, 21.08572912398966
53.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka	Obok nr 79	1068	1912 r.	Kapliczka słupowa. Odmalowana na biało-zielono.	dobry	49.83091601993898, 21.07753737566465
54.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka	Obok nr 382	1368/4	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa. Odnowiona. Odmalowana na biało-żółto.	dobry	49.830386459440085, 21.077692179850573
55.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		1380	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa. Odnowiona.	dobry	49.826607686880855, 21.076364216191934
56.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		193	Lata 80. XIX w.	Kapliczka słupowa z figurą NMP z dzieciątkiem, nad figurą metalowe zadaszenie.	dobry	49.83468993474803, 21.06633625764681
57.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		1208/1	1882 r.	Kapliczka słupowa. Odnowiona.	dobry	49.828774418650575, 21.0467683811674
58.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		1460	1933 r.	Kapliczka słupowa z figurą św. Józefa.	dobry	49.822662221624654, 21.07575761451637
59.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		1540	I połowa XIX w.	Kapliczka p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej. Murowana z kamienia, tynkowana. Na planie prostokąta. Dach dwuspadowy. Wykazuje brak cech historycznych. Posiada świeży tynk, wymieniony dach oraz drzwi. Schody wyłożono współczesnymi kaflami.	dobry	49.817726599806576, 21.07824735556095
60.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		861	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa. Odnowiona.	dobry	49.825372893981786, 21.090075343072748
61.	Jodłówka Tuchowska	kościół parafialny	275	1067/1	1871 r.	Drewniany kościół p.w. św. Michała Archanioła.	dobry	49.830037154493624, 21.07227038132996
62.	Jodłówka Tuchowska	mur przy kościele	275	1067/1	1902 r.	Mur kościelny z kaplicami połowymi.	dobry	49.83011427744369, 21.07203173676923
63.	Jodłówka Tuchowska	obelisk	275	1638	XVI w.	Kamienny obelisk, z figurą Chrystusa, dawna latarnia	dobry	49.82105981223631, 21.092873080666795
64.	Jodłówka Tuchowska	kaplica		326	1931 r.	Kaplica Matki Boskiej Tuchowskiej	dobry	49.83962756498769, 21.082796689416323

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
65.	Jodłówka Tuchowska	kapliczka		607/1	1865 r.	Kapliczka Matki Boskiej Tuchowskiej Wg WEZ na działce 607 jest kaplica Matki Boskiej Śnieżnej, sugerując się obrazem w środku jest to kaplica matki Boskiej Tuchowskiej	dobry	49.84220830763043, 21.10336333390557
66.	Jodłówka Tuchowska	figura		1647	1927 r.	Figura Świętej Rodziny	dobry	49.82262177432612, 21.099622317134887
67.	Jodłówka Tuchowska	figura		161/5	1889 r.	Figura Maryi	dobry	49.84260944507477, 21.069460140306212
68.	Jodłówka Tuchowska	figura		356	1946 r.	Figura przydrożna Matki Boskiej z Dzieciątkiem	dobry	49.83205882886124, 21.080662095729792
69.	Jodłówka Tuchowska	figura		863	1939 r.	Figura Matki Boskiej	dobry	49.82644144642003, 21.091083714306464
70.	Jodłówka Tuchowska	figura		1480	1912 r.	Figura Maryi, zabudowana, oszklona	dobry	49.82539753845988, 21.081409340246218
71.	Jodłówka Tuchowska	figura		1713	1890 r.	Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem, wraz ze starodrzewem lipowym	dobry	49.81354610109336, 21.085126790973028
72.	Jodłówka Tuchowska	Figura Maryi z dzieciątkiem	498	1508	1929 r.	Figura Maryi z dzieciątkiem	Dobry	49.81955053010619, 21.074335607698824
73.	Jodłówka Tuchowska	Kapliczka słupowa z wizerunkiem Jezusa ukrzyżowanego oraz figurką Maryi	Przy granicy z gminą Rzepiennik Strzyżewski	1365	1886 r.	Kapliczka słupowa z wizerunkiem Jezusa ukrzyżowanego oraz figurką Maryi	Dobry	49.8173423587784, 21.05692111046566
74.	Jodłówka Tuchowska	Kaplica słupowa z krzyżem z 1927 r. oraz drewniana kaplica skrzyniowa	328	1328/1	1927 r.	2 kapliczki. 1 drewniana z wizerunkiem Jezusa – data powstania nieznana, 2 kamienna z 1927 r.	Dobry	49.82679340318893, 21.058012499295334
75.	Jodłówka Tuchowska	Kapliczka słupowa z krzyżem	141A	616/4	1889 r.	Kapliczka słupowa z Jezusem ukrzyżowanym	Dobry	49.841433538620755, 21.10676594553413
76.	Jodłówka Tuchowska	Krzyż betonowy	59	373/1		Krzyż betonowy	Dobry	49.8416412086498, 21.083404995181574

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
77.	Jodłówka Tuchowska	Dom	51	257			średni	49.83418023109142, 21.077696157037007
78.	Karwodrza	dwór z parkiem	116	516	koniec XIX w.	Dwór eklektyczny, o skromnym historyzującym wystroju elewacji. Budynek murowany z cegły, tynkowany. Zbudowany na planie prostokąta, jednopiętrowy, podpiwniczony.	dobry	49.919651821835416, 21.0618623563713
79.	Karwodrza	kaplica dworska	116	516	1889 r.	Kaplica dworska p.w. NMP. Neogotycka, murowana z cegły. Odnowiana w latach 30-tych i początkach 90-tych.	dobry	49.91883877084854, 21.061135762767638
80.	Karwodrza	park dworski	116	516	koniec XIX w.	Od zachodu i północy dworu dawny park dworski. Park zadbane, wyznaczone alejki.	dobry	49.91903926575874, 21.062831208129836
81.	Karwodrza	kapliczka		258	I połowa XIX w.	Kapliczka p.w. NMP, murowana z cegły z użyciem kamienia. Dach dwuspadowy.	dobry	49.92433172262333, 21.069260490286997
82.	Karwodrza	kapliczka		111/2	II połowa XIX w.	Kapliczka p.w. NMP, drewniana, konstrukcja szkieletowa. Dach dwuspadowy.	dobry	49.92673568151985, 21.073555761938657
83.	Karwodrza	kapliczka		516	I połowa XX w.	Kapliczka kamienna z figurą NMP	dobry	49.91943205410969, 21.06252706340706
84.	Lubaszowa	dom	11	30/7	I połowa XX w.	Dom drewniany, zadbane.	dobry	49.85896737330647, 21.03668288091919
85.	Lubaszowa	Klasztor OO. Redempto-rystów	33	593/2	I połowa XX w.	Zadbane.	dobry	49.84971796685162, 21.04659846305039
86.	Lubaszowa	dom	65	508/1	I połowa XX w.	Dom drewniany, zadbane.	dobry	49.849310275557144, 21.031482208381227
87.	Lubaszowa	dom	89	369		Dom drewniany, zadbane.	dobry	49.86021923691829, 21.04686630475848
88.	Lubaszowa	cmentarz wojenny nr 151		505	1914 r.	Cmentarz zadbane, uporządkowany.	dobry	49.85074948426376, 21.03124344651049
89.	Lubaszowa	krzyż		50	1955 r.	Krzyż drewniany z ludowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa.	średni	49.8611931726334, 21.04342936180456
90.	Łowczów	dwór	1	253/4	lata 1920-30	Dwór z cegły. Przebudowany.	dobry	49.91093663762219, 21.004328179222952
91.	Łowczów	Zespół dworski	1	253/4	lata 1920-30	Dwór z cegły. Przebudowany.	dobry	49.91093663762219, 21.004328179222952

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
92.	Łowczów	dom	28	177	ok. 1929 r.	Dom przebudowany.	zły	49.911275116284266, 20.984034232593405
93.	Łowczów	stodoła	34	292/3	I połowa XX w.	Stodoła drewniana.	zły	49.913681371992205, 21.000290942772438
94.	Łowczów	dom	70	74/1	I połowa XX w.	Dom drewniany, kryty dachówką.	Dobry	49.91540975874002, 20.99268776758981
95.	Łowczów	dom	83	111	I połowa XX w.	Dom drewniany. Kryty dachówką. Zadbany.	dobry	49.915299617624264, 20.998195225482032
96.	Łowczów	cmentarz wojenny nr 170		288	1916-1918 r.	Cmentarz trudno dostępny. Nieoznaczony.	Dobry	49.91478941680069, 20.980562504413932
97.	Łowczów	kapliczka		111	1934 r.	Kapliczka z figurą NMP.	dobry	49.91532937499841, 20.998502244677187
98.	Łowczów	krzyż		65	I połowa XX w.	Krzyż drewniany z metalowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.91229840478933, 20.985191627570373
99.	Meszna Opacka	dom	45	196/2	I połowa XX w.	Dom drewniany Wymieniona stolarka drzwiowa na współczesną	dobry	49.8869087973936, 21.001014010509664
100.	Meszna Opacka	dom	58	33	I połowa XX w.	Dom drewniany Rozbudowywany od zalepca. Wymieniona stolarka drzwiowa na współczesną	dobry	49.88871228456407, 20.978623278731
101.	Meszna Opacka	kapliczka		205	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa z figurą NMP, przeszklona.	dobry	49.88439753787834, 21.00608252086551
102.	Meszna Opacka	krzyż		199	I połowa XX w.	Krzyż drewniany, z wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.885052032517336, 21.00437568187486
103.	Meszna Opacka	dom	ul. Leśna 107	151/4	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.887692695998766, 21.012723071191033
104.	Meszna Opacka	Kamienna figura Maryi	51	54/3	1919 r.	Figura kamienna	średni	49.88645398312033, 20.988830741723568
105.	Piotrkowice	dom	81	353	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany. Obiekt wyremontowany.	dobry	49.922479374843405, 21.00848066760688
106.	Piotrkowice	dom	109	38	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.93381895491496, 20.99143496921728
107.	Piotrkowice	dom	171	522/1	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany. Obiekt odmalowany	dobry	49.92027883544717, 20.998612014058345

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
108.	Piotrkowice	cmentarz parafialny		387/2	połowa XIX w.	Cmentarz założony na planie zbliżonym do kwadratu. Wyznaczone ciągi komunikacyjne, zadbane zieleni.	dobry	49.92458467638269, 21.01197886182252
109.	Piotrkowice	cmentarz wojenny nr 176		790	1916-18 r.	Cmentarz na planie sześcioboku z bramą od południa. Na osi bramy krzyż. Nagrobki uporządkowane, zadbane.	dobry	49.93403812247417, 20.98772682033867
110.	Piotrkowice	drogowskaz do cmentarza wojennego 176 i 177		37	1916 r.	Drogowskaz kamienny.	zły	49.93518694460516, 20.991634982602704
111.	Piotrkowice	kapliczka		353	I połowa XIX w.	Kapliczka p.w. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej.	dobry	49.922396589461634, 21.008707273894544
112.	Piotrkowice	kaplica cmentarna		387/2	połowa XIX w.	Kaplica cmentarna. Odnawiana. Zadbane. Kaplica wygląda na nową, lecz historyzującą. Data powstania może wydawać się wątpliwa.	dobry	49.92430591433954, 21.012578671917726
113.	Piotrkowice	kapliczka		394/2	1929 r.	Kapliczka słupowa z figurą Serce Jezusa, odnawiana. Zadaszona.	dobry	49.92368898502333, 21.012511917742206
114.	Piotrkowice	kapliczka		41/6	II połowa XIX w.	Kapliczka z cegły z wizerunkiem Matki Boskiej Tuchowskiej.	dobry	49.93146202475735, 20.9921836783339
115.	Piotrkowice	Kościół parafialny		396/1	1907 r.	Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła. Budynek neogotycki, murowany z użyciem cegły i kamienia. Trójnawowy z transeptem, kaplicami i prezbiterium.	dobry	49.92382943738434, 21.0144099530993
116.	Piotrkowice	krzyż		413/3	I połowa XX w.	Krzyż drewniany z gipsowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.92329915931623, 21.020793273252075
117.	Piotrkowice	nagrobek		396/1	1940 r.	Dwa nagrobki usytuowane na terenie Kościoła p.w. św. Michała Archanioła. Odnawione.	Dobry	49.92365254419489, 21.014634036303622
118.	Piotrkowice	pomnik		396/1	I połowa XX w.	Nagrobek położony za budynkiem kościoła p.w. św. Michała Archanioła.	Zły	49.923643884478, 21.015132302359916
119.	Piotrkowice	stodoła		378/4	I połowa XX w.	Stodoła drewniana. W części zawalona.	zły	49.924389696397384, 21.011181659052173
120.	Siedliska	dom	37	860	1904 r.	Dom drewniany. Zadbane.	średni	49.86750707704639, 21.012793833409265

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
121.	Siedliska	cmentarz parafialny		421	II połowa XIX w.	Aleje w układzie krzyżowym. W pn-wsch narożniku kwatera wojenna (156). Cmentarz uporządkowany. Wyznaczone ciągi komunikacyjne. Zieleń zadbane.	dobry	49.870289530247874, 21.011829503851082
122.	Siedliska	cmentarz wojenny nr 152		929/1	1914 r.	Cmentarz usytuowany wokół figury NMP z 1884r. Cmentarz zadbane, uporządkowany.	Średni	49.86388530771159, 21.02697903243566
123.	Siedliska	cmentarz wojenny nr 153		987	1914 r.	Cmentarz zadbane, uporządkowany. Nagrobki w formie drewnianych stell	dobry	49.86123721700882, 21.014716329305212
124.	Siedliska	cmentarz wojenny nr 156		421	1914 - 1918 r.	Kwatera zadbane, uporządkowana.	Średni	49.870280242856616, 21.011941036492953
125.	Siedliska	drogowskaz do cmentarza wojennego nr 153		991/3	1914 - 1918 r.	Drogowskaz kamienny.	dobry	49.86029948836393, 21.016823365685767
126.	Siedliska	kapliczka		895/7	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa z figurą NMP. Zadaszona.	dobry	49.863915511317245, 21.017839323494574
127.	Siedliska	kapliczka		929/1	1887 r.	Kapliczka słupowa z figurą NMP. Zadaszona.	średni	49.86375427889424, 21.026959030416673
128.	Siedliska	krzyż		950/6	XX w.	Krzyż drewniany z metalowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa.	dobry	49.86109019159584, 21.018810020046345
129.	Siedliska	stodoła	126	837/7			Dobry	49.86590000903402, 21.01059381248185
130.	Trzemesna	dom	37	191/5	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbane.	dobry	49.95254218753005, 21.078288659634673
131.	Trzemesna	stodoła	37	191/5	I połowa XX w.	Stodoła drewniana.	średni	49.95240974912854, 21.077943683785094
132.	Trzemesna	dom	52	100/5	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbane.	dobry	49.95438084908269, 21.082531013341523
133.	Trzemesna	obora	52	100/5	I połowa XX w.	Obora drewniana.	dobry	49.954541000777986, 21.08248077025925
134.	Trzemesna	kapliczka		427/2	I połowa XX w.	Kapliczka murowana wewnątrz figura NMP.	dobry	49.94129205528619, 21.077031546649668
135.	Trzemesna	Krzyż przydrożny	35	458		Kamienny krzyż	Dobry	49.94362144432984, 21.062707326689743

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
136.	Trzemesna	Kapliczka słupowa z figurą Maryi z dzieciątkiem	70	375	1883 r.	Kapliczka matki boskiej z dzieciątkiem	Dobry	49.9429885069404, 21.06764785549218
137.	Tuchów	kapliczka	Przedmieście Małe, Ul. Okólna 14	1225/2	1914 r.	Kapliczka słupowa z figurą Ukrzyżowanego Jezusa Chrystusa. Kapliczka poświęcona Karolowi Zdziarskiemu – bohaterowi walk o niepodległość. Prawdopodobnie miejsce jego pochówku. Nazwa wg WEZ: miejsce pochówku Karola Zdziarskiego z kapliczką i 2 lipami”	dobry	49.89487072732214, 21.045872489049525
138.	Tuchów	budynek „Sokół”	ul. Chopina 5	1625/4	1911 r.	Budynek siedziby Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół". Budynek murowany z cegły.	dobry	49.89411393062554, 21.052341298369157
139.	Tuchów	dom	ul. Daszyńskiego 9	1757/3	I połowa XX w.	Dom drewniany.	Dobry	49.896696822805175, 21.055089412129742
140.	Tuchów	kamienica	ul. Daszyńskiego 11	1755	I połowa XX w.	Kamienica murowana.	średni	49.897056458623695, 21.055433783261478
141.	Tuchów	dom	ul. Daszyńskiego 18	1731/5	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.89794614961383, 21.055959105003694
142.	Tuchów	dom	ul. Daszyńskiego 19	1747/1	I połowa XX w.	Dom drewniany. Odnawiany. Zadbane.	Dobry	49.897441663662214, 21.055594905762003
143.	Tuchów	dom	ul. Daszyńskiego 21	1738	I połowa XX w.	Dom murowano drewniany. Odnawiany. Zadbane.	Dobry	49.89757654253067, 21.05571451604423
144.	Tuchów	dom	ul. Daszyńskiego 27	1735	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.89786274151872, 21.05677011054088
145.	Tuchów	dom	ul. Daszyńskiego 28	1761	I połowa XX w.	Dom drewniany.	Dobry	49.89828588029957, 21.057143565631694

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
146.	Tuchów	krzyż	ul. Daszyńskiego	1531	II połowa XX w.	Krzyż drewniany z ludowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.896157475439935, 21.054314615623873
147.	Tuchów	dom	ul. Głęboka	1573	I połowa XX w.	Dom drewniany. Wymieniona stolarka okienna i drzwiowa na współczesną.	dobry	49.89577514096011, 21.05066952125617
148.	Tuchów	dom	ul. Głęboka 15	1516	I połowa XX w.	Dom drewniany. Wymieniona stolarka drzwiowa na współczesną.	dobry	49.89616389743946, 21.04937534586052
149.	Tuchów	budynek	ul. J. III Sobieskiego 7	1620	1902 r.	Budynek murowany.	średni	49.894970070563595, 21.05176175277002
150.	Tuchów	dom	ul. J. III Sobieskiego 8	1624	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	średni	49.894779360717834, 21.051634177561912
151.	Tuchów	dom	ul. J. III Sobieskiego 10	1607	1890 r.	Budynek drewniany. Pokryty sidingiem.	dobry	49.89478884672089, 21.051193002013942
152.	Tuchów	budynek	ul. J. III Sobieskiego 20	1579	I połowa XX w.	Willa o cechach secesyjnych z elementami architektury uzdrowskiej. Murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Wzniesiony na planie prostokąta, dwutraktowy, częściowo podpiwniczony.	średni	49.89510504620599, 21.049728414094155
153.	Tuchów	dom	ul. J. III Sobieskiego 18	1605	I połowa XX w.	Budynek drewniany. Zadbany.	dobry	49.89514613210676, 21.04939767057611
154.	Tuchów	dom	ul. J. III Sobieskiego 25	1511/1	I połowa XX w.	Budynek drewniany. Zadbany.	dobry	49.89570749402908, 21.04849152683784
155.	Tuchów	kapliczka	ul. Jana Pawła II	1543 (Przy szkole)	XIX/XX w.	Kapliczka p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej. Murowana z kamienia, tynkowana. Wzniesiona na planie prostokąta. Na kapliczce pęka tynk.	dobry	49.89473947568025, 21.05723818024111

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
156.	Tuchów	park	ul. Jana Pawła II	1796	XIX w.	Skwer im. rodziny Ulatowskich Park na terenie dawnego dworu Rozwadowskich.	dobry	49.894900000367656, 21.058114664627237
157.	Tuchów	dom	ul. Kąpielowa 6	1706/3	I połowa XX w.	Budynek pokryty sidingiem.	Dobry	49.89709207303613, 21.054304365103754
158.	Tuchów	dom	ul. Kąpielowa 10	1707	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany. Odnawiany.	dobry	49.89731357854256, 21.054299371131982
159.	Tuchów	budynek dworca kolejowego	ul. Kolejowa 1	6/11	połowa XIX w.	Budynek murowany. Odnowiony i wyremontowany.	średni	49.892135716473355, 21.057044262302867
160.	Tuchów	budynek	ul. Kolejowa 8	1670/14	I połowa XX w.	Budynek murowano drewniany Wymieniony dach na blachodachówkę	Dobry	49.89288238122984, 21.054423006696112
161.	Tuchów	kościół parafialny	ul. Kościuszki 8 A	1528	1791 r.	Kościół parafialny p.w. św. Jakuba. Budynek późnobarokowy, murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany.	dobry	49.896498161991936, 21.053291095146204
162.	Tuchów	miejsce pocmentarne	ul. Kościuszki	1528	1320 r.	Cmentarz przekształcony w XVIII w. Usytuowany był w pobliżu kościoła p.w. św. Jakuba.		49.89652949566007, 21.05302966838814
163.	Tuchów	posąg	ul. Kościuszki	1528	1904 r.	Figura Najświętszej Marii Panny. Na terenie kościoła p.w. św. Jakuba.	dobry	49.89649522933948, 21.0533523343007
164.	Tuchów	kamienica	ul. Kościuszki 1 / Rynek 15	1563/1	połowa XIX w.	Kamienica eklektyczna, murowana z cegły z użyciem kamienia, tynkowana. Kamienica parterowa z piętrowymi ryzalitami. Nakryta dachem trójspadowym, krytym dachówką.	dobry	49.89566612118364, 21.053348823954483
165.	Tuchów	dom	ul. Kościuszki 5	1564/1	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89592510748798, 21.053494283987717
166.	Tuchów	dom	ul. Kościuszki 6	1526/1	I połowa XIX w.	Dom drewniany	Zły	49.896038199281314, 21.053276894511537
167.	Tuchów	plebania	ul. Kościuszki 8 A	1525/13	1922-1926 r.	Budynek murowany. Odnowiony.	dobry	49.89648469579237, 21.052355010699124

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
168.	Tuchów	dom	ul. Kościuszki 14	1530	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89603791757761, 21.05398329812348
169.	Tuchów	dom	ul. Kościuszki 12/2	1525/13	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89654090615502, 21.05413142650395
170.	Tuchów	dom	ul. Krótka 8	1725	I połowa XX w.	Budynek drewniany. Odnawiany. Zadbany.	dobry	49.898036493441005, 21.055465583614573
171.	Tuchów	cmentarz parafialny	ul. Leśna	1447	II połowa XIX w.	Na planie wieloboku. Cmentarz zadbany, uporządkowany.	dobry	49.88975816719412, 21.050575910643676
172.	Tuchów	dom	ul. Leśna	1062/4	początek XIX w.	Dom drewniany	Zły	49.89088188263321, 21.019856110876052
173.	Tuchów	kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym	ul. Leśna	1447	1904 r.	Kaplica grobowa Rozwadowskich. Kaplica neogotycka, murowana z cegły z użyciem kamienia. Wzniesiona na planie prostokąta z trójbocznym zamknięciem prezbiterium. Po stronie zachodniej posiada małą przybudówkę mieszczącą kryptę.	dobry	49.88961262320395, 21.051270799349734
174.	Tuchów	Kapliczka z figurą Ecce Homo	ul. Leśna	1112/2	1887 r.	Kapliczka słupowa. Odnowiona.	dobry	49.88968055915051, 21.0246439250904
175.	Tuchów	dom	ul. Leśna 7A	1413	II połowa XIX w.	Dom drewniany. Zadbany. W połowie budynku wymienione okna, różne kolory dachówki	średni	49.89057299701127, 21.047218997234392
176.	Tuchów	dom	ul. Leśna 7D	1410/3	II połowa XIX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.88996833338452, 21.040785697203916
177.	Tuchów	dom	ul. Leśna 17	1444		Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.889081321566955, 21.047333310158503
178.	Tuchów	dom	ul. Leśna 76	1196	I połowa XX w.	Dom drewniany. Odnawiany. Zadbany. Wymieniony dach i okna na współczesne.	dobry	49.888499474397406, 21.03175245677752
179.	Tuchów	dom	ul. Leśna 86	1192/1	I połowa XX w.	Dom drewniany	dobry	49.889032507872685, 21.02934945371255
180.	Tuchów	kapliczka	ul. Leśna	1447	II połowa XIX w.	Kapliczka słupowa, usytuowana na terenie nowego cmentarza parafialnego.	dobry	49.88976981045933, 21.049912424620626

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
181.	Tuchów	cmentarz parafialny dawny	ul. Widok 1	1300/1	1825 r.	Cmentarz założony na planie zbliżonym do kwadratu bez podziałów wewnętrznych. W pn-wsch stronie kwatera wojenna. Niszczący	dobry	49.89234982078016, 21.052319635000107
182.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 10	1657/1, 1658/1	1903 r.	Budynek drewniany, pokryty sidingiem.	średni	49.89423995875119, 21.054151744383734
183.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 11	1635	I połowa XX w.	Budynek drewniany.	dobry	49.893464399397054, 21.05306444592975
184.	Tuchów	budynek	ul. Mickiewicza 14	1659/1	początek XIX w.	Budynek murowany, odnawiany.	dobry	49.89412463502178, 21.05407094065167
185.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 16	1660/1	1905 r.	Budynek drewniany.	dobry	49.89399975967261, 21.054012359598445
186.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 23	2290	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89162423284041, 21.052299183529023
187.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 25	1381/2	1939 r.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89145497716265, 21.052228033224967
188.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 27	1382/2	1939 r.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89128580425745, 21.052243941064315
189.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 29A	1383/11	1939 r.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.890978636769944, 21.0522875933873
190.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 30	1301	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany. Wymieniona dachówka.	dobry	49.89224431422559, 21.053095637814202
191.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 31	1384/8	1939 r.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89075371230436, 21.052317344851236

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
192.	Tuchów	dom	ul. Mickiewicza 44	1354/3	I połowa XX w.	Budynek drewniany, częściowo pokryty sidingiem.	Dobry	49.890433591567145, 21.052832847867172
193.	Tuchów	dom	ul. Ogrodowa 2	1618	koniec XIX w.	Budynek drewniany.	Zły	49.89532345031264, 21.05186471616275
194.	Tuchów	dom	ul. Ogrodowa 3	1525/1	lata 30 XIX w.	Budynek murowany. Odnawiany.	dobry	49.89571376327304, 21.052530500259003
195.	Tuchów	dom	ul. Ogrodowa 9A	1570/1	koniec XIX w.	Dom drewniany. Przebudowany.	dobry	49.895640152145226, 21.051774114501463
196.	Tuchów	dom	ul. Okólna 2	1289/1	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89324584662799, 21.048504007305613
197.	Tuchów	dom	ul. Okólna 20	1222/2	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.89555889594868, 21.045547346673107
198.	Tuchów	drogowskaz do cmentarza wojennego nr 163	ul. Partyzantów	222/8	1915-1918 r.	Drogowskaz kamienny. Odłupany fragment podstawy.	Zły	49.9032434491504, 21.057809195672224
199.	Tuchów	kapliczka	ul. Partyzantów	198	1781 r.	Kapliczka odnawiana.	dobry	49.90933517310689, 21.069012202469406
200.	Tuchów	krzyż	ul. Partyzantów	249/3	I połowa XX w.	Krzyż drewniany z metalowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.90828491367017, 21.073762446032337
201.	Tuchów	dom	ul. Reymonta 18 B	1801/5	I połowa XX w.	Willa murowana. Zadbana.	dobry	49.89435915024872, 21.057879648678604
202.	Tuchów	krzyż	ul. Rolnicza 18	1074	I połowa XX w.	Krzyż z metalowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.8921077728427, 21.02059937517345
203.	Tuchów	dom	ul. Ryglicka 2	738	I połowa XX w.	Budynek drewniany. Współczesna blacha na dachu, zły stan techniczny.	średni	49.89959381505735, 21.058902828089945
204.	Tuchów	kapliczka	ul. Rynek	1621/2	1781 r.	Posąg św. Floriana na czworobocznym postumencie z herbem i insygniami opackimi. Odnawiany.	dobry	49.895316575595515, 21.05385329447081

Nowa numeracja	MIEJS-COWOŚĆ	OBIEKT ZABYT-KOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODE-ZYJNEJ	CZAS POWS-TANIA	UWAGI	STAN ZACHO-WANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
205.	Tuchów	Ratusz miejski	ul. Rynek 1	1621/2	II połowa XIX w.	Ratusz w centrum Rynku. Wzniesiony w stylu klasycystycznym. Murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Odnawiany. Modernizowany	dobry	49.89517220215257, 21.05333585394585
206.	Tuchów	układ urbanis-tyczny	Rynek			Średniowieczny układ urbanistyczny centrum którego stanowił czworoboczny Rynek.	średni	49.89510370338311, 21.053878868985368
207.	Tuchów	dom	ul. Rynek 2	1648	1911 r.	Budynek murowany.	dobry	49.8946308447638, 21.05395411570084
208.	Tuchów	dom	ul. Rynek 3	1647/1	1890 r.	Budynek murowany.	dobry	49.89466681146375, 21.053736747616323
209.	Tuchów	dom	ul. Rynek 10	1617	1900 r.	Budynek murowany z podcieniami. Obiekt powiela budynek pod numerem 346, niniejszy budynek miał błędny adres: Rynek 14.	dobry	49.895225740708526, 21.052625077221798
210.	Tuchów	dom	ul. Rynek 12	1614/2	ok. 1890 r.	Budynek murowany.	Zły	49.89547813090301, 21.05268843871156
211.	Tuchów	dom	ul. Rynek 19 / Daszyńskiego 2	1559/2	1890 r.	Zadbane.	Dobry	49.895552749580446, 21.054221579637616
212.	Tuchów	kapliczka	ul. Stawarza	630/2	I połowa XX w.	Kapliczka kamienna. Odnawiana.	dobry	49.90006349463861, 21.05518610804984
213.	Tuchów	dom	ul. Szafera 1	1591	1938 r.	Budynek murowany. Zadbane	dobry	49.89453402385688, 21.048135546034768
214.	Tuchów	kapliczka	ul. Tarnowska	504/6	1904 r.	Kapliczka z figurą NMP z Dzieciątkiem. Nad figurą metalowe zadaszenie.	dobry	49.90411723663614, 21.057079274274543
215.	Tuchów	kapliczka	ul. Tarnowska	689/8	II połowa XIX w.	Kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena. Neogotycka, murowana z cegły. Wzniesiona na planie trapezu, z trójbocznym zamknięciem. Dach trójspadowy.	dobry	49.900733571489845, 21.05762986990276
216.	Tuchów	krzyż	ul. Tarnowska	90/6	I połowa XX w.	Krzyż drewniany z wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.900023188108975, 21.05809043534798
217.	Tuchów	krzyż	ul. Tarnowska	689/5	1882 r.	Kapliczka słupowa, zwieńczona krzyżem z wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego.	dobry	49.901454817234985, 21.057382848492093
218.	Tuchów	most drogowy	ul. Tarnowska	1/4, 1691/8	1935 r.	Most drogowy nad rzeką Białą, Trzyprzęsłowy. Odnawiany.	dobry	49.89919578410525, 21.058147556322144

Nowa numeracja	MIEJS-COWOŚĆ	OBIEKT ZABYT-KOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODE-ZYJNEJ	CZAS POWS-TANIA	UWAGI	STAN ZACHO-WANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
219.	Tuchów	dom	ul. Tarnowska 5	733	koniec XIX w.	Budynek drewniany. Zaniedbany.	zły	49.90065967247401, 21.05801246133178
220.	Tuchów	kapliczka	ul. Wałęgi	275/1	I połowa XX w.	Kapliczka murowana.	dobry	49.90519236978293, 21.070160970168807
221.	Tuchów	kapliczka	ul. Wróblewski ego	1127/2	1938 r.	Kapliczka z wizerunkiem św. Ignacego oraz figurą Matki Boskiej. Nad figurą metalowe zadaszanie.	dobry	49.890916903986586, 21.0287365319831
222.	Tuchów	dom	ul. Wróblewski ego 10	1290	I połowa XX w.	Kamienica murowana.	dobry	49.89339117494185, 21.04943606024719
223.	Tuchów	dom	ul. Wróblewski ego 16	1395	I połowa XX w.	Dom murowany z cegły.	dobry	49.892426200036155, 21.04793449716956
224.	Tuchów	dom	ul. Wróblewski ego 27	1275/1	1932 r.	Dom murowany. Posiada wymieniony dach.	dobry	49.89238844120824, 21.04304910444466
225.	Tuchów	Klasztor OO Redemptorystów	ul. Wysoka 1	731, 732/2	1896 r.	Ekлекtyczny wystrój architektoniczny. Poszczególne skrzydła obiektu wzniesione na przestrzeni 1893-1993 r.	dobry	49.90055313846173, 21.06005848175956
226.	Tuchów	kościół parafialny	ul. Wysoka 1	731	1677-1682 r.	Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny (kościół klasztorny OO Redemptorystów). Kościół pierwotnie późnorennesansowy, przekształcony i rozbudowany w pocz. XVIII w. w stylu barokowym. Zbudowany z cegły i kamienia, otynkowany.	dobry	49.90113687302993, 21.05964241252792
227.	Tuchów	dom	ul. Wysoka 8	694	I połowa XX w.	Dom drewniany, częściowo pokryty sidingiem.	dobry	49.90135862493856, 21.059641914394813
228.	Tuchów	dom	ul. Wysoka 8A	694	I połowa XX w.	Budynek drewniany.	średni	49.90150166471405, 21.059732839088607
229.	Tuchów	dom	ul. Zielona 6	1555/3	1920 r.	Murowana z cegły z użyciem kamienia, tynkowana. Kamienica parterowa z piętrowymi ryzalitami. Podpiwniczona. Odnowiona.	dobry	49.895560397366474, 21.055019720048595

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
230.	Tuchów	budynek ochronki	ul. Zielona 10	1536	1912 r.	Budynek ochronki zgromadzenia sióstr słuźebniczek.	dobry	49.895990676254875, 21.055866229459767
231.	Tuchów	dom	ul. Zielona 25	1781	1927 r.	Dom murowany. Przebudowany Dom ocieplony, z wymienioną dachówką, oknami, drzwiami, nie posiada cech zabytkowych.	dobry	49.89654623854828, 21.05786172709023
232.	Tuchów	dom	ul. Zielona 27	1782/1	I połowa XX w.	Dom drewniany. Częściowo zaadaptowany na garaż	dobry	49.89672370521274, 21.058235717946463
233.	Tuchów	dom	ul. Zielona 29	1778/3	I połowa XX w.	Dom pokryty sidingiem. Zadbany.	dobry	49.89685794035728, 21.058081960447595
234.	Tuchów	dom	ul. Zielona 33	1773		Budynek drewniany. Odnawiany.	dobry	49.897236876089714, 21.057305022652308
235.	Tuchów	dom	ul. Zielona 35	1774		Budynek pokryty sidingiem. Zadbany.	dobry	49.897146865122295, 21.05743691375521
236.	Tuchów	dom	ul. Zielona 39	1770/2	1927 r.	Dom drewniany. Odnowiony	dobry	49.89783570579834, 21.05723378132129
237.	Tuchów	cmentarz wojenny nr 158	Garbek, ul. Leśna	2305/1	1914 - 1918 r.	Cmentarz na planie wydłużonego wieloboku. Zadbany	dobry	49.888796615199205, 21.019908989878694
238.	Tuchów	cmentarz wojenny nr 160	ul. Leśna	1447	1915 r.	Kwatera wojenna na cmentarzu parafialnym.	dobry	49.88935748858701, 21.050825748768997
239.	Tuchów	cmentarz wojenny nr 161	ul. Widok 4	1300/1	1914 - 1918 r.	Kwatera wojenna na cmentarzu parafialnym dawnym	dobry	49.89252165852711, 21.052190102851178
240.	Tuchów	cmentarz wojenny nr 163	ul. Partyzantów	175	1914 - 1918 r.	Zadbany.	dobry	49.90958686243771, 21.06858458767683
241.	Tuchów	cmentarz wojenny nr 164	ul. Wołowa	2302	1914 - 1918 r.	Zadbany.	dobry	49.90536276399357, 21.084240785278393
242.	Tuchów	drogowskaz do cmentarza wojennego nr 164		889	1914 - 1918 r.	Drogowskaz kamienny.	dobry	49.90424474757283, 21.083135055362686
243.	Tuchów	krzyż	ul. Sobieskiego	457/2	1882 r.	Krzyż metalowy, z wizerunkiem Jezusa, na kamiennym postumencie	dobry	49.900262352868175, 21.03755132432719
244.	Tuchów	kapliczka	ul. Mickiewicza	2086/52	1901 r.	Kapliczka murowana, z figurką Maryi w środku	dobry	49.885572677180505, 21.052936514425568

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
245.	Tuchów	Kamienica	Rynek 18	1560	1939 r.	Zadbana.	dobry	49.89556931258539, 21.05405270408162
246.	Tuchów	Dom	Ul. Krótka 6	1742	I połowa XX w.			49.8978853744866, 21.055411261738932
247.	Tuchów	Dom	Ul. Ogrodowa 1	1567	I połowa XX w.		Dobry	49.89571187929985, 21.05276189736603
248.	Tuchów	Dom 5	Ul. Kąpielowa 5	1731	I połowa XX w.	Zadbana.	Dobry	49.8972459911708, 21.054617378222993
249.	Tuchów	dom	Ul. Mickiewicza 4 (aktualny adres: ul. Rynek 26)	1651			Dobry	49.89469156585386, 21.054355361252117
250.	Tuchów	nagrobek Augusty Schreiter	ul. Widok - stary cm. paraf.	1300/1			średni	49.89223056944019, 21.052523495205826
251.	Tuchów	Nagrobek Antoniny z Raczkowskich Hofmanowej	ul. Widok - stary cm. paraf.	1300/1			zły	49.8921211512191, 21.05246018801495
252.	Tuchów	Dom	Ul. Rynek 5	1642			średni	49.89474941268072, 21.053082893819266
253.	Tuchów-Kielano-wice	dom	20	1909	I połowa XX w.	Dom drewniany.	dobry	49.89529335853437, 21.07566872478416
254.	Tuchów-Kielanowice	budynek biblioteki i klubu	90	2200	I połowa XX w.	Budynek drewniany.	dobry	49.88397435054571, 21.07694483903108
255.	Tuchów-Kielanowice	drogowskaz do cmentarza wojennego nr 165		1898	1915-1918	Drogowskaz kamienny.	dobry	49.89563170762442, 21.068290495138562
256.	Tuchów-Kielano-wice	kapliczka		2220	I połowa XIX w.	Kapliczka z rzeźbą św. Jana Nepomucena. Odnawiana	dobry	49.88229259479001, 21.081037905011826
257.	Tuchów-Kielanowice	kapliczka		80	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa z figurą NMP. Przeszklona.	dobry	49.9053891186321, 21.051475082395434

Nowa numeracja	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT ZABYTKOWY	ADRES	NR DZIAŁKI GEODEZYJNEJ	CZAS POWSTANIA	UWAGI	STAN ZACHOWANIA	Współrzędne geograficzne WGS 84
258.	Tuchów-Kielano-wice	kapliczka		2183/1	I połowa XX w.	Kapliczka nadrzewna z wizerunkiem Jezusa Chrystusa.	dobry	49.88244878857483, 21.075754999518523
259.	Tuchów-Kielanowice	kapliczka		1963	I połowa XX w.	Kapliczka nadrzewna, drewniana z wizerunkiem Matki Boskiej Tuchowskiej.	dobry	49.888445660147795, 21.07060503374346
260.	Tuchów-Kielanowice	kapliczka		2223	I połowa XX w.	Kapliczka słupowa z figurą NMP, przeszklona.	dobry	49.88189633465465, 21.08121726473823
261.	Tuchów-Kielanowice	krzyż		2191/7	I połowa XX w.	Krzyż drewniany, z ludowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa. Nad figurą metalowe zadaszenie.	dobry	49.88495870314093, 21.074589407833678
262.	Zabłędza	budynek szkoły podstawowej	38A	255/4	1957 r.	Budynek murowany. Zadbany	dobry	49.918324884408435, 21.047673033491066
263.	Zabłędza	cmentarz wojenny nr 174		36	1914 r.	Cmentarz zadbany, uporządkowany.	dobry	49.9311220222442, 21.026384110207097
264.	Zabłędza	zespół dworsko-parkowy		271/57	I połowa XIX w.	Zespół zaniedbany.	zły	49.91786483328722, 21.04678336448446
265.	Zabłędza	dwór		271/59	I połowa XIX w.	Przebudowany w XX w. Pierwotnie o cechach klasycystycznych. Po przebudowie z elementami architektury eklektycznej. Budynek murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Wzniesiony na planie prostokąta, parterowy.	zły	49.91817280104548, 21.046228361325515
266.	Zabłędza	krzyż		187/4	I połowa XX w.	Krzyż metalowy.	dobry	49.925051378116045, 21.03626837817688
267.	Zabłędza	stajnia		271/59	I połowa XIX w.	Budynek murowany. Przebudowany.	dobry	49.91759903103752, 21.04674350178561
268.	Zabłędza	park dworski		271/57	I połowa XIX w.	Pozostałości parku dworskiego.	zły	49.9179516912762, 21.046515377189458
269.	Zabłędza	dom	94	306/9	I połowa XX w.	Dom drewniany. Zadbany.	dobry	49.917848753019435, 21.038110857111057
270.	Zabłędza	kapliczka		293/4	1962 r.	Kapliczka kamienna z figurą NMP. Wybudowana w 1962 r., odnowiona w 2014 r.	dobry	49.926218478840966, 21.021885563002435
271.	Zabłędza	Aleja dojazdowa w zespole dworsko-parkowym w Zabłędzy	Zabłędza 58a	271/57	I połowa XIX w.		średni	49.91786483328722, 21.04678336448446

5.2.5 Zabytki ruchome

Najcenniejsze zabytki ruchome wpisywane są do rejestru zabytków na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Centralną Ewidencję Zabytków Ruchomych prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Wymienione zabytki ruchome stanowią wyposażenie obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków oraz obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tuchów

Tuchów Miasto

- Rzeźba św. Jana Nepomucena, pocz. XIX w.
- Rzeźba św. Floriana, 1781 r.
- **Kapliczka słupowa z figurką "Ecce Homo" przy ul. Wróblewskiego** (nr rejestru: B-379/M z dnia 26.09.2014 r.) Zabytkowy kapliczka słupowa wraz z figurką stojąca na działce nr 1112/2. Autor kapliczki jest nieznany. Przypuszcza się, że kapliczka powstała w pierwszej połowie XIX wieku.

Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP - OO. Redemptorystów

- Feretron z obrazem Pana Jezusa i Matki Boskiej z Dzieciątkiem, pocz. XX w.
- Feretron z obrazami Anioła Stróża i Matki Boskiej Różańcowej, XIX/XX w.
- Feretron z obrazami Matki Boskiej z Dzieciątkiem i św. Michała Archanioła, XIX/XX w.
- Obraz adoracji Matki Boskiej Tuchowskiej, 1678 r.
- Ołtarz w kaplicy południowej, połowa XVII w.
- Polichromia chóru muzycznego, 2 poł. XVIII w.
- Polichromia – Zacheusze, połowa XVIII w.
- Portal wejściowy (główny), ok. 1682 r.
- Wota, od 2 poł. XVIII - do pocz. XX w.
- Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem zwany Tuchowską, 1530-40 r.
- Epitafium Emilii Rozwadowskiej, 1872 r.
- Epitafium Barbary Dembskiej, 1705 r.
- Epitafium Biskupa Mikołaja Oborskiego, 1687 r.
- Epitafium Księdza Antoniego Siemieńskiego, 1857 r.
- Epitafium Leona Przegonia Dzwonkowskiego, 1856 r.
- Epitafium Feliksa Rozwadowskiego, 1848 r.
- Epitafium Remigiusza Grocholskiego, pocz. XVIII w.
- Epitafium Adama Glińskiego, koniec XVII w.
- Tablica Fundacyjna, 1708 r.
- Tablica na Pamiątkę Poświęcenia Kaplicy, 1706 r.
- Obraz św. Józefa w ołtarzu bocznym lewym przy tęczycy, pocz. XIX w.
- Ołtarz boczny prawy przy tęczycy pod wezwaniem Pana Jezusa, ok. 1740 r.
- Ołtarz boczny prawy – św. Benedykta, XVIII w.
- Ołtarz boczny lewy – św. Józefa, XVIII w.
- Ołtarz boczny lewy przy tęczycy p. w. św. Józefa, ok. 1740 r.
- Ambona, barokowa;

- Ołtarz główny, koniec XVII w.
- Rzeźba Pana Jezusa u Słupa, okres międzywojenny;
- Konfesjonał, XIX w.
- Konfesjonał, XIX w.
- Konfesjonał, XIX w.
- Prospekt organowy, ok. 1740 r.
- Epitafium Remigiusza Grocholskiego, koniec XVIII w.
- Epitafium Adama Glińskiego, koniec XVIII w.
- Epitafium Feliksa Rozwadowskiego, 1848 r.
- Tablica upamiętniająca konsekrację kościoła w 1687 roku, 1 poł. XIX w.
- Epitafium Barbary z Brzezia Dąmbskiej, zm. 1705 r.
- Epitafium Antoniego Siemieńskiego zm. 1857 r.
- Epitafium Emilii Rozwadowskiej zm. 1872 r.
- Epitafium Leona Przegoni Dzwonkowskiego zm. 1856 r.
- Szafka na wota, XVIII w.
- Ornat Biały, XVII-XVIII w.
- Ornat Biały, XVIII-XIX w.
- Ornat Biały, XVII-XVIII w.
- Rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego w Ołtarzu w Kaplicy Południowej, ok. połowy XVIII w.
- Tondo rzeźbiarskie – pokrywa otworu w sklepieniu, 2 poł. XIX w.
- Rzeźba św. Benedykta – w prawym ołtarzu bocznym, XVIII w.
- Rzeźba św. Jana od Krzyża – w prawym ołtarzu bocznym, XVIII w.
- Rzeźba Anioła - w lewym ołtarzu bocznym, XVIII w.
- Rzeźba Anioła – w lewym ołtarzu bocznym, XVIII w.
- Rzeźba Anioła – w ołtarzu głównym, koniec XVII w.
- Rzeźba Anioła - w ołtarzu głównym, koniec XVII w.
- Rama obrazu Matki Boskiej z Dzieciątkiem zwaną Tuchowską, 1904 r.
- Tondo rzeźbiarskie – pokrywa otworu w sklepieniu, 2 poł. XIX w.
- Tondo rzeźbiarskie – pokrywa otworu w sklepieniu, 2 poł. XIX w.
- Tondo rzeźbiarskie – pokrywa otworu w sklepieniu, 2 poł. XIX w.
- Tondo rzeźbiarskie – pokrywa otworu w sklepieniu, 2 poł. XIX w.
- Tondo rzeźbiarskie – pokrywa otworu na sklepieniu, 2 poł. XIX w.
- Mensa ołtarza bocznego prawego przy tęczycy pod wezwaniem Pana Jezusa, ok. 1740.
- Rzeźba Anioła I w ołtarzu bocznym lewym przy tęczycy p. w. św. Józefa, ok. 1740 r.
- Rzeźba Anioła II w ołtarzu bocznym lewym przy tęczycy p. w. św. Józefa, ok. 1740 r.
- Mensa ołtarza bocznego lewego przy tęczycy p.w. św. Józefa, ok. 1740 r.
- Rzeźba Anioła I – w ołtarzu głównym, 1741 r.
- Rzeźba Anioła II – w ołtarzu głównym, 1741 r.
- Rzeźba Anioła III – w ołtarzu głównym, 1741 r.
- Rzeźba Anioła IV – w ołtarzu głównym , 1741 r.
- Mensa ołtarza głównego, 1741 r.
- Tabernakulum ołtarza głównego, 1741 r.
- Obraz Matki Boskiej, XVI w.
- Wotum – polska szabla kawaleryjska, oficerska, po r. 1917.
- Wotum – szabla rosyjska, po 1881 r.

Cmentarz grzebalny rzym.-kat. tzw. Stary cmentarz

- Nagrobek Augusty Schreiter, 1897,
- Nagrobek z Raczkowskich Hoffmanowej, 1892 r.

Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Ap.

- Ołtarz główny, koniec XVIII w.
- Rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego w ołtarzu głównym, XVIII w.
- Rzeźba Anioła w ołtarzu głównym, koniec XVIII w.
- Rzeźba Anioła Archanioła z ołtarza głównego, koniec XVIII w.
- Ołtarz boczny, koniec XVIII w.
- Ołtarz boczny lewy, koniec XVIII w.
- Ołtarz w prawej nawie bocznej, XVIII w.
- Rzeźba Mojżesza z ołtarza z prawej nawy bocznej, koniec XVIII w.
- Rzeźba Dawida z ołtarza w prawej nawie bocznej, koniec XVIII w.
- Ołtarz boczny w lewej nawie bocznej, XVIII w.
- Organ, 1800 r.
- Ambona, koniec XVIII w.
- Ławki, XVIII w.
- Ławki Kolatorskie, koniec XVIII w.
- Chrzcielnica, ok. 1790 r.
- Chrzcielnica, koniec XVIII w.
- Rzeźba św. Jana Chrzciciela z Chrzcielnicy, koniec XVIII w.
- Kropielnica, XVI/XVII w.
- Rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego, koniec XVIII w.
- Rzeźba Chrystusa Upadającego pod Krzyżem, pocz. XIX w.
- Kielich, ok. 1600 r.
- Kielich, 1 poł. XVII w.
- Relikwiarz, 2 poł. XVIII w.
- Ornat czerwony, XVII w.
- Ornat biały, 2 poł. XVIII w.
- Ornat biały, poł. XIX w.
- Konfesjonał, koniec XVIII w.
- Ołtarz główny, 1741 r.
- Krucyfiks w ołtarzu głównym, koniec XVIII w.
- Obraz św. Jakuba Większego w ołtarzu głównym, koniec XIX w.
- Rzeźba św. Jana Chrzciciela w ołtarzu głównym, ok. 1797 r.
- Rzeźba św. Marii Magdaleny w ołtarzu głównym, ok. 1797 r.
- Rzeźba św. Marii, matki Jakuba Mniejszego i Józefa, żony Kleofasa w ołtarzu głównym, ok. 1797 r.
- Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej w ołtarzu głównym, ok. 1797 r.
- Tabernakulum ołtarza głównego, pocz. XIX w.

- Mensa ołtarza głównego , ok. 1797 r.
- Rzeźba św. Michała Archanioła w ołtarzu głównym, ok. 1797 r.
- Szafeczka na wota 2- ga, ok. 1800 r.
- Obraz Matki Boskiej Różańcowej w ołtarzu bocznym w lewej nawie, 1 poł. XIX w.
- Rzeźba Anioła w ołtarzu głównym 1 – a, 1797 r.
- Rzeźba Anioła w ołtarzu głównym 2 - ga, 1797 r.
- Ołtarz boczny prawy p. w. św. Antoniego, koniec XVIII – XIX w.
- Obramienie – część ołtarza bocznego prawego p. w. św. Antoniego, koniec XVIII w.
- Rama obrazu św. Franciszka tworząca część ołtarza bocznego prawego, koniec XVIIIw.
- Ołtarz boczny lewy p. w. Serca Pana Jezusa, koniec XVIII w.
- Obramienie – część ołtarza bocznego lewego p. w. Serca Pana Jezusa, koniec XVIIIw.
- Rama obrazu Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w ołtarzu bocznym lewym p. w. św. Antoniego, koniec XVIII w.
- Ołtarz boczny p. w. Matki Boskiej Różańcowej w lewej nawie, 2 ćw. XVIII w.
- Mensa ołtarza bocznego p. w. Matki Boskiej Różańcowej – w lewej nawie, 2 ćw. XVIII w.
- Ołtarz boczny w nawie prawej bocznej p. w. św. Jana Ewangelisty, koniec XVIII w.
- Obraz św. Jana Ewangelisty w ołtarzu bocznym w prawej nawie, 2 poł. XIX w.
- Rzeźba Króla Dawida w ołtarzu bocznym w nawie prawej p. w. św. Jana Ewangelisty, koniec XVIII w.
- Rzeźba Mojżesza w ołtarzu bocznym w nawie prawej p. w. św. Jana Ewangelisty, koniec XVIII w.
- Ołtarz boczny p. w. św. Józefa w nawie prawej XVIII/XIX w.
- Mensa ołtarza bocznego p. w. św. Józefa w nawie prawej, pocz. XIX w.
- Ambona , koniec XVIII w.
- Zapleczek ambony, koniec XVIII w.
- Korpus ambony, koniec XVIII w.
- Prospekt organowy, 1800 r.
- Balustrada chóru muzycznego, koniec XVIII w.
- Obudowa chrzcielnicy, ok. 1797 r.
- Chrzcielnica, 2 ćw. XVIII w.
- Kropielnica, XVII w.
- Kropielnica, 2 poł. XVIII w.
- Obudowa dla tronu opackiego w prezbiterium, koniec XVIII w.
- Ława Kolatorska 1 – sza, ok. 1800 r.
- Ława Kolatorska 2 – ga, ok. 1800 r.
- Ławka, ok. 1800 r.
- Ławka, ok. 1800 r.
- Ławki, ok. 1800 r.
- Konfesjonał, koniec XIX w.
- Konfesjonał, ok. 1800 r.
- Konfesjonał, koniec XIX w.
- Konfesjonały, koniec XIX w.
- Rzeźba Chrystusa Upadającego pod Krzyżem, 1 poł. XIX w.
- Krucyfiks w kruchcie głównej, 1 poł. XIX w.
- Krucyfiks w kruchcie głównej, 1 poł. XIX w.

- Tablica, pocz. XIX w.
- Obraz –Pieta, 2 poł. XIX w.
- Patera, koniec XVIII – pocz. XIX w.
- Lichtarz paschalny, 2 ćw. XVIII w.
- Szafeczka na wota 1 – sza, ok. 1800 r.
- Szafeczka na wota 3 – cia, ok. 1800 r.
- Szafeczka na wota 4 – ta, ok. 1800 r.
- Szafeczka na wota 5 – ta, ok. 1800 r.
- Wota umieszczone w czterech szafeczkach, ok. 1800 r.
- Tron opacki, koniec XVIII w.

Kaplica rodowa Rozwadowskich na cmentarzu parafialnym

- Drewniany ołtarz, początek XX w.

Piotrkowice

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła

- Płaskorzeźba - Zmartwychwstanie, po 1907 r.
- Stacje drogi krzyżowej, 1 ćw. XX w.
- Ołtarz boczny, 1 ćw. XX w.
- Ambona, po 1907 r.
- Ołtarz boczny, po 1907 r.
- Ołtarz boczny, po 1907 r.
- Ołtarz główny, po 1907 r.
- Prospekt organowy, po 1907 r.
- Tabernakulum ołtarz boczny, 1 ćw. XX w.
- Chrzcielnica, 1 ćw. XX w.
- Konfesjonał, 1 ćw. XX w.
- Tabernakulum ołtarz boczny, 1 ćw. XX w.
- Konfesjonał, 1 ćw. XX w.
- Tabernakulum ołtarz główny, po 1907 r.
- Obraz św. Józef ołtarz boczny, po 1907 r.
- Rzeźba – Święty ołtarz główny, po 1907 r.
- Obraz – św. Michał Archanioł, 1732 r.
- Obraz – św. Michał Archanioł ołtarz główny, po 1907 r.
- Świecznik, 1 ćw. XX w.
- Obraz Serce Pana Jezusa ołtarz boczny, po 1907 r.
- Świecznik wiszący, po 1907 r.
- Żyrandol, 1 ćw. XX w.
- Żyrandol, 1 ćw. XX w.
- Żyrandol, 1 ćw. XX w.
- Witraż Matka Boska Niepokalana, 1906 r.
- Witraż – św. Józef z Dzieciątkiem, 1906 r.

- Witraż, 1906 r.
- Płaskorzeźba Anioł ołtarz główny, po 1907 r.
- Płaskorzeźba Anioł ołtarz główny, po 1907 r.
- Płaskorzeźba Ukrzyżowanie, po 1907 r.
- Płaskorzeźba – Ucieczka do Egiptu, po 1907 r.
- Płaskorzeźba – Boże Narodzenie ołtarz boczny, po 1907 r.
- Płaskorzeźba - Święta Rodzina ołtarz boczny, po 1907 r.
- Płaskorzeźba – Komunia Apostołów, po 1907 r.
- Płaskorzeźba – Chrystus Nauczyciel ambona, po 1907 r.
- Płaskorzeźba – Cudowny Połów Ryb, po 1907 r.
- Rzeźba – Anioł ambona, po 1907 r.
- Rzeźba – Tron Łaski, po 1907 r.
- Rzeźba Św. Biskup, ołtarz główny, po 1907 r.
- Rzeźba Matka Boska z Dzieciątkiem, 1 ćw. XX w.
- Płaskorzeźba – Chrystus Dobry Pasterz, po 1907 r.

J o d ł ó w k a T u c h o w s k a

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła

- Ołtarz Główny, XIX/XX w.
- Tabernakulum ołtarz główny, XIX/XX w.
- Ołtarz Boczny, po 1871 r.
- Konfesjonał, XIX/XX w.
- Krucyfiks, 4 ćw. XIX w.
- Prospekt organowy, 1912 r.
- Rzeźba – Anioł ołtarz główny, XIX/XX w.
- Rzeźba – Anioł ołtarz główny, XIX/XX w.
- Rzeźba św. Wojciech ołtarz główny, XIX/XX w.
- Rzeźba św. Stanisław, XIX/XX w.
- Rzeźba św. Piotr, XIX/XX w.
- Rzeźba św. Paweł, XIX/XX w.
- Dekoracja malarska – św. Wojciech, 1911 r.
- Dekoracja malarska – Matka Boska Niepokalana, 1911 r.
- Dekoracja malarska – Adoracja Baranka, 1911 r.
- Obraz – św. Trójca ołtarz boczny, koniec XIX w.
- Obraz – Archanioł Michał ołtarz główny, XIX/XX w.
- Dekoracja malarska – Ostatnia Wieczerza, 1911 r.
- Witraż – Trójca Święta, 1910 r.
- Witraż – Święta Rodzina, 1910 r.
- Gong mszalny, 1 poł. XX w.
- Świecznik, 1 poł. XX w.
- Witraż – Przekazanie Różańca św. Dominikowi i św. Katarzynie, 1910 r.
- Witraż – św. Michał, 1910 r.
- Dekoracja malarska, 1911 r.

- Dzwonek liturgiczny, 1 poł. XX w.
- Żyrandol, koniec XIX w.
- Obraz – Przekazanie Różańca św. Dominikowi ołtarz boczny, koniec XIX w.
- Dekoracja malarska – Przemienienie na Górze Tabor, 1911 r.

5.2.6 Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest każdy ślad działalności człowieka znajdujący się w ziemi lub pod wodą, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną bądź naukową. Stanowiska archeologiczne to obszary, w obrębie których występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem, czyli bezpośrednim otoczeniem, układem warstw glebowych oraz zespołem danych, określających ich położenie.

Na terenie Gminy Tuchów występują liczne stanowiska archeologiczne - zarejestrowano i zewidencjonowano 248 stanowisk, głównie są to ślady osadnictwa bądź osady.

Zestawienie zabytków archeologicznych z terenu Gminy Tuchów znajduje się w poniższej tabeli :

Lp.	miejsowość	numer obszaru AZP	numer w miejscowości	nr na obszarze	jednostki kulturowe/chronologia
1.	Burzyn	106-67	1	115	osada - neolit
2.	Burzyn	106-67	2	116	ślad osadnictwa – prahistoria, epoka kamienia
3.	Burzyn	106-67	3	117	ślad osadnictwa – prahistoria
4.	Burzyn	106-67	4	118	ślad osadnictwa – okres rzymski
5.	Burzyn	106-67	5	119	ślad osadnictwa – neolit, prahistoria
6.	Burzyn	106-67	6	120	ślad osadnictwa – neolit
7.	Burzyn	106-67	7	121	ślad osadnictwa – okres rzymski
8.	Burzyn	106-67	8	122	osada – wczesne średniowiecze
9.	Burzyn	106-67	9	123	ślad osadnictwa – okres rzymski
10.	Burzyn	106-67	10	124	ślad osadnictwa – neolit, średniowiecze, osada – późny okres rzymski
11.	Burzyn	106-67	11	125	ślad osadnictwa – prahistoria, osada – późne średniowiecze
12.	Burzyn	106-67	12	126	osada – okres rzymski, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze
13.	Burzyn	106-67	13	127	osada – okres rzymski
14.	Burzyn	106-67	14	128	osada – późny okres rzymski
15.	Burzyn	106-67	15	129	ślad osadnictwa – epoka kamienia, osada – epoka brązu, późny okres rzymski
16.	Burzyn	106-67	16	130	ślad osadnictwa - prahistoria
17.	Burzyn	106-67	17	131	osada – prahistoria, ślad osadnictwa – epoka brązu
18.	Burzyn	106-67	18	132	osada – późny okres rzymski
19.	Burzyn	106-67	19	133	ślad osadnictwa – prahistoria, epoka brązu, osada – późne średniowiecze
20.	Burzyn	106-67	20	134	ślad osadnictwa - prahistoria, późne średniowiecze
21.	Burzyn	107-67	21	42	ślad osadnictwa – epoka kamienia

22.	Burzyn	107-67	22	43	śląd osadnictwa – neolit, prahistoria
23.	Burzyn	107-67	23	44	śląd osadnictwa – epoka kamienia
24.	Burzyn	107-67	24	46	śląd osadnictwa – epoka kamienia, późne średniowiecze
25.	Burzyn	107-67	25	47	śląd osadnictwa – epoka kamienia, neolit, nowożytność
26.	Burzyn	107-67	26	56	śląd osadnictwa – neolit, późny okres rzymski
27.	Burzyn	107-67	27	57	śląd osadnictwa – neolit, nowożytność
28.	Buchcice	106-67	1	9	śląd osadnictwa – późny okres rzymski, wczesne średniowiecze
29.	Buchcice	106-67	3	11	śląd osadnictwa – późny okres rzymski, wczesne średniowiecze
30.	Buchcice	106-67	4	12	śląd osadnictwa - prahistoria
31.	Buchcice	106-67	5	13	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
32.	Buchcice	106-67	6	14	śląd osadnictwa – prahistoria, neolit, średniowiecze, osada – epoka brązu
33.	Buchcice	106-67	7	15	śląd osadnictwa – epoka kamienia
34.	Buchcice	106-67	8	16	śląd osadnictwa – okres rzymski, późne średniowiecze
35.	Buchcice	106-67	9	17	śląd osadnictwa – prahistoria, epoka brązu
36.	Buchcice	106-67	10	18	śląd osadnictwa – epoka kamienia, osada – późne średniowiecze
37.	Buchcice	106-67	11	19	śląd osadnictwa – epoka kamienia, neolit
38.	Buchcice	106-67	12	20	osada – późne średniowiecze
39.	Buchcice	106-66	13	59	śląd osadnictwa – epoka kamienia
40.	Buchcice	106-66	14	60	śląd osadnictwa – epoka kamienia, prahistoria
41.	Buchcice	106-66	15	61	osada – neolit, śląd osadnictwa – późne średniowiecze – nowożytność
42.	Buchcice	106-66	16	62	śląd osadnictwa – epoka kamienia
43.	Buchcice	106-66	17	63	śląd osadnictwa – epoka kamienia, neolit
44.	Buchcice	106-66	18	64	śląd osadnictwa – neolit, prahistoria, osada – późne średniowiecze – nowożytność
45.	Buchcice	106-66	19	65	śląd osadnictwa - prahistoria
46.	Buchcice	106-66	20	66	śląd osadnictwa – neolit, osada – późny okres rzymski
47.	Buchcice	106-66	21	67	śląd osadnictwa – neolit, prahistoria
48.	Buchcice	106-66	22	68	śląd osadnictwa – epoka kamienia
49.	Buchcice	106-66	23	69	śląd osadnictwa - prahistoria
50.	Buchcice	106-66	24	70	śląd osadnictwa – prahistoria, wczesne średniowiecze, osada – nowożytność
51.	Buchcice	106-66	25	71	śląd osadnictwa – epoka kamienia
52.	Buchcice	106-66	26	72	śląd osadnictwa – epoka kamienia
53.	Buchcice	106-66	27	73	osada – późne średniowiecze – nowożytność
54.	Buchcice	106-66	28	78	osada - prahistoria, okres rzymski, śląd osadnictwa - późne średniowiecze nowożytność
55.	Buchcice	106-66	29	79	osada - nieokreślona
56.	Buchcice	106-66	30	81	śląd osadnictwa – okres rzymski, późne średniowiecze – nowożytność
57.	Buchcice	106-66	31	82	osada – prahistoria, neolit, późne średniowiecze –

					nowożytność
58.	Buchcice	106-66	32	83	śląd osadnictwa – prahistoria, osada – późne średniowiecze – nowożytność
59.	Buchcice	106-66	33	84	śląd osadnictwa – prahistoria, późne średniowiecze – nowożytność
60.	Dąbrówka Tuchowska	106-67	1	23	śląd osadnictwa - prahistoria
61.	Dąbrówka Tuchowska	106-67	2	24	osada – wczesne średniowiecze
62.	Dąbrówka Tuchowska	106-67	3	25	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
63.	Dąbrówka Tuchowska	106-67	4	26	śląd osadnictwa- epoka kamienia, późne średniowiecze, osada- wczesne średniowiecze
64.	Dąbrówka Tuchowska	107-67	5	18	śląd osadnictwa - prahistoria
65.	Jodłówka Tuchowska	107-67	1	1	śląd osadnictwa – neolit
66.	Jodłówka Tuchowska	107-67	2	39	śląd osadnictwa – epoka kamienia
67.	Jodłówka Tuchowska	107-67	3	45	śląd osadnictwa – epoka kamienia
68.	Jodłówka Tuchowska	107-67	4	48	śląd osadnictwa – epoka kamienia
69.	Jodłówka Tuchowska	107-67	5	49	śląd osadnictwa – epoka kamienia
70.	Jodłówka Tuchowska	107-67	6	50	śląd osadnictwa - prahistoria
71.	Jodłówka Tuchowska	107-67	7	51	śląd osadnictwa – neolit
72.	Jodłówka Tuchowska	107-67	8	52	osada – późne średniowiecze
73.	Jodłówka Tuchowska	107-67	9	53	śląd osadnictwa – epoka kamienia
74.	Jodłówka Tuchowska	107-67	10	54	śląd osadnictwa – epoka kamienia
75.	Jodłówka Tuchowska	107-67	11	55	śląd osadnictwa – epoka kamienia
76.	Jodłówka Tuchowska	107-67	12	64	śląd osadnictwa – neolit
77.	Jodłówka Tuchowska	107-67	13	65	śląd osadnictwa – epoka kamienia
78.	Jodłówka Tuchowska	107-67	14	66	śląd osadnictwa – epoka kamienia, nieokreślona
79.	Jodłówka Tuchowska	107-67	15	67	śląd osadnictwa - prahistoria
80.	Jodłówka Tuchowska	107-67	16	68	śląd osadnictwa – neolit
81.	Jodłówka Tuchowska	107-67	17	71	śląd osadnictwa – epoka kamienia
82.	Jodłówka Tuchowska	108-67	18	44	punkt osadniczy – epoka kamienia
83.	Jodłówka Tuchowska	108-67	19	45	punkt osadniczy – późne średniowiecze, nowożytność
84.	Jodłówka Tuchowska	108-67	20	46	punkt osadniczy – epoka kamienia, późne średniowiecze, nowożytność

85.	Jodłówka Tuchowska	108-67	21	52	punkt osadniczy – nowożytność
86.	Jodłówka Tuchowska	108-67	22	53	punkt osadniczy – neolit, późne średniowiecze
87.	Karwodrza	105-67	1	28	śląd osadnictwa – neolit
88.	Karwodrza	105-67	2	29	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
89.	Karwodrza	105-67	3	30	śląd osadnictwa – pradzieje
90.	Karwodrza	105-67	4	31	śląd osadnictwa – średniowiecze
91.	Karwodrza	105-67	5	32	śląd osadnictwa – średniowiecze, pradzieje
92.	Karwodrza	105-67	6	33	śląd osadnictwa – pradzieje
93.	Karwodrza	105-67	7	34	śląd osadnictwa – pradzieje
94.	Karwodrza	105-67	8	35	śląd osadnictwa – średniowiecze, pradzieje
95.	Karwodrza	105-67	9	36	śląd osadnictwa – pradzieje, średniowiecze
96.	Karwodrza	105-67	10	37	śląd osadnictwa – pradzieje
97.	Karwodrza	105-67	11	38	śląd osadnictwa – pradzieje
98.	Karwodrza	105-67	12	49	śląd osadnictwa – wczesna epoka brązu
99.	Lubaszowa	107-67	1	32	śląd osadnictwa – neolit, późne średniowiecze
100.	Lubaszowa	107-67	2	33	śląd osadnictwa - prahistoria
101.	Lubaszowa	107-67	3	34	śląd osadnictwa – epoka kamienia
102.	Lubaszowa	107-67	4	35	śląd osadnictwa – neolit
103.	Lubaszowa	107-67	5	36	śląd osadnictwa – epoka kamienia, neolit
104.	Lubaszowa	107-67	6	37	osada – neolit, śląd osadnictwa – późne średniowiecze
105.	Lubaszowa	107-67	7	38	śląd osadnictwa – epoka kamienia
106.	Lubaszowa	107-67	8	41	osada - neolit
107.	Łowczów	106-66	1	56	śląd osadnictwa – epoka kamienia, nieokreślone
108.	Łowczów	106-66	2	57	śląd osadnictwa – neolit, prahistoria, osada – neolit
109.	Łowczów	106-66	3	58	śląd osadnictwa – epoka kamienia
110.	Meszna Opacka	106-67	1	21	śląd osadnictwa – prahistoria, okres rzymski, osada – późne średniowiecze
111.	Meszna Opacka	106-66	2	75	śląd osadnictwa – epoka kamienia
112.	Meszna Opacka	106-66	3	76	śląd osadnictwa – neolit, prahistoria, późne średniowiecze-nowożytność
113.	Meszna Opacka	106-66	4	77	śląd osadnictwa – epoka kamienia
114.	Meszna Opacka	106-66	5	80	osada – późne średniowiecze - nowożytność
115.	Meszna Opacka	106-66	6	85	śląd osadnictwa – neolit
116.	Meszna Opacka	106-66	7	86	śląd osadnictwa – epoka kamienia
117.	Meszna Opacka	106-66	8	87	śląd osadnictwa – epoka kamienia
118.	Meszna Opacka	106-66	9	88	śląd osadnictwa – epoka kamienia
119.	Piotrkowice	105-66	1	16	śląd osadnictwa – neolit

120.	Piotrkowice	105-67	1	16	śląd osadnictwa – wczesna epoka brązu, pradzieje
121.	Piotrkowice	105-66	2	17	śląd osadnictwa – neolit, osada – wczesne średniowiecze
122.	Piotrkowice	105-67	2	17	śląd osadnictwa – wczesna epoka brązu, osada – kultura łużycka, wczesne średniowiecze, pradzieje
123.	Piotrkowice	105-66	3	18	osada – okres rzymski
124.	Piotrkowice	105-67	3	18	osada – wczesne średniowiecze
125.	Piotrkowice	105-67	4	19	śląd osadnictwa – neolit, wczesne średniowiecze, osada – wczesna epoka brązu
126.	Piotrkowice	105-66	4	19	śląd osadnictwa – okres rzymski, prahistoria
127.	Piotrkowice	105-66	5	20	osada - przeworska
128.	Piotrkowice	105-67	5	20	śląd osadnictwa – kultura łużycka
129.	Piotrkowice	105-67	6	21	śląd osadnictwa - OWR, pradzieje
130.	Piotrkowice	105-67	7	22	osada – okres lateński
131.	Piotrkowice	105-67	8	23	śląd osadnictwa – wczesne epoka brązu, osada – okres lateński
132.	Piotrkowice	105-67	9	24	śląd osadnictwa – pradzieje
133.	Siedliska	107-66	1	58	śląd osadnictwa – epoka kamienia
134.	Siedliska	107-66	2	59	śląd osadniczy – neolit
135.	Siedliska	107-66	3	60	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
136.	Siedliska	106-67	4	22	śląd osadnictwa – epoka kamienia, prahistoria, późne średniowiecze
137.	Siedliska	107-67	5	2	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
138.	Siedliska	107-67	6	3	osada – późne średniowiecze
139.	Siedliska	107-67	7	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia
140.	Siedliska	107-67	8	5	śląd osadnictwa – neolit
141.	Siedliska	107-67	9	12	osada – neolit, śląd osadnictwa – późne średniowiecze
142.	Siedliska	107-67	10	13	śląd osadnictwa – epoka kamienia, prahistoria
143.	Siedliska	107-67	11	16	śląd osadnictwa – epoka kamienia
144.	Siedliska	107-67	12	17	śląd osadnictwa – neolit, późne średniowiecze
145.	Siedliska	107-67	13	19	śląd osadnictwa – epoka kamienia
146.	Siedliska	107-67	14	20	śląd osadnictwa – epoka kamienia
147.	Siedliska	107-67	15	21	śląd osadnictwa – epoka kamienia
148.	Siedliska	106-66	16	42	śląd osadnictwa – epoka kamienia
149.	Siedliska	106-66	17	43	śląd osadnictwa – epoka kamienia
150.	Siedliska	106-66	18	46	śląd osadnictwa – epoka kamienia
151.	Siedliska	106-66	19	47	śląd osadnictwa – neolit
152.	Siedliska	106-66	20	48	śląd osadnictwa – epoka kamienia, neolit, późne średniowiecze – nowożytność
153.	Siedliska	106-66	21	49	śląd osadnictwa – epoka kamienia, eneolit - wczesny brąz
154.	Siedliska	106-66	22	50	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
155.	Siedliska	106-66	23	53	śląd osadnictwa - prahistoria
156.	Siedliska	106-66	24	54	śląd osadnictwa - prahistoria
157.	Siedliska	106-66	25	55	śląd osadnictwa – epoka kamienia

158.	Siedliska	106-66	26	89	śląd osadnictwa – epoka kamienia
159.	Siedliska	106-66	27	90	śląd osadnictwa – epoka kamienia
160.	Siedliska	106-66	28	91	śląd osadnictwa – nieokreślona
161.	Siedliska	106-66	29	92	śląd osadnictwa – epoka kamienia
162.	Siedliska	106-66	30	93	śląd osadnictwa – epoka kamienia
163.	Siedliska	106-66	31	94	śląd osadnictwa – epoka kamienia
164.	Siedliska	106-66	32	95	śląd osadnictwa - prahistoria
165.	Siedliska	106-66	33	96	śląd osadnictwa – epoka kamienia
166.	Siedliska	106-66	34	97	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
167.	Siedliska	106-66	35	98	śląd osadnictwa – epoka kamienia
168.	Siedliska	106-66	36	99	śląd osadnictwa – epoka kamienia
169.	Siedliska	106-66	37	100	śląd osadnictwa – epoka kamienia prahistoria
170.	Siedliska	106-66	38	101	śląd osadnictwa – epoka kamienia
171.	Siedliska	106-66	39	102	śląd osadnictwa – epoka kamienia
172.	Siedliska	106-66	40	103	osada – późne średniowiecze, nowożytność
173.	Trzemesna	105-67	1	45	osada – wczesne średniowiecze
174.	Trzemesna	105-67	2	46	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
175.	Trzemesna	105-67	3	47	śląd osadnictwa – pradzieje
176.	Tuchów	106-67	1	1	śląd osadnictwa - okres rzymski, osada – wczesne średniowiecze
177.	Tuchów	106-67	2	2	śląd osadnictwa – prahistoria, późne średniowiecze, osada – neolit
178.	Tuchów	106-67	3	3	osada – wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa – późne średniowiecze
179.	Tuchów	106-67	4	4	osada – młodszy okres przedrzymski
180.	Tuchów	106-67	5	5	osada – wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
181.	Tuchów	106-67	6	6	osada – wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
182.	Tuchów	106-67	7	7	śląd osadnictwa – neolit, wczesny okres rzymski, osada – wczesne średniowiecze
183.	Tuchów	106-67	8	8	śląd osadnictwa – eneolit
184.	Tuchów	106-67	9	27	osada – okres rzymski, wczesne średniowiecze
185.	Tuchów	106-67	10	28	śląd osadnictwa – prahistoria, wczesne średniowiecze, osada – późny okres rzymski
186.	Tuchów	106-67	11	29	osada – okres rzymski, śląd osadnictwa – późne średniowiecze
187.	Tuchów	106-67	12	30	śląd osadnictwa - kultura przeworska, osada – wczesne średniowiecze
188.	Tuchów	106-67	13	31	śląd osadnictwa - kultura przeworska, osada – późne średniowiecze
189.	Tuchów	106-67	14	32	śląd osadnictwa - prahistoria
190.	Tuchów	106-67	15	33	śląd osadnictwa - prahistoria, neolit
191.	Tuchów	106-67	16	34	śląd osadnictwa - neolit, kultura przeworska
192.	Tuchów	106-67	17	35	śląd osadnictwa - epoka kamienia, kultura przeworska
193.	Tuchów	106-67	18	36	śląd osadnictwa - kultura łużycka, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze

194.	Tuchów	106-67	19	37	śląd osadnictwa - neolit
195.	Tuchów	106-67	20	38	osada- wczesne średniowiecze
196.	Tuchów	106-67	21	39	śląd osadnictwa - prahistoria, osada – późne średniowiecze
197.	Tuchów	106-67	22	40	osada- późne średniowiecze
198.	Tuchów	106-67	23	41	śląd osadnictwa - epoka kamienia, późne średniowiecze
199.	Tuchów	106-67	24	42	śląd osadnictwa - prahistoria, epoka kamienia, osada – późne średniowiecze
200.	Tuchów	106-67	25	43	śląd osadnictwa - kultura łużycka
201.	Tuchów	106-67	26	44	śląd osadnictwa - prahistoria, neolit, wczesne średniowiecze, osada- kultura przeworska, późne średniowiecze
202.	Tuchów	106-67	27	45	śląd osadnictwa - kultura przeworska
203.	Tuchów	106-67	28	46	śląd osadnictwa - późne średniowiecze
204.	Tuchów	106-67	29	47	śląd osadnictwa – epoka kamienia
205.	Tuchów	106-67	30	48	śląd osadnictwa - kultura przeworska
206.	Tuchów	106-67	31	49	śląd osadnictwa - prahistoria
207.	Tuchów	106-67	32	50	osada- kultura przeworska, wczesne średniowiecze
208.	Tuchów	106-67	33	51	osada- wczesne średniowiecze
209.	Tuchów	106-67	34	52	śląd osadnictwa - prahistoria, wczesne średniowiecze
210.	Tuchów	106-67	35	53	śląd osadnictwa - neolit
211.	Tuchów	106-67	36	54	śląd osadnictwa – prahistoria, późne średniowiecze
212.	Tuchów	106-67	37	55	śląd osadnictwa – mezolit
213.	Tuchów	106-67	38	56	osada – prahistoria, śląd osadnictwa – epoka brązu
214.	Tuchów	106-67	39	57	śląd osadnictwa – późne średniowiecze, epoka kamienia
215.	Tuchów	106-67	40	58	osada – prahistoria, śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
216.	Tuchów	106-67	41	59	osada – późny okres rzymski
217.	Tuchów	106-67	42	60	śląd osadnictwa – neolit, wczesny okres rzymski
218.	Tuchów	106-67	43	61	osada – neolit, wczesny okres rzymski
219.	Tuchów	106-67	44	62	osada - neolit
220.	Tuchów	106-67	45	63	śląd osadnictwa – neolit, osada – okres rzymski
221.	Tuchów	106-67	46	64	śląd osadnictwa – neolit
222.	Tuchów	106-67	47	65	osada – okres brązu
223.	Tuchów	106-67	48	66	śląd osadnictwa – neolit
224.	Tuchów	106-67	49	67	śląd osadnictwa – neolit, prahistoria
225.	Tuchów	106-67	50	68	śląd osadnictwa - prahistoria
226.	Tuchów	106-67	51	69	osada – prahistoria, epoka brązu
227.	Tuchów	106-67	52	70	śląd osadnictwa – prahistoria, epoka brązu
228.	Tuchów	106-67	53	71	śląd osadnictwa – prahistoria, epoka brązu
229.	Tuchów	106-67	54	72	śląd osadnictwa – okres epoki brązu, osada – okres rzymski
230.	Tuchów	106-67	55	73	śląd osadnictwa - prahistoria

231.	Tuchów	106-67	56	74	śląd osadnictwa – epoka kamienia
232.	Tuchów	106-67	59	77	śląd osadnictwa - prahistoria
233.	Tuchów	106-67	60	78	śląd osadnictwa - prahistoria
234.	Tuchów	106-67	61	79	osada – okres rzymski, wczesne średniowiecze
235.	Tuchów	106-67	62	80	śląd osadnictwa - prahistoria
236.	Tuchów	106-67	63	81	śląd osadnictwa – epoka kamienia
237.	Tuchów	106-67	64	82	osada – prahistoria, epoka brązu, ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze
238.	Tuchów	106-67	65	83	śląd osadnictwa - prahistoria, późne średniowiecze
239.	Tuchów	106-67	66	84	śląd osadnictwa – epoka kamienia
240.	Tuchów	106-67	67	85	śląd osadnictwa - epoka kamienia, osada – neolit, okres rzymski
241.	Tuchów	106-67	68	86	śląd osadnictwa – późne średniowiecze
242.	Zabłędza	105-67	1	15	śląd osadnictwa - pradzieje
243.	Zabłędza	105-67	2	26	śląd osadnictwa – średniowiecze
244.	Zabłędza	105-67	3	27	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
245.	Zabłędza	105-67	4	50	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
246.	Buchcice	106-67	2	10	śląd osadnictwa – kultura przeworska, późny okres rzymski
247.	Chojnik	107-66	9	57	śląd osadnictwa – kultura przeworska, późny okres rzymski
248.	Lichwin	106-66	38	74	śląd osadnictwa – epoka kamienia
249.	Piotrowice	105-66	1	16	śląd osadnictwa – neolit
250.	Tuchów	106-67	69	107	śląd osadnictwa – prahistoria
251.	Tuchów	106-67	70	108	śląd osadnictwa – prahistoria

5.2.7 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

W XXI wieku, w dobie cyfryzacji i postępującej globalizacji, przy powszechnym dostępie do mediów w niektórych regionach dochodzi do zjawiska „zatarcia” cech indywidualnych danego regionu. Społeczność przejmuje zwyczaje „obce” zwykle bardziej popularne. Należy pamiętać, że technologia która może przyczynić się do uogólnienia regionalnej przestrzeni kulturowej znakomicie sprawdza się jako narzędzie ją promujące i utrwalające.

Na terenie Gminy Tuchów dziedzictwo niematerialne zostało zachowane jest szeroko obecne, pielęgnowane i kultywowane. Obiektami kulturotwórczymi są przede wszystkim:

- Dom Kultury w Tuchowie, wraz z filiami,
- Biblioteka Publiczna w Tuchowie, wraz z filiami,
- Muzeum Miejskie w Tuchowie,
- Muzeum Misyjne Redemptorystów,
- Towarzystwo Miłośników Tuchowa.

Biblioteka Publiczna w Tuchowie²² posiada uniwersalny księgozbiór zaspokajający różnorodne zainteresowania czytelników. W zbiorach biblioteki znajdują min się unikatowe książki pochodzące z kolekcji Towarzystwa Szkoły Ludowej, a także prasa codzienna oraz zbiory audiowizualne. W ostatnich latach biblioteka poszerzyła swoją działalność o nowe funkcje informacyjne umożliwiając czytelnikom dostęp do komputerów i Internetu.

Przy bibliotece działają cieszące się dużym zainteresowaniem Dyskusyjne Kluby Książki, biblioteka organizuje cykliczne 'Spotkania z pasjami' wirtualnie goszcząc znane osoby. Ośrodek bierze udział w projekcie inicjującym powstanie archiwów społecznych. CATL – Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej

Dom Kultury w Tuchowie²³ to instytucja działająca niezwykle prężnie. Wykwalifikowana kadra współtworzy i realizuje wiele projektów, a także współpracuje z szeregiem instytucji. Wśród realizowanych w 2013 r. projektów należy wymienić „Tuchowski szlak rzeźb, pomników i miejsc, które warto zobaczyć” „Wyposażenie Domu Kultury w Tuchowie w sprzęt muzyczny, nagłaśniający” oraz „Rozwój aktywności lokalnej poprzez doposażenie Orkiestry Dętej działającej przy Domu Kultury w Tuchowie”. Projekty są współfinansowane.

Przy Domu Kultury działają zespoły i grupy. Są to m.in.:

- Klub tańca towarzyskiego,
- Młodzieżowa grupa małych form teatralnych „FABUŁA”,
- Młodzieżowy zespół wokalny „ATRIA”,
- Parafialna Orkiestra Dęta z Siedlisk,
- Zespół tańca nowoczesnego „VOICE”,
- Zespół Rockowy „Strong Cherry”.

Muzeum Miejskie w Tuchowie²⁴ powstało dzięki inicjatywie Przewodniczącego Rady Miejskiej Ryszarda Wrony, przy wsparciu Burmistrza Mariusza Rysia, a jego otwarcie było ukoronowaniem obchodów 670-lecia Tuchowa.

Muzeum Miejskie w Tuchowie oprócz bogatej oferty dla zwiedzających prowadzi lekcje historyczne.

Zbiory prezentowane są w czterech salach. W jednej zgromadzono przedmioty poświęcone I i II wojnie światowej (eksponowane do tej pory w izbie pamięci przy liceum), druga to sala etnograficzna, w której zgromadzono rzeczy codziennego użytku i elementy wyposażenia tradycyjnych zawodów rękodzielniczych. Przedstawiono warsztaty kowala, szewca, kołodzieja czy masarza. W sali im. Tadeusza Radwana prezentowana jest pokaźna część jego kolekcji obrazów i rzeźb. W skarbcu historycznym są najważniejsze dokumenty i zdjęcia związane z historią Tuchowa. Tam też znajduje się replika aktu lokacyjnego miasta.

W gminie z inicjatywy Pana Romana Osiki funkcjonuje również Izba Muzealna w Jodłowce Tuchowskiej, która jest podzielona na 3 części z wystawami poświęconymi : „Ślady wojen regionu”, „Dawne przedmioty codziennego użytku” oraz „Części zestrzelonych samolotów w 1944 r.”

Towarzystwo Miłośników Tuchowa²⁵ zarejestrowane w 1992 roku zajmuje się nie tylko gromadzeniem i systematyzowaniem informacji historyczno-kulturowych regionu, ale też wydaje drukiem książki, foldery i albumy oraz aktywnie kształtuje tożsamość kulturową regionu poprzez organizowanie prelekcji i konkursów. Dzięki towarzystwu cyklicznie wydawane są „Tuchowskie Wieści” prezentujące na swych łamach m.in. teksty z zakresu obyczajów, obrzędowości kultury i tradycji. Czytelnikom przybliżane są zabytki. Towarzystwo dba o nie szczególnie. Doskonałym tego przykładem jest chociażby organizacja kwesty na rzecz ratowania nagrobków starego cmentarza w Tuchowie.

Warto podkreślić ogrom prac wykonywany przez instytucje kulturalne. Gmina dysponuje zaangażowanym zespołem który działa nie tylko przy wsparciu władz, ale też przez władze jest współtworzony.

22

http://biblioteka.tuchow.pl/?page_id=3

23 <http://www.dk.tuchow.pl>

24 <http://www.dk.tuchow.pl/muzeum/>

25 <http://www.tmt.tuchow.pl/>

Gmina dzięki wyjątkowo dobrze funkcjonującym instytucjom kulturowym realizuje zadania w dziedzinie wychowania, edukacji i upowszechniania kultury- współtworzenia jej wartości. Ochronia, dokumentuje i kultuwyje staropolskie obrzędy i tradycje regionu.

Dziedzictwem niematerialnym jest niewątpliwie kult cudownego obrazu Najświętszej Marii Panny. Utrwalane przez wieki wierzenia i zwyczaje pod postacią Bazyliki pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny i św. Stanisława Biskupa i Męczennika z klasztorem redemptorystów w Tuchowie na stałe zakorzeniły się w krajobrazie kulturowym Tuchowa²⁶.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.

Na terenie Gminy Tuchów znajdują się obiekty zainteresowania konserwatorskiego. Na szczególną uwagę zasługują tutaj; rynek w Tuchowie - przedstawiający historyczny układ kompozycji, czyli rozplanowania przestrzennego oraz pojedyncze formy obiektów np. zespoły dworsko – parkowe, zagrody, kapliczki i krzyże przydrożne. Przedmiotami zainteresowania konserwatorskiego są wszystkie obiekty wpisane do ewidencji zabytków oraz tereny cenne przyrodniczo znajdujące się pod ochroną.

W myśl przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami układem urbanistycznym jest przestrzenne założenie miejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg. Tego rodzaju układy występują powszechnie na terenie Gminy Tuchów.

Działania organu konserwatorskiego nakierowane są na zachowanie nie tylko wyglądu zewnętrznego poszczególnych budynków, determinującego ogólny wygląd i kształt układu urbanistycznego (np. rynku w Tuchowie), lecz także istniejących relacji przestrzennych pomiędzy zabudową i zielenią (m.in. zespoły dworsko-parkowe). Dlatego też, pomimo że budynki znajdujące się na terenie takiego układu nie są objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków, to przeprowadzenie przy nich jakichkolwiek prac konserwatorskich i restauratorskich, jak również robót budowlanych oraz podejmowanie przy nich działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany ich wyglądu, może zostać dokonane tylko po uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego. Ingerencja w bryłę budynku, jego elewację i wygląd zewnętrzny, która nie jest zgodna z przyjętą praktyką konserwatorską, będzie bowiem wpływać ujemnie na całą historyczną substancję danego układu urbanistycznego, powodując trwałe uszczerbek dla jego walorów zabytkowych.

5.3.1 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony – zestawienie

Wymienione niżej obiekty objęte są rygorami wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych - przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (, z późn.zm.).

Obiekty te znajdują się w rejestrze zabytków nieruchomych.

Burzyn

1. **Zespół dworsko-parkowy** (nr rejestru: A-1320/M z dnia 05.02.2013 r.)

Dąbrówka Tuchowska

2. **Cmentarz wojenny nr 157, z kapliczką p.w. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej i drzewostanem** (nr rejestru: A-401 z dnia 27.08.1997 r.)

Jodłówka Tuchowska

3. **Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła** (nr rejestru: A-281 z dnia 24.06.1986 r.)

²⁶ <http://www.tmt.tuchow.pl/>

Karwodrza

4. Zespół dworsko-parkowy z kaplicą (nr rejestru: A-13/M z dnia 15.12.2003 r.)

Lubaszowa

5. Cmentarz wojenny nr 151 (nr rejestru: A-402 z dnia 11.09.1997 r.)

Piotrkowice

6. Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła (nr rejestru: A-282 z dnia 26.06.1986 r.)
7. Cmentarz wojenny nr 176 (nr rejestru: A-1405/M z dnia 16.07.2014 r.)

Siedliska

8. Cmentarz wojenny nr 152 (nr rejestru: A-410 z dnia 06.01.1998 r.)
9. Cmentarz wojenny nr 153 (nr rejestru: A-409 z dnia 06.01.1998 r.)
10. Cmentarz wojenny nr 156 (nr rejestru: A-1338/M z dnia 10.04.2013 r.)

Tuchów

11. Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Starszego Apostoła (nr rejestru: A-188 z dnia 25.04.1970 r.)
12. Kościół klasztorny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny (nr rejestru: A-189 z dnia 25.04.1970 r.)
13. Układ urbanistyczny (nr rejestru A-149 z dnia 07.03.1978 r.)
14. Budynek „Sokół”, ul. Chopina (nr rejestru: A-245 z dnia 15.09.1983 r.)
15. Ratusz miejski (nr rejestru: A-249 z dnia 06.05.1985 r.)
16. Willa, ul. Jana III Sobieskiego 20 (nr rejestru: A-1259/M z dnia 23.09.2011 r.)
17. Kaplica grobowa rodziny Zamoyskich – Rozwadowskich na cmentarzu parafialnym (nr rejestru: A-1336/M z dnia 12.02.2013 r.)
18. Cmentarz wojenny nr 158 - Garbek, ul. Leśna (nr rejestru: A-1406/M z dnia 28.08.2014 r.)
19. Cmentarz wojenny nr 160 – kwatera wojenna na cmentarzu parafialnym, ul. Leśna (nr rejestru: A-1340/M z dnia 12.06.2013 r.)
20. Cmentarz parafialny dawny, z kwaterą wojenną nr 161, ul. Widok (nr rejestru: A-130/M z dnia 22.01.2008 r.)
21. Cmentarz wojenny nr 163, ul. Partyzantów (nr rejestru: A-39/M z dnia 13.01.2006 r.)
22. Cmentarz wojenny nr 164, ul. Wołowa (nr rejestru: A-55/M z dnia 09.05.2006 r.)
23. Klasztor OO. Redemptorystów i wieża przy kościele (nr rejestru A-1502/M z 11.07.2018 r.)

Zabłędza

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zabytki zawarte w Gminnej Ewidencji Zabytków to przede wszystkim budynki mieszkalne i gospodarcze, kapliczki, cmentarze, oraz kościoły. Zachowane obiekty pochodzą najczęściej z II połowy XIX w. oraz z I połowy XX w. Spośród obiektów zabytkowych na obszarze gminy najlepiej zachowane są kościoły- wpisane do rejestru. W bardzo dobrym bądź dobrym stanie jest również większość występujących na terenie gminy kapliczek. Wymagają one jednak bieżących prac konserwatorskich i pielęgnacyjnych, w tym dbania o zachowanie ekspozycji.

Tradycyjna zabudowa drewniana (w tym zagrodowa) w większości przypadków jest w złym stanie. Części drewnianych budynków mieszkalnych i gospodarczych bez szybkiego podjęcia prac remontowych zagraża postępujące niszczenie. Podjęcie działań renowacyjnych jest szczególnie ważne wobec niewielkiej ilości zachowanych przykładów tradycyjnej zabudowy drewnianej. W trakcie terenowych prac weryfikacyjnych nad Gminną Ewidencją Zabytków stwierdzono, że niektórzy właściciele drewnianej zabudowy dostrzegają jej wyjątkowe walory i starają się gromadzić i pozyskiwać środki na utrzymanie zabytków w jak najlepszym stanie; inni zaś otwarcie mówią o przeprowadzeniu prac rozbiórkowych. Warto zaznaczyć, że przesłanki dotyczące rozbiórki tyczą się nie tylko obiektów o złym stanie zachowania ale również i dobrze zachowanych.

Cmentarze z okresu I Wojny Światowej są w większości w dobrym bądź dość dobrym stanie. Niewątpliwie wymagają lub też w najbliższym czasie wymagać będą bieżących prac konserwacyjnych i drobnych zabiegów remontowych. Aby uchronić je przed niszczeniem należy systematycznie rozpoznawać bieżące potrzeby. Szczegółowe zestawienie obiektów w GEZ zamieszczone jest w rozdziale **5.2.4.2.**

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.

Na obszarze Gminy Tuchów znajdują się obiekty zabytkowe o różnej randze. Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla gminy będą przede wszystkim obiekty wpisane do rejestru zabytków, ale także zabytki nie objęte ochroną prawną lecz uwzględnione w Gminnej Ewidencji Zabytków. Ze względu na przedstawianą wartość historyczną i turystyczną być może w przyszłości zostaną ujęte w rejestrze.

Obiektami o najwyższym znaczeniu dla gminy są:

Buchcice

Kapliczka p.w. Najświętszej Marii Panny

Kapliczka wzniesiona została po rabacji chłopskiej w 1846 roku, z fundacji dworskiej, w pobliżu nie istniejącego już dziś zespołu dworskiego przy skrzyżowaniu dróg. Kapliczka murowana, wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu, tynkowana, nakryta daszkiem z blachy, we wnętrzu wyposażenie z 2 poł. XIX w.

Burzyn

Zespół dworsko-parkowy

Dwór pochodzący z przełomu XIX/XX w. murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany, parterowy, podpiwniczony. Wzniesiony na planie prostokąta, dwutraktowy z czterokolumnowym portykiem wgłębnym w fasadzie od strony południowej. Przy elewacji zachodniej niewielki ganek osłaniający wejście boczne. Dach

budynku czterospadowy. Obecny budynek dworu powstał z fundacji Chrzęstkowskich i wzniesiony został na pozostałościach starszych zabudowań drewnianych. Przy dworze został założony park o zgeometryzowanym układzie alei lipowych.

Kapliczka p.w. NMP Niepokalanie Poczętej i św. Józefa

Wystawiona z fundacji Jana i Katarzyny Wantuch oraz Jakuba i Wiktorii Kocjanów w 1865 roku. Kamienna, czworoboczna, gzymsowana z wnękami w których znajdują się figurki Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej i św. Józefa. Kapliczka nakryta daszkiem czterospadowym na jego zwieńczeniu metalowy krzyż.

Dąbrówka Tuchowska

Kapliczka Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej, wraz z cmentarzem wojennym

Kapliczka wzniesiona została w początku XIX wieku z fundacji Jana i Agnieszki Albinów. Kaplica o cechach późnobarokowych, murowana z kamienia, otynkowana. Wzniesiona na planie prostokąta, z półkolistym zamknięciem od strony północno-zachodniej. Nakryta dachem dwuspadowym. W roku 1916 przy kapliczce założono mały cmentarz wojenny nr 157, na którym znajduje się 16 mogił żołnierskich. W trzech grobach zbiorowych i 12 pojedynczych pochowano 10 żołnierzy austrowęgierskich i 15 żołnierzy rosyjskich.

Jodłówka Tuchowska

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła

Wpisany do rejestru zabytków pod nr A-281 z dnia 24.06.1986 r. Kościół usytuowany jest w środkowej części wsi Jodłówka. Położony jest na wzniesieniu po południowej stronie szosy biegnącej z Lubaszowej przez Jodłówkę do Ołpin. Kościół ogrodzony jest murowanym ogrodzeniem, od południa do ogrodzenia przylega wmurowana dzwonnica z 1878 r.

Kościół drewniany, bez wyraźnych cech stylowych. Wzniesiony w konstrukcji mieszanej zrębowej i szkieletowej. Jednonawowy z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Po północnej stronie prezbiterium znajduje się przybudówka zakrystii, po stronie południowej nawy kruchta. Kościół nakryty dachami siodłowymi, pokrytymi blachą.

Kamienny Obelisk z figurą Chrystusa Frasobliwego

W pobliżu dawnych zabudowań dworskich znajduje się wysoka kamienna figura w kształcie obelisku. Według tradycji jest to zabytkowa latarnia pochodząca z XVI w. która zapalana nocą wskazywała drogę kupcom podążającym z Węgier do Polski.

Po erygowaniu parafii w Jodłówce ok. 1840 r. latarnia zmieniła swe przeznaczenie. Do latarni przybudowano małą kapliczkę i pełniła ona wówczas funkcję wieżyczki kaplicy. Z jej szczytu zdjęto latarnię a umieszczono drewnianą rzeźbę Chrystusa Frasobliwego.

Gdy w 1871r. wybudowano nową świątynię w centrum miejscowości przystąpiono do rozbiórki istniejącej przy dworku kaplicy. Wszystkie dobudowane elementy rozebrano, pozostał jedynie kamienny obelisk z rzeźbą Chrystusa Frasobliwego. W latach 90 XX w. miejscowy kamieniarz wykonał, kamienną figurę Chrystusa Miłosiernego.

Karwodrza

Zespół dworsko-parkowy oraz kaplica dworska

Zespół dworsko – parkowy wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-13/M z dnia 15.12.2003 roku.

Zespół położony jest w południowo-zachodniej części wsi, po zachodniej stronie drogi Tarnów-Tuchów.

Od strony drogi do budynku dworu prowadzi alejka dojazdowa obsadzona starodrzewiem. Po stronie zachodniej oraz północnej budynku rozciąga się dawny park dworski. W parku po zachodniej stronie od dworu znajduje się neogotycka kaplica wzniesiona w 1889 roku przez właściciela majątku.

Budynek dworu eklektyczny, murowany z cegły, otynkowany. Zbudowany na planie prostokąta, jednopiętrowy, podpiwniczony. Rozplanowanie wewnątrz dwutraktowe z korytarzem działowym, pięcioosiowe, powtórzone na wszystkich kondygnacjach.

Lubaszowa

Cmentarz wojenny nr 151

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-402 z dnia 01.09.1997 roku.

Cmentarz położony około 0,5 km od wsi po wschodniej stronie drogi do Jodłówki Tuchowskiej. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. W 36 grobach pojedynczych pochowano tu 5 żołnierzy austrowęgierskich, 30 żołnierzy rosyjskich oraz jednego żołnierza niemieckiego.

Łowczów

Cmentarz wojenny nr 169

Cmentarz założony na planie prostokąta z poprzeczną osią symetrii. Zaprojektowany przez Heinricha Scholza. Elementem centralnym jest kamienny postument z żelaznym krzyżem. W 1 grobie zbiorowym i 22 pojedynczych pochowano 16 żołnierzy austrowęgierskich i 12 żołnierzy rosyjskich.

Cmentarz wojenny nr 170

Cmentarz założony na planie prostokąta o ściętych narożnikach od południa. Nagrobki usytuowane w układzie rzędownym. W dwóch grobach zbiorowych i 14 pojedynczych pochowanych zostało ośmiu żołnierzy austrowęgierskich i 16 żołnierzy rosyjskich.

Piotrkowice

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-282 z dnia 26.VI.1986 roku.

Kościół pod wezwaniem św. Michała Archanioła został zbudowany w latach 1905 - 1907 z fundacji Konstancji z Zamojskich Sanguszkowej, Stefanii Jabłonowskiej oraz Karola i Marii Berke. Autorem projektu był Jan Sas-Zubrzycki. Budowla neogotycka, murowana z użyciem cegły i kamienia, trójnawowa z transeptem i kaplicami po stronie północnej prezbiterium i południowej nawy bocznej. Po stronie południowej przybudówka zakrystyjna. Wystrój wnętrza jest neogotycki i eklektyczny. Polichromia figuralna, ornamentalna, zaprojektowana przez Józefa Edwarda Dutkiewicza, wykonana została w latach 1942 – 1943 przez Jana Wodyńskiego i Alojzego Majchera.

Cmentarz wojenny nr 176

Cmentarz znajduje się przy drodze z Piotrkowic do Pleśnej. Założony jest na planie regularnego sześcioboku z bramą wejściową od południa na jej osi ustawiony jest metalowy krzyż postawiony na betonowym cokole. Mogiły sytuowane rzędowo na osi poprzecznej i symetrycznie po bokach krzyża. Oznaczone są nagrobkami w formie prostych metalowych krzyży na betonowych podestach.

Na cmentarzu jest pochowanych 16 żołnierzy w 16 grobach pojedynczych poległych 5-7 maja 1915 roku obywateli Austro-Węgier 13 z IR - 59, oraz 3 z . Nazwiska wszystkich pochowanych są znane.

Siedliska

Cmentarz wojenny nr 152

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-410 z dnia 06.01.1998 roku. Położony jest przy drodze prowadzącej z Siedlisk do . Założony został wokół kapliczki Najświętszej Marii Panny fundacji z 1887 r. W

siedmiu grobach pojedynczych pochowano tu dwóch żołnierzy austrowęgierskich i pięciu żołnierzy rosyjskich.

Cmentarz wojenny nr 153

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-409 z dnia 06.01.1998 roku. Zaprojektowany przez . Nagrobki zostały wykonane w formie drewnianych stel zwieńczonych małym krzyżem. W 10 grobach pojedynczych pochowano tu pięciu żołnierzy austrowęgierskich i pięciu żołnierzy rosyjskich.

Tuchów

Klasztor OO. Redemptorystów i wieża przy kościele

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem – A-1502/M z 11.07.2018 r.

Założenie klasztorne położone jest na wzniesieniu na prawym brzegu rzeki Białej, znajduje się po wschodniej stronie drogi Tarnów –Tuchów. Zabudowania klasztoru wznoszone były w różnych okresach czasowych. W skład klasztoru wchodzi poszczególne skrzydła obiektu wzniesione w latach 1893-1993. Skrzydło północne powstało z rozbudowy budynku istniejącego przed 1893 rokiem. Rozplanowanie wewnątrz trójosiowe, trójtraktowe z korytarzem w osi środkowej. Skrzydło wzniesione z cegły z użyciem kamienia. Jest ono podpiwniczone, dwupiętrowe z poddaszem użytkowym. Skrzydło zachodnie wzniesione po 1925 roku na miejscu dawnych krużganków założonych po likwidacji drewnianych istniejących w pobliżu kościoła. Skrzydło jest dwuczęściowe z szerszym ryzalitem od strony zachodniej. Skrzydło dwupiętrowe, podpiwniczone, z poddaszem użytkowym. Skrzydło środkowe zbudowane w 1898 roku. Murowane z cegły, tynkowane, dwupiętrowe, podpiwniczone. Rozplanowanie wewnątrz analogiczne do skrzydła północnego, stanowiącego przedłużenie założenia w kierunku północnym. Skrzydło południowe rozbudowane w latach 1930 – tych, ukończone w latach powojennych. Murowane z cegły, tynkowane. Wzniesione na planie prostokąta, trójosiowe, trójtraktowe z korytarzem w osi środkowej. Skrzydło dwupiętrowe, podpiwniczone. Skrzydło wschodnie zbudowane w latach 1990 – tych. Zbudowane na planie prostokąta, od wschodu flankowane dwoma wieżami na planie pięcioboków. Skrzydło dwupiętrowe, podpiwniczone. W latach 1922-1925 pomiędzy kościołem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny a klasztorem wybudowano wieżę- o wysokości 48 metrów, nakrytą hełmem z latarnią.

Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-189 z dnia 25.04.1970 roku.

Pierwsza, drewniana świątynia powstała w miejscu obecnego kompleksu kościelno-klasztornego, na wzgórzu na prawym brzegu rzeki , prawdopodobnie pod koniec XI wieku za sprawą z . Benedyktyńska tradycja głosi, że był on przez oraz, że w XV wieku odbyła się tutaj . Z kościołem tym związana była pierwsza tuchowska parafia, powstała prawdopodobnie w XII wieku.

Kościół wchodzi w skład zespołu klasztornego OO. Redemptorystów. Pierwotnie późnorenesansowy, przekształcony i przebudowany w początkach XVIII wieku w stylu barokowym. Zbudowany z cegły i kamienia, tynkowany. Jednonawowy z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Kościół nakryty dachami siodłowymi, nad kaplicami kopułami z latarniami.

Kościół p.w. św. Jakuba St. Apostoła

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-188 z dnia 25.04.1970 roku. Kościół parafialny p. w. św. Jakuba usytuowany jest ok. 100 m na północ od płyty rynku. Kościół położony jest w obrębie murowanego ogrodzenia z bramkami od południa, północy i zachodu. W obręb ogrodzenia wpisane są kapliczki procesyjne. Budynek kościoła późnobarokowy, z wystrojem rokokowym, murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Trójnawowy, bazylikowy z prezbiterium szerokości równej nawie głównej, zamkniętym półkoliście. Dachy korpusu i prezbiterium siodłowe, nad nawami i przybudówkami pulpitarne, kryte dachówką.

Ratusz miejski

Wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-249 z dnia 06.05.1985 roku.

Ratusz miejski w Tuchowie położony jest w środkowej części płyty rynku. Frontową elewacją zwrócony jest w kierunku wschodnim, skąd biegnie do jego wejścia zadrzewiona alejka. Budynek wzniesiony w stylu klasycystycznym. Murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Wzniesiony na planie prostokąta z dwoma skrzydłami przy elewacji tylnej. Budynek jednopiętrowy, w części podpiwniczony. Nakryty dachem dwuspadowym o więźbie krokwiowo-płatwiowej, drewnianej pobitej blachą. Wewnątrz budynku znajduje się siedziba Burmistrza gminy i całego i .

Budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-245 z dnia 15.09.1983 roku.

Budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” położony jest w południowej części miasta przy ul. Chopina 5 w Tuchowie. Budynek w stylu eklektycznym z detalem architektonicznym neoromańskim i neogotyckim. Murowany z cegły z użyciem kamienia. Wzniesiony na złożonym wielobocznym planie, parterowy z dużą salą widowiskową. Budynek nakryty dachami dwuspadowymi i pulpitowymi, krytymi blachą i dachówka ceramiczną.

Cmentarz wojenny nr 158

Położony na płaskim terenie przy drodze Tuchów – Rychwałd na skraju Księżego Lasu, przy ul. Leśnej.

Założony na planie prostokąta z wejściem od południa. Układ kwater niesymetryczny. W skład cmentarza wchodzi 27 grobów pojedynczych i 3 zbiorowe. Spoczywa w nich 8 polskich legionistów, 20 żołnierzy austrowęgierskich, a także 10 walczących po stronie rosyjskiej.

Nowy cmentarz parafialny i kwatera wojenna nr 160

Położony na płaskim terenie przy ul. Leśnej. Założony na planie wydłużonego wieloboku z wejściem od północy, na którego osi aleja i kaplica grobowa Rozwadowskich. Układ alei kwaterowo-krzyżowy.

Po stronie południowej wydzielona kwatera wojenna nr 160.

Zaprojektowany przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza jako wojskowa kwatera na nowym cmentarzu parafialnym. Pochowano na nim 103 żołnierzy austrowęgierskich, 1 niemiecki i 60 rosyjskich w 63 grobach pojedynczych i 15 zbiorowych.

Cmentarz parafialny „dawny” i kwatera wojenna nr 161

Cmentarz wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-130/M z dnia 22.01.2008 roku.

Założony na planie zbliżonym do kwadratu bez podziałów wewnętrznych w północno-wschodniej części kwatera wojenna. Pierwotny układ cmentarza zachowany. Nagrobki sytuowane bez wyraźnie uregulowanej koncepcji przestrzennej.

Kwatera wojenna nr 161 zaprojektowana przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza. Pochowano na nim 8 żołnierzy austrowęgierskich i 86 rosyjskich w 44 grobach pojedynczych i 9 zbiorowych.

Cmentarz wojenny nr 163

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-39/M, 13.01.2006 roku.

Położony na północno-wschodnich peryferiach Tuchowa na wzgórzu wśród pól. Założony na planie prostokąta ze ściętymi narożnikami z podłużną osią symetrii. Układ mogił symetryczny, rzędowy.

Cmentarz wojenny nr 164

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-55/M, 09.05.2006 roku.

Cmentarz z I wojny światowej. Na planie odwróconego trapezu. W centrum ustawiony krucyfik. Układ mogił nieregularny. Pochowano na nim 199 żołnierzy austrowęgierskich i 105 rosyjskich w 211 grobach pojedynczych i 27 zbiorowych.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego.

Na terenie Gminy Tuchów stan zachowania zabytków jest zróżnicowany. W najlepszym stanie są budowle sakralne - zwłaszcza duże. Niemniej jednak niemal każda z powyższych budowli wymaga większych bądź mniejszych prac konserwatorsko-remontowych. O ile w przypadku kościołów wszelkie potrzeby rozpoznawane są na bieżąco o tyle niektóre kapliczki odnowione są bądź zakonserwowane dość pobieżnie i zbyt późne rozpoznanie problemu prowadzi do ich degradacji. W żadnym zaś przypadku nie można zarzucić im zaniedbania. Z zewnątrz w przeważającej liczbie prezentują się dobrze, niemniej jednak wymagają zwykle osuszenia murów, dokładnej reperacji dachu i trwałego odnowienia wnętrza którego stan pogarsza się zwykle w wyniku oddziałującej wilgoci. Często konstrukcja kapliczek naruszona jest przez system korzeniowy sąsiadujących zeń drzew.

Zabytkowe budynki mieszkalne będące własnością prywatną w dużej liczbie są zaniedbane. Część z nich jest opuszczona. W kilku przypadkach przejęły funkcje gospodarcze a mieszkańcy przenieśli się do nowych budynków murowanych. Zapewne ze względów finansowych spora część architektury drewnianej, niezależnie od przeznaczenia, poddawana jest doraźnym remontom lub trwałym przeróbkom, które negatywnie wpływają na wizerunek danego obiektu i jego otoczenia. Tym samym wpływa to niekorzystnie na krajobraz kulturowy. Podstawową barierą jest tutaj, jak wspomniano wcześniej, brak środków na remonty prowadzone w zgodzie z tradycją i w harmonii z przyrodą.

Wyjątkowej uwagi wymagają obiekty, które są najwartościowsze dla społeczności lokalnej zarówno z punktu widzenia kulturowego jak i ekonomicznego - dwory czy murowana architektura zabytkowa w centrach miejscowości. Niektóre z obiektów są tylko zaniedbane i potrzebują jedynie odnowienia lub zmiany sposobu zagospodarowania, inne wymagają gruntownej renowacji kolejne zaś są w bardzo dobrym stanie. Ogólnie rzecz ujmując wiele obiektów wymaga szczegółowego rozpoznania stanu technicznego. Dopiero na tej podstawie można podejmować trafne decyzje co do rodzaju podjętych działań.

6.2 Ocena działań gminnych władz samorządowych

W ostatnich latach władze samorządowe zrealizowały istotne dla wizerunku gminy zadania. Przede wszystkim renowacji poddano przestrzeń publiczną- rynek w Tuchowie. Realizowane są zadania określone w Strategii Rozwoju Gminy Tuchów oraz Zintegrowanym Lokalnym Planie Rewitalizacji Miasta i Gminy Tuchów. Gmina sukcesywnie pozyskuje środki z różnych źródeł na realizację kolejnych projektów. Warte podkreślenia jest tu wsparcie Towarzystwa Miłośników Kultury. (m.in. zbiórka funduszy na renowację starego cmentarza parafialnego). Działania gminy idą w dobrym kierunku o ile, co warto zaznaczyć, kolejne projekty nie będą naruszać krajobrazu z zatopionymi weń zabytkami, a współgrać z układem urbanistycznym i stanowić jedność między „starym a nowym”. Takie właśnie wytyczne zawarte są w lokalnych planach zagospodarowanie przestrzennego. Ustanowiono odpowiednie strefy ochrony oraz określono warunki zabudowy w taki sposób by chronić krajobraz kulturowy.

Debaty wymaga natomiast polityka informacyjna oraz oznakowanie zabytków i ich położenia. Należy przeanalizować w jakich miejscach powinny stanąć tablice informacyjne z naniesionymi na plan obiektami zabytkowymi i innymi atrakcjami turystycznymi.

6.3 Analiza SWOT

Strengths (Mocne Strony):

- położenie gminy w malowniczym terenie o dużych walorach krajobrazowych,
- dobrze zachowane budynki sakralne,
- wolne, atrakcyjne tereny do inwestowania w bazę turystyczno–noclegową,

- istnienie na terenie gminy placówek oświatowych,
- istnienie szlaków rowerowych i pieszych biegnących w sąsiedztwie wybranych zabytków,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniającego potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego
- działalność Towarzystwa Miłośników Tuchowa
- połączenie z pobliskim Tarnowem, a także ze Słowacją drogą 977 i linią kolejową 96
- rola Tuchowa jako ośrodka pielgrzymkowego
- istnienie punktu informacji turystycznej
- działalność izby muzealnej w Jodłówce Tuchowskiej

Weaknesses (Słabe strony):

- w dużej mierze nienajlepszy stan zachowania zabytków nieruchomych na wsiach,
- przytłaczająca ilość współczesnych reklam na budynkach zabytkowych,
- niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim remonty i modernizacje prywatnych domów mieszkalnych
- duży ubytek obiektów zagrodowych składających się na tradycyjny krajobraz kulturowy,
- niewystarczające wyeksponowanie zabytków,
- brak oznaczeń informacyjnych prowadzących do przeważającej liczby zabytków,
- brak archeologicznych programów badawczych,
- przeciętnie rozwinięta baza turystyczna,
- brak świadomości mieszkańców nt. posiadania obiektu zabytkowego.

Opportunities (Szanse):

- restauracja obiektów zabytkowych,
- zwiększanie udziału funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków (współpraca z obecnymi właścicielami nieruchomości),
- udostępnianie obiektów atrakcyjnych turystycznie,
- rewitalizacja wybranych miejsc na terenie gminy,
- rozwijanie świadomości kulturowo-historycznej i ekologicznej mieszkańców (budowa ścieżek edukacyjnych, ustawienie tablic informacyjnych przy zabytkach oraz tablic prowadzących do zabytków),
- promowanie krajobrazu kulturowego gminy,
- rozwój szlaków turystycznych,
- promocja produktów regionalnych i utrzymanie ich wysokiej jakości.

Threats (Zagrożenia):

- skłonność do zagospodarowania obiektów zabytkowych w sposób uproszczony,
- brak środków mogący doprowadzić do postępującej degradacji wielu obiektów zabytkowych,
- rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych,
- wysokie koszty zachowania zdegradowanych zabytków, konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych
- skumulowanie wydatków związane ze złym i bardzo złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją,
- niedostatek środków publicznych na rewitalizację,
- progresywna dekapitalizacja większości budowli zabytkowych,
- obniżenie się poziomu świadomości społecznej odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy;
- brak potencjalnych inwestorów,

6.4 Podsumowanie analizy SWOT

Gmina Tuchów posiada pokaźny potencjał, którego mocne strony określa przede wszystkim wartość zabytkowego ośrodka urbanistycznego miasta Tuchów oraz obecność zabytkowego Klasztoru. Rozwijający się Kult Maryjny sprzyja napływowi turystów i pielgrzymów. Zabytkowa architektura murowana, zarówno sakralna jak i świecka nie uległa jeszcze znacznej dewaloryzacji. Architektura drewniana - zwłaszcza zagrody wiejskie są w znacznej liczbie przypadków w gorszym stanie, niemniej jednak przedstawiają wartość kulturową i krajobrazową. Zabytki położone są w malowniczym, atrakcyjnym krajobrazowo i przyrodniczo otoczeniu. Potencjał gminy osłabiają przede wszystkim czynniki o charakterze ekonomicznym. Jest to jednak problem z którym boryka się większość gmin. Ludność gminy posiada relatywnie niski stopień świadomości kulturowej. Utożsamia się z regionem, dostrzega jego wyjątkowość, niemniej nie rozumie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego i nie dostrzega konieczności jego ochrony. Niemniej wśród grup i jednostek, które wyróżniają się pozytywnie w zakresie dbania o świadomość kulturową, są: Towarzystwo Miłośników Tuchowa, Izba Muzealna w Jodłówce Tuchowskiej, Dom Kultury, Muzeum Miejskie i Biblioteka realizując różnorodne projekty.

Niepowtarzalną szansę dla zachowania i wykorzystania potencjału stwarzają zmieniające się uwarunkowania społeczne i polityczne, otwarcie na współpracę międzyregionalną, członkostwo w Unii Europejskiej i możliwość korzystania z jej funduszy, a także poprawa infrastruktury komunikacyjnej. Działania prowadzące do rewaloryzacji wartościowych elementów krajobrazu kulturowego gminy i ich promocji powinny być prowadzone w sposób uważny - zaplanowany i kontrolowany, przy udziale odpowiednich specjalistów. W przeciwnym razie poprawne spożytkowanie szans może zostać zagrożone poprzez pomniejszenie bądź zatarcie wartości kulturowych gminy, np. w wyniku realizacji nowego budownictwa mieszkalnego czy rekreacyjnego, czy też błędnie prowadzonych inwestycji remontowych oraz wyburzenia.

Dużą szansą na rozwój turystyki jest wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego. Stosując odpowiednie działania promocyjne można przedstawić pątnikom walory gminy, zachęcić ich do dłuższego pobytu i skorzystania z oferty turystycznej. W tym przypadku duże znaczenie mają cmentarze wojenne i mała architektura - kapliczki.

7. Założenia programowe

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020 – 2024 jest :

Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz ich ochrona i rewaloryzacja realizowana zarówno przez Gminę Tuchów, jak i przez prywatnych właścicieli obiektów w celu zachowania ładu przestrzennego oraz rozwoju turystyki i szeroko rozumianej gospodarki, co w konsekwencji zaowocuje utrwaleniem poczucia tożsamości społeczności lokalnej.

Poniżej zamieszczono zestawienie priorytetów, kierunków działań i zadań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów.

Priorytety są wobec siebie równoważne, co oznacza że poszczególne zadania w ramach różnych priorytetów można realizować równolegle. Poszczególne zadania w ramach danych kierunków działań powinny być realizowane w kolejności która przyniesie jak najlepsze efekty. Określenie takiej kolejności wiąże się z wieloma zmiennymi czynnikami takimi jak; zasoby kadrowe, zasoby finansowe, nastroje społeczne, polityka gospodarcza itd.

PRIORYTET I**Ochrona, opieka i wyeksponowanie obiektów zabytkowych
oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy****A Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym**

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na ich odnowę
	Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.
	Stworzenie możliwości ulg podatkowych bądź zwolnień z podatku od nieruchomości dla właścicieli remontujących zewnętrzne elementy budynków zabytkowych
	Interwencja władz Gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego głównie dotyczących rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów lub ich charakterystycznych elementów
	Kontrola stanu zachowania i zabezpieczenia obiektów zabytkowych
	Okresowa analiza sposobów wykorzystania i udostępniania zabytków
Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami i ich otoczeniem	Prowadzenie przez Urząd Gminy bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością Gminy Tuchów
	Podjęcie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy
	Odpowiednie utrzymanie otoczenia zabytków
	Podjęcie przez radę gminy uchwały w sprawie „zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane” co pozwoli na kontrolę nad umieszczaniem na obiektach zabytkowych nie wpisanych do rejestru tablic szyldów i reklam i dostosowanie ich do kompozycji architektonicznej i charakteru budynku.
	Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	Włączanie problemów ochrony zabytków do zadań strategicznych, wynikających z koncepcji i planów rozwoju gminy
	Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie na obszarach o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi
	Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego (przede wszystkim w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).
	Walka z samowolami budowlanymi.
	Ochrona panoram oraz przedpola widokowych poszczególnych obiektów, zespołów bądź układów
Dbanie o stan i porządek przy starych cmentarzach z obszaru gminy	Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy gminnych cmentarzach
	Renowacja zabytkowych nagrobków
	Inwentaryzacja zabytkowych nagrobków

B Wyeksponowanie zabytków i krajobrazu kulturowego

Prezentacja zabytków i określenie ich miejsca w przestrzeni	Opracowanie planu / mapy gminy z oznaczonymi obiektami zabytkowymi w formie tablicy umieszczonej w centralnym punkcie gminy oraz w okolicach klasztoru
	Opracowanie szczegółowych planów / map sołectw z oznaczonymi obiektami zabytkowymi w formie tablicy umieszczonej w centralnym punkcie wsi
	Oznakowanie obiektów zabytkowych i obiektów mających wartość historyczną

	tablicami informacyjnymi
Udostępnianie zabytków nieruchomych	Przeprowadzenie spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępniania.
	W miarę możliwości stałe bądź okresowe udostępnianie obiektów zabytkowych dla celów turystycznych i promocyjnych.
	W miarę możliwości organizowanie imprez lokalnych w obiektach zabytkowych bądź ich otoczeniu
	Poprawa dostępności pieszej cmentarzy zabytkowych, położonych z dala od infrastruktury drogowej
Prezentacja zabytków po zmroku	Wykonanie energooszczędnej iluminacji najciekawszych zabytków

PRIORYTET II

Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Promocja i popularyzacja zabytków nieruchomych	Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących istniejące zabytki w gminie
	Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa
	Opracowanie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną
	Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach Popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach
Promocja i popularyzacja spuścizny historycznej i krajobrazu kulturowego	Wprowadzenie do kalendarza imprez kulturalnych przedsięwzięć, związanych z promowaniem walorów historycznych gminy
	Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikowaniu materiałów dotyczących historii i zabytków gminy
	Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego
	Dopracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego
Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	Aktualizacja i rozszerzenie informacji o obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Gminy
	Publikacja artykułów o tematyce historii regionu na internetowej stronie gminy po uprzednim uzyskaniu zgody od autorów

PRIORYTET III

Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Szerzenie wiedzy- działania informacyjne	Udostępnianie zainteresowanym posiadanych informacji i dokumentacji historycznej bądź danych bibliograficznych
	Wypracowanie możliwości, publikacji krótkich artykułów o tematyce dziedzictwa kulturowego regionu na łamach popularnej regionalnej prasy codziennej
Szerzenie wiedzy - działania promocyjne	Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa
	Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów (np. z historii regionu) i wystaw (w szczególności fotograficznych i malarskich)
	Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do mieszkańców i właścicieli obiektów zabytkowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel

	Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie rozpowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym projektów maturalnych i prac magisterskich i dyplomowych).
Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy
	Włączenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych.
	Zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek po najciekawszych i najważniejszych miejscach w Gminie oraz przedstawienie dzieciom i młodzieży jak największej liczby obiektów zabytkowych
	Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
PRIORYTET IV	
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Tuchów	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Monitoring zasobów, systematyczna aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków	Rozpoznawanie i wprowadzenie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek
	Uzupełnienie kart adresowych zabytków w gminnej ewidencji o uzyskane dane na temat remontów i przebudów
	Wystąpienie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obiektów wyłonionych w oparciu o debatę władz gminy z WUOZ
	Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i Zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego – wykreślenie obiektów nieistniejących i dodanie zabytków wpisanych do gminnej ewidencji
Gromadzenie informacji i materiałów o przeszłości gminy	Stworzenie ogólnodostępnego kanału zbierania informacji o zabytkach znajdujących się w rękach prywatnych
	Gromadzenie materiałów archiwalnych (tj.: starych zdjęć, map itp.) ilustrujących dawny obraz przestrzeni gminy.
Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych	Finansowanie wykonania kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych dla obiektów zagrożonych
	Prowadzenie, wspieranie i w miarę możliwości finansowanie działań dokumentujących dziedzictwo kulturowe gminy (m.in.: badania archeologiczne, historyczne i archiwalne).

Wprowadzenie w życie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020 – 2024 wymaga zaangażowania władz gmin oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami. Efektywnym rozwiązaniem jest powołanie przy burmistrzu zespołu, którego członkowie byłiby konsultantami w trakcie realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Optymalny skład zespołu powinien zostać stworzony w oparciu o osoby:

- 1) doświadczone w pozyskiwaniu środków z różnego rodzaju funduszy,
- 2) mające styczność z kulturą i edukacją zwłaszcza w kręgach młodzieży,
- 3) posiadające wiedzę z dziedziny historii regionu i architektury,
- 4) osoby doświadczone w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami,
- 5) posiadające realną wiedzę o mieszkańcach gminy i łatwość nawiązywania kontaktów w celu służącym wdrażaniu GPOnZ głównie wśród właścicieli prywatnych.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podmiotem powołującym Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań podjętych przez struktury gminy oraz

(pośrednio) poprzez współpracę z podmiotami władającymi obiektami zabytkowymi. W kwestiach edukacyjnych i promocyjnych kluczową rolę będą odgrywać także mieszkańcy bezpośrednio nie związani z zabytkami i dziedzictwem kulturowym.

W odniesieniu do lokalnej społeczności pielęgnowanie tradycji zawartej w zabytkach ma ścisły związek z kształtowaniem poczucia własnej wartości. W odniesieniu do podmiotów gospodarczych dobra kultury jakimi są zabytki mają potencjalnie dużą wartość marketingową.

Zakłada się, że w realizacji powyżej zredagowanego gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty prawne, finansowe i społeczne.

- Instrumenty finansowe:

- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania,
- nagrody,
- zachęty finansowe dla właścicieli obiektów zabytkowych,
- korzystanie z funduszy Unii Europejskiej.

- Instrumenty prawne :

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydawane przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały właściwych terytorialnie samorządów odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni,
- uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony obiektów zabytkowych,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów.

- Instrumenty społeczne:

- edukacja kulturowa,
- informacja,
- współpraca,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- działania służące tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- Koordinacja:

- strategie rozwoju miasta,
- plany rozwoju lokalnego,
- programy prac konserwatorskich,
- programy ochrony środowiska,
- studia i analizy, koncepcje zrównoważonego rozwoju,
- plany rewitalizacji,
- współpraca z ośrodkami naukowymi.

- Instrumenty kontrolne:

- aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków,
- monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków (, z późn.zm.) nakłada na burmistrza obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji programu co 2 lata. Sprawozdanie jest następnie przedkładane Radzie Miejskiej. Winno zawierać informację o zmianach zachodzących w Gminnej Ewidencji Zabytków i Rejestrze Zabytków; ponadto dane o podejmowanych działaniach na rzecz opieki nad zabytkami, a także o postulatach mieszkańców i właścicieli obiektów dotyczących ochrony obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego.

Proponowane wskaźniki:

- liczba działań, projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- liczba obiektów poddanych pracom rewaloryzacyjnym, konserwatorskim,
- liczba działań, projektów związanych z edukacją kulturową,
- liczba działań, projektów związanych z promocją obiektów zabytkowych,
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi, typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych,
- liczba utworzonych / zmodernizowanych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych,
- liczba wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- liczba utworzonych / zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- zmiany ilości obiektów zabytkowych (rozbiórki, renowacje, kolejne wpisy do GEZ),
- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami (, z późn.zm.) obowiązki dbania o obiekty zabytkowe nałożone są na ich właścicieli i użytkowników. Właściciele mogą ubiegać się o wsparcie ze środków publicznych budżetu państwa, budżetu samorządu, funduszy celowych (w tym UE), oraz różnych fundacji.

Wybrane źródła dofinansowania:

- ogłaszane corocznie Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-mkidn-2020>
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich - działanie Odnowa i rozwój wsi <https://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/prow-2014-2020.html>
- program operacyjny Innowacyjna Gospodarka https://www.poig.20072013.gov.pl/2014_2020/Strony/glowna.aspx
- programy operacyjne Regionalne Programy Operacyjne <https://inteligentny-rozwoj.com.pl/index.php/fundusze-europejskie-2014-2020/mrpo-2014-2020/>
- program operacyjny Infrastruktura i Środowisko <https://www.pois.gov.pl/>
- program operacyjny Europejska Współpraca Terytorialna <https://www.ewt.gov.pl/>
- program operacyjny Fundusze Europejskie dla organizacji pozarządowych <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/skorzystaj/fundusze-europejskie-dla-organizacji-pozarządowych/>
- konkurs ofert Mecenat Małopolski

- 24 lutego 2020 r. Sejmik Województwa Małopolskiego podjął . Uchwała ta jest nowym regulaminem konkursu Ochrona zabytków Małopolski na rok 2020 r.
http://www.malopolskie.pl/Kultura/Ochrona_zabytkow.

Autorzy opracowania:

- *Krzysztof Parszewski*
- *Oskar Kowalczyk*

Uzasadnienie

Podstawą prawną do sporządzenia i przyjęcia *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów na lata 2020 – 2024* jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 282, 782, 1378). Artykuł 87 ust. 1 ustawy zobowiązuje Burmistrza Tuchowa do sporządzenia wyżej wymienionego programu na okres 4 lat.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów, po sporządzeniu przez Burmistrza Tuchowa oraz uzyskaniu pozytywnej opinii Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje Rada Miejska w Tuchowie w drodze uchwały, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały. Następnie jest on ogłaszany w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego. Burmistrz jest zobowiązany co 2 lata przygotować sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuchów oraz przedstawić je Radzie Miejskiej.